

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANA BİLİM DALI

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNE YÖNELİK HAZIRLANMIŞ

DERS KİTAPLARINDA YER ALAN SOSYAL DEĞERLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF ERDİNÇ

BURSA

2022

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANA BİLİM DALI

**TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNE YÖNELİK HAZIRLANMIŞ
DERS KİTAPLARINDA YER ALAN SOSYAL DEĞERLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif ERDİNÇ

Orcid:0000-0003-3409-4255

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Süleyman EROĞLU**

BURSA

2022

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim.

Elif ERDİNÇ

15/ 02/ 2022

EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: .../.../2022

Tez Başlığı / Konusu: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış Ders Kitaplarında Yer Alan Sosyal Değerler

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam sayfalık kısmına ilişkin, .../...../..... tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dâhil
- 3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarını inceledim ve bu Uygulama Esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Elif ERDİNÇ

Öğrenci No: 801873031

Anabilim Dalı: Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi

Programı: Yabancı Dil Olarak Türkçe Eğitimi

Statüsü: ☒ Y. Lisans ☐ Doktora

Danışman

Doç. Dr. Süleyman EROĞLU

Yönergeye Uygunluk Onayı

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış Ders Kitaplarında Yer Alan Sosyal Değerler” adlı Yüksek Lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Elif ERDİNÇ

Danışman

Doç. Dr. Süleyman EROĞLU

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi ABD Başkanı

Prof. Dr. Gökhan ARI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yabancılara Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bilim Dalı'nda 801873031 numara ile kayıtlı Elif ERDİNÇ'in hazırladığı “Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimine Yönelik Hazırlanmış Ders Kitaplarında Yer Alan Sosyal Değerler ” konulu Yüksek Lisans çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, .../...../ 2022 günü - saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının (başarılı / başarısız) olduğuna (oybirliği / oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye

(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Doç. Dr. Süleyman EROĞLU

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

Üniversitesi

Ön Söz

Değer kavramı geçmişten bugüne sosyal ve beşerî bilimlerde en çok tartışılan konular arasındadır. İnsanoğlu geliştirdiği bilim ve teknoloji karşısında kimi zaman kimlik bunalımı yaşıırken kimi zaman da değer yargılarını yitirmiştir. Bu nedenle değer, insani ve toplumsal bir konudur. Değerler bize dilimizin, kültürümüzün ve insanlıkla olan iletişimimizin devamlılığını sağlamaktadır.

Yaşamın her alanında ihtiyaç duyduğumuz, huzurlu bir ortamın temel taşlarından biri iletişimdir. Çevremizle iletişim kurmak için sadece aynı dili konuşmak yeterli değildir. Sağlıklı bir iletişim için sosyal çevrenin oluşturduğu, geçmişten bugüne getirdiği bazı kurallarla düşünüp hareket etmek gerekmektedir. Toplumun genelini kapsayan, kişiden kişiye farklılık göstermeyen sosyal değerler bireyin sosyal çevreye uyumunu kolaylaştırmaktadır. Sosyal değerler, Türkçenin yabancılara öğretiminde dilin sağlıklı bir şekilde kullanımı ve sosyal çevreye adapte olunabilmesi için rehberlik etmektedir.

Bu çalışmada yabancı dil öğrenen bireylerin hemen tümü tarafından bilinen ve bilindik bir unsur olarak dil öğretimini kolaylaştırmak yanında Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin sosyal çevrelerine uyumuna büyük katkı sağlayan sosyal değerlerin yabancılar için Türkçe ders kitaplarındaki durumu incelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde konunun problem durumu, amaç ve önem, varsayımlar, sınırlılıklar, tanımlar ile ilgili bilgilere değinilmiştir. İkinci bölüm; dil, kültür, dil ve kültür ilişkisi, kültür aktarımı ve amaçları, kültürel aktarımda kullanılan yazınsal metinler ve bu metinlerin kullanımı, kültürel farkındalık, kültürler arası eğitim, yabancı dilde Türkçe öğretiminde kültürlerarası yaklaşım, yabancı dil öğretiminde ilkeler, kültürlerarası bildirimsel / iletişimsel edinç kavramları ile ilgili literatür yer almaktadır. Üçüncü bölüm araştırmanın yöntemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın modeli, veri toplama araçları ve verilerin analizine ait bilgilere üçüncü bölümde yer verilmiştir. Dördüncü bölümde; yabancılara yönelik hazırlanmış Türkçe ders kitaplarındaki bulgular ve yorumlar üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarındaki sosyal değerleri içeren metinlerden örnekler verilmiştir. İlgili örnekler A1 ve A2 düzeyine göre ayrılmış ve ayrıca sosyal değerlerin istatistiksel grafiklerine yer verilmiştir. Altıncı bölümde ise sonuç ve öneriler başlığıyla çalışmanın sonuçları değerlendirilmiş, önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmaya başlamama vesile olan, emeğini, ilgisini ve anlayışını benden esirgemeyen değerli hocam Sayın Doç. Dr. Süleyman EROĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Eğitim hayatımın ve bu çalışmamın başından sonuna kadar her durumda desteğini hissettiğim annem Feride BODURLAR'a ve babam Şaban BODURLAR'a; canım kardeşlerim Ayşe ve Şule'ye; bu sürece dahil olarak anlayışını ve fedakârlığını benden esirgemeyen eşim Selim ERDİNÇ'e teşekkür ederim.

Özet

Yazar : Elif ERDİNÇ
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı : Yabancılara Türkçe Öğretimi
Bilim Dalı : Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı :
Mezuniyet Tarihi : / / 2022
Tez : Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış Ders Kitaplarında Yer Alan Sosyal Değerler
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Süleyman EROĞLU

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNE YÖNELİK HAZIRLANMIŞ DERS KİTAPLARINDA YER ALAN SOSYAL DEĞERLER

Bireylerin ve sosyal grupların ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilkeleri ve inançlarının tümü değer olarak tanımlanabilir. Değer kavramı, hem birey için hem de bireyin ait olduğu toplumun huzuru ve devamlılığını sürdürebilmesi için oldukça önemlidir.

Toplumların ortak malı olan değerler, toplumlar tarafından benimsenip uygulandığı sürece devamlılığını korumaktadır. Bunun için de hem bireylere hem de eğitim camiasına önemli görevler düşmektedir. Bu çalışmada sosyal değer kavramı ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki sosyal değerler üzerinde durulmuştur.

Sosyal değerler toplumun genelini kapsayan, kişiden kişiye farklılık göstermeyen değer grubu içerisinde yer almaktadır. Daha çok toplumun ne istediği, neyi önemsediği prensibine sahip sosyal değerler, toplumdaki düzeni sağlayan, toplumsal birlik ve beraberliği oluşturan yapı taşıdır.

Bu çalışmanın amacı, toplumsal yaşamda önemli bir yeri olan sosyal değerlerin Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine yönelik A1 ve A2 düzeylerinde hazırlanmış ders kitaplarındaki yerini ve önemini tespit etmektir. Bu kapsamda Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A1-A2, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2, Gazi Yabancılar İçin Türkçe A1-A2, Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 ve Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 düzeylerinde toplam 12 ders kitabı incelenmiştir. İncelenen ders kitaplarında toplam 82 üniteye yer alan 683 metin taranmıştır. İncelenen söz konusu metinler içerisinde; adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik konulu sosyal değerler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine yönelik hazırlanmış altı farklı kitap setinin incelenmesi sonucunda A1 düzeyinde toplam 89, A2 düzeyinde ise 111 sosyal değer tespit edilmiştir. A1 düzeyi ders kitaplarında en fazla yer alan sosyal değer, yardımseverliktir. İncelenen A2 düzeyi ders kitaplarında ise sevgi, en sık rastlanan sosyal değer durumundadır.

Anahtar Kelimeler: *Değer, Değer Edinimi, Sosyal Değerler, Yabancılar Türkçe Öğretimi, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitapları.*

Abstract

Author : Elif ERDİNÇ
University : Bursa Uludag University
Field : Teaching Turkish Language to Foreign Students
Branch : Teaching Turkish as Foreign Language
Degree Awarded : Master
Page Number :
Degree Date : / / 2022
Thesis : Social Values in Textbooks Prepared for Teaching Turkish
Supervisor : Doç. Dr. Süleyman EROĞLU

SOCIAL VALUES IN THE LESSON BOOKS FOR TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

All of the common thoughts, goals, basic moral principles, and beliefs of individuals and social groups can be defined as values. The concept of value is very important both for the individual and for maintaining the peace and continuity of the individual's society.

Values, which are the common property of societies, maintain their continuity as long as they are adopted and implemented by societies. For this, both individuals and the education community have significant responsibilities. This study emphasizes the concepts of social value and the social values in the textbooks used in teaching Turkish as a foreign language.

Social values are included in the value group covering the whole society and do not differ from person to person. Social values, which have the principle of what the society wants and cares about, are the building blocks that provide order and create social unity and solidarity.

This study aims to determine the place and importance of social values, which have an important place in social life, in the textbooks prepared at A1 and A2 levels for teaching Turkish as a foreign language. In this context Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A1-A2, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2, Gazi Yabancılar İçin Türkçe A1-A2, Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 ve Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 a total of 12 textbooks in Turkish for Foreigners at A1-A2 levels were examined. In the examined textbooks, 683 texts in 82 units were scanned. Among the examined texts; The social values of being fair, giving importance to family unity, independence, peace, being scientific, hardworking, solidarity, sensitivity, honesty, aesthetics, tolerance, hospitality, freedom, giving importance to being healthy, respect, love, responsibility, cleanliness, patriotism, benevolence have been determined.

As a result of examining six different book sets prepared for teaching Turkish as a foreign language, a total of 89 social values at A1 level and 111 social values at A2 level were determined. The most common social value in A1 level textbooks is benevolence. In the A2 level textbooks examined, love is the most common social value.

Keywords: *Value, Value Acquisition, Social Values, Teaching Turkish as a Foreign Language, Teaching Turkish as a Foreign Language Textbooks.*

İçindekiler

Bilimsel Etiğe Uygunluk	ii
yüksek Lisans/Doktora İntihal Yazılım Raporu	iii
Yönergeye Uygunluk Onayı.....	iv
Ön Söz	vi
Özet	viii
İçindekiler.....	xii
Grafikler Listesi.....	xvi
Tablolar Listesi.....	xvii
Kısaltmalar Listesi.....	xviii
1. Bölüm.....	1
Giriş.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırma Soruları	3
1.3. Amaç ve Önem	3
1.4. Varsayımlar	5
1.5. Sınırlılıklar.....	6
1.6. Tanımlar.....	7
2. Bölüm.....	9
Kavramsal Çerçeve	9
2.1. Dil ve Kültür	9

2.1.1. Dil..	9
2.1.2. Kültür.	12
2.1.3. Dil-Kültür İlişkisi.	13
2.2. Kültürel Bir Unsur Olarak Değer	16
2.2.1. Değerlerin �zellikleri ve İşlevleri.	18
2.2.2. Değerlerin Sınıflandırılması.	21
2.2.3. Sosyal Değerler.	23
2.2.4. Türkçenin Yabancı Dil Olarak �ğretiminde Kültür ve Değer Aktarımı.	26
2.3. Türkçenin Yabancı Dil Olarak �ğretiminde K�lt�rl�rarası Yaklaşım.	28
2.4. Türkçenin Yabancı Dil Olarak �ğretiminde Yazınsal Metinlerin Kültür Aktarımı.	36
2.4.1. Kültür Aktarımı ve Amaçları.	39
2.4.2. Kültür Aktarımında Yazınsal Metinler.	41
2.4.3. Kültür Aktarımında Sosyal Değerler.	43
3. Bölüm.	46
Yöntem	46
3.1. Araştırmanın Modeli.	46
3.2. Veri Toplama Araçları.	47
3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi	47
4. Bölüm.	50
Bulgu ve Yorumlar	50
4.1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak �ğretimine Yönelik Hazırlanmış Ders Kitaplarında Aktarılan Sosyal Değerlere Dair Bulgu ve Yorumlar	50
4.1.1. Adil Olma Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	50
4.1.2. Aile Birliğine �nem Verme Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	53
4.1.3. Bağımsızlık Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	57
4.1.4. Barış Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	58
4.1.5. Bilimsellik Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	60
4.1.6. Çalışkanlık Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	64
4.1.7. Dayanışma Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	67
4.1.8. Duyarlılık Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	70

4.1.9. Dürüstlük Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	74
4.1.10. Estetik Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	76
4.1.11. Hoşgörü Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	81
4.1.12. Misafirperverlik Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	84
4.1.13. Özgürlük Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	86
4.1.14. Sağlıklı Olmaya Önem Verme Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	88
4.1.15. Saygı Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	93
4.1.16. Sevgi Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	96
4.1.17. Sorumluluk Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	102
4.1.18. Temizlik Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	105
4.1.19. Vatanseverlik Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	106
4.1.20. Yardımseverlik Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	109
5. Bölüm	116
Sonuç ve Öneriler	116
5.1. Sonuç	116
5.2. Öneriler	119
KAYNAKÇA	121
EKLER	131
Ek 1. Grafikler	131
1.1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış A1 Düzeyi Ders Kitaplarındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı	131
1.2. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış A2 Düzeyi Ders Kitaplarındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı	137
1.3. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış A1 ve A2 Düzeyi Ders Kitaplarındaki Sosyal Değerlerin Sayıları ve (%) Oranları	144
Ek 2.	146
Ek 2. Tablolar	146
Tablo 1: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış A1 Düzeyi Ders Kitaplarındaki Sosyal Değerlerin Ünitelere (Temalara) Göre Dağılımı	146
Tablo 2: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış A2 Düzeyi Ders Kitaplarındaki Sosyal Değerlerin Ünitelere (Temalara) Göre Dağılımı	147

Ek 3. Öz Geçmiş.....	148
Öz Geçmiş	148

Grafikler Listesi

Grafikler

Sayfa

Grafik 1: Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı.....	131
Grafik 2: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı.....	132
Grafik 3: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı.....	133
Grafik 4: Gazi Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı ..	134
Grafik 5: Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı.....	135
Grafik 6: Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı.....	136
Grafik 7: Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı.....	137
Grafik 8: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı.....	138
Grafik 9: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı.....	139
Grafik 10: Gazi Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı	140
Grafik 11: Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı.....	141
Grafik 12: Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı.....	142
Grafik 13: A1 ve A2 Düzeyi Ders Kitaplarında Yer Alan Sosyal Değerlerin Dağılımı Ve (%) Oranları.....	143
Grafik 14: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış A1 Düzeyi Ders Kitaplarındaki Sosyal Değerlerin Sayıları ve (%) Oranları.....	144
Grafik 15: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış A2 Düzeyi Ders Kitaplarındaki Sosyal Değerlerin Sayıları ve (%) Oranları.....	145

Tablolar Listesi

Tablolar

Sayfalar

1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış A1 Düzeyi Ders
Kitaplarındaki Sosyal Değerlerin Ünitelere (Temalara) Göre Dağılımı 146
2. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış A2 Düzeyi Ders
Kitaplarındaki Sosyal Değerlerin Ünitelere (Temalara) Göre Dağılımı 147

Kısaltmalar Listesi

Akt.	: Aktaran
AOBM	: Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni
b.t.	: Belirtilmemiş Tarih
CEFR	: Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri

1. Bölüm

Giriş

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, sorularına, amacına, önemine, varsayımlarına ve sınırlılıklarına yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde konuyla ilgili temel terimler de açıklanmıştır.

1.1. Problem Durumu

Günümüz koşullarında her alanda özellikle teknoloji ve bilimde hızlı gelişmeler yaşanmaktadır. Bu gelişim ve değişim bireylerin ve toplumların yaşam kalitesini yükseltirken, bazen de birey ve toplumların üzerinde olumsuz etkileri gözlemlenmiştir. Bu olumsuzluklar toplumların değerlerini yitirmelerine sebep olmaktadır. Tüm bu olumsuzlukları en aza indirmek ve gidermek için de eğitimin yeri yadsınamaz. Bu nedenle, toplumda değerlerin kaybolmasını engellemek için değerler eğitimi gündemde her daim olmalıdır (Aslan ve Aybek, 2019, s.201). Bireyleri ve toplumları bir arada tutan, ahlaki düzeni sağlayan, kültürel mirası gelecek nesillere aktaran en önemli unsur değerlerdir. Değerleri canlı tutmak ve gelecek nesillere aktarmak için de eğitime ihtiyaç vardır.

Bireyler yaşadıkları toplumların bir parçasıdır ve toplumla karşılıklı bir etkileşim içindedir. Hem toplumdan etkilenen hem de yaşadığı toplumu etkileyen konumdadır. Topluma ait değerlerin, ortak temel davranış kalıplarının bireye aktarılması, bireyin toplumsallaşmasını, bireyin o toplumun parçası haline gelmesini sağlar. Toplum ve millet yaşamının geleceği, bu köprüsünün sağlamlığı ve sürekliliğiyle doğrudan ilişkilidir (Erdal, 2020, s. 25). Toplumlar, ahlaki düzene sahip bir toplum vasfını haiz olabilmek için değerlere muhtaçtır.

Her birey kendi yaşantısı içerisinde belirli davranışlar geliştirir ve bu davranışlar değerlerle beslenir. Değer edinimi de ailede başlar, eğitim öğretim ortamlarında desteklenerek sistemli bir hâle gelir. Bireysel ve toplumsal davranışlar planlı olarak eğitimle değişir ve

zamanla gelişir. Eğitimli toplumlarda sosyal grupları oluşturan bireyler, yaşantılarını daha düzenli, daha sağlıklı bir şekilde sürdürmek için sosyal değerlere ihtiyaç duyarlar. Sosyal değerler, bireylerin ahlaki yapısını geliştiren, toplumun ihtiyaçlarını karşılayan, toplumda huzur ortamı oluşturan değerlerdir.

Değişen hayat koşulları, gelişen teknoloji ile birlikte bireylerin birbirine olan mesafelerini daha da yakınlaştırmıştır. Farklı toplumlarda yaşayan bireylerin bir araya gelmesi daha da kolaylaşmıştır. Bu sebeple toplumlarda çeşitli kültürlerin bir arada yaşaması kaçınılmazdır. Farklı kültürlerin bir araya gelmesi birçok toplumda çok kültürlü bir sosyal ortamın oluşmasına neden olmuştur. Çok kültürlülüğün kargaşaya sebep olmaması için belli bir ortak paydada buluşmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ortak paydayı ise toplumun dili ve sosyal değerleri oluşturmaktadır.

Yabancı dil öğretiminde de hem dil öğrenimini kolaylaştırmada hem de çok kültürlü ortamların oluşturacağı karmaşayı önleyebilmede sosyal değer kavramının önemi büyüktür. Yabancı bir dil öğrenen bireyin kendi kültürü ile hedef kültür arasında farkındalık geliştirebilmesi, o dilin konuşulduğu toplumun kültürünü ve sosyal değerlerini öğrenmekle mümkündür.

Dil öğretmek için kullanılan ve en çok başvurulacak kaynak, şüphesiz ki ders kitapları ve ders kitaplarının içerdiği metinlerdir. Dil öğretiminin temel aracı olan metinler, ulusal ve evrensel kültürün dayandığı değerlerin öğrencilere aktarılması için önemli birer araç olma özelliğine sahiptir. Türkçeyi yabancı dil olarak öğretmeyi amaçlayan ders kitaplarındaki sosyal değerlerin tespiti, öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecinde daha etkili uygulamalar yapılabilmesine, Türkçe öğrenen ve öğretenlere yol gösterici bilimsel verilere ulaşılmasına imkân sağlar. Bu nedenle Türkçeyi yabancı dil olarak öğretenlerin Türk toplumunun sosyal değerlerini iyi bilmeleri, sosyal değerler ile dil öğretimi arasındaki ilişkiyi sağlıklı bir şekilde kurabilmeleri gerekmektedir. Bundan hareketle Türkçeyi yabancı dil olarak öğretmeyi

amaçlayan ders kitaplarındaki metinlerde yer alan sosyal değerler yoluyla Türkçe öğretimi ve sosyal değer ilişkisinin tespit edilmesi araştırmamızın temel problemini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırma Soruları

Bu araştırmada şu sorulara cevap aranacaktır:

1. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında hangi sosyal değerler yer almalıdır?

2. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan sosyal değerler nelerdir?

1.3. Amaç ve Önem

Eğitim, akademik bilgi ve becerinin verildiği, geliştirildiği bir yer olduğu gibi bireyin ahlaki yapısının oluşturulduğu ve geliştirildiği bir süreçtir. Bireyin sahip olduğu sosyal değerler, sosyal çevreye uyumunu kolaylaştırır, yaşama bakışını değiştirir, ahlaki tutum ve davranışlarını olumlu yönde etkiler. Eğitimde akademik bilgi ve beceri önemli olduğu kadar sosyal değer öğretimi ve edinimi de önemlidir.

Sosyal değerler; geçmişten bugüne aktarılan, toplumu yaşanılabilir bir sistem içine sokan, içerisinde gelenek ve görenekleri de barındıran bir kavramdır. İnsanların doğru ve yanlış birbirinden ayırt edip ahlaki bir düzen içerisinde yaşamaları için sosyal değerlere ihtiyacı vardır. Toplumu oluşturan bireyler sosyal yaşama yön veren değerlerin farkına varıp benimsemeli, yeni değerler ortaya koymalı ve bu değerleri davranışa dönüştürmelidir.

Sosyal hayatı denetleyen en önemli unsurlardan biri olan değerler, toplumsal bütünlüğü oluşturmaktadır. Bireyin hayatında hemen her şey bu değerlere göre algılanır ve yaşamın anlamı bu şekilde öğrenilir (Güven,1999). Bugün de var olan değerlerimiz, geçmişten bugüne sözlü veya yazılı anlatımlarla günümüze kadar gelmiştir. Böylelikle hem kültürel mirasın sürekliliği sağlanmış hem de toplumsal bütünlük korunmuştur.

Sosyal değerler, kültür varlığımız içerisinde de önemli bir unsurdur. Bireyin, öğrendiği dilde, toplumda sosyalleşmesi için ve sosyalleşirken de dili daha iyi öğrenebilmesi için sosyal değerleri edinmesi gerekmektedir. Kültürel birikimi içinde barındıran değer kavramı, yabancı dilde Türkçe öğrenmek isteyen bireyler için de ayrı bir önem teşkil etmektedir. Yeni bir sosyal çevreye adapte olmaya çalışan, yeni bir dil öğrenen bireyler, o toplumun değer yargılarına da hâkim olmak durumundadır.

Yabancı dil öğretiminde öğrenilmek istenen dili tam anlamıyla kavramak ve etkili biçimde kullanmak için o dilin hayat bulduğu toplumun hayata bakışını, yaşam tarzını da bilmek gerekir. Bunu sağlamak için o dilin kültürü ve kültüründe var olan değerler de öğretime dâhil edilmelidir. Çünkü, yabancı dil öğrenenler için kültüre bağlı değerler dizgesi olarak yasalar, toplumsal uzlaşımdan doğan değer yargıları ve sosyal değerler, sosyal yaşamın dildeki göstergelerini anlamayı kolaylaştırmaktadır.

Sosyal değer edinimi son yıllarda artış gösteren yabancı dilde Türkçe öğretiminin de önemli bir araştırma konusu olma yolundadır. Yabancı dil öğrenmek, o dilin ait olduğu toplumun kültürünü, yaşantısını, sosyal hayatını da öğrenmektir. Bu noktada yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanmış ders kitapları, sosyal değerleri hedefe ulaştıran en önemli araç niteliğindedir. Sosyal değer ediniminin başarılı bir şekilde sonuçlanması için amaca hizmet eden kitap ve metinlere ihtiyaç vardır.

Değer edinimi, okullarda bireyler arasındaki iletişimi sağlayan, ağırlıklı olarak farklı niteliklere sahip yazınsal ya da öğretici metinlerle gerçekleştirilmektedir. Ders kitaplarında yer verilen bu öğretici metinler, eğitim öğretimin her alanında sosyal değer kavramını aktarmanın da en ideal yoludur. Sahip olunması gereken sosyal değerler, ders kitapları aracılığıyla bireye, yaşlarına ve seviyelerine uygun bir şekilde aktarılabilir.

Dil öğretiminin temel aracı olan kitaplar ve içerisindeki metinler, ulusal ve evrensel kültürün dayandığı değerlerin öğrencilere aktarılması için önemli birer araç olma özelliğine

sahiptir. Son dönemde artan Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenme arzusu, ders kitaplarına olan talebi de arttırmıştır. Ders kitaplarındaki sosyal değer konularının seçilmesi ve işlenmesi konusu, kitap yazarlarına büyük sorumluluk yüklemektedir. Kitap yazarları ve yabancı dilde Türkçe öğretenler bu konuda daha hassas davranmalıdır.

Sosyal değerler aracılığıyla kültür aktarımı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde bugüne kadar yeterince araştırılmış bir konu değildir. Bu nedenle dil öğreticileri ile kitap hazırlayıcılarının sosyal değerlerden daha fazla oranda yararlanmaları hususunda yönlendirmelerde bulunulmalıdır. Aynı zamanda merkezine sosyal değerleri alan ders materyalleri ve öğretim araçları geliştirme çalışmaları yapılmalıdır.

Türk toplumunun sahip olduğu sosyal değerler, yabancılara Türkçe öğretiminde Türk insanını ve kültürünü tanıtmada en elverişli araçlardan biridir. Bu çalışma, ilgili literatürdeki eksiklikten dolayı ortaya konmuş olmakla birlikte aynı zamanda bu türden çalışmaların devamlılığına da ön ayaklık edecektir.

Bu araştırmanın amacı, Türkçeyi yabancı dil olarak öğretmeyi amaçlayan ders kitaplarında yer alan sosyal değerleri tespit etmek ve ders kitaplarında yer alan sosyal değerlerin Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine etkisini/katkısını saptamaktır.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırma, aşağıdaki varsayımlar kabul edilerek hazırlanmıştır:

1. Bireyler kendilerini ifade etmek için yaşadığı toplumun kültürüne ve kavramlarına ihtiyaç duyar.
2. Dil öğretimi, kültür öğretimi ile bir bütünlük oluşturmaktadır. Kültürü öğrenilmeyen bir dil, tam olarak öğrenilmiş sayılmaz.
3. Her kültür, ait olduğu toplumun değerleri vasıtasıyla öğrenilmektedir. Yabancı dil öğretiminde hedef dilin kültüründen de haberdar olmak gerekmektedir.

4. Yabancı dil öğretiminde birey kendi kültürü ile hedef kültürün benzer ve farklı yönlerini kavrayıp karşılaştırmalar yapar. Kaynak dil ile hedef dil arasındaki benzerlik ve farklılıkları tespit etmek için sosyal değerlere de ihtiyaç vardır.
5. Dil öğretiminin, buna bağlı yabancı dil öğretiminin de temel aracı olan metinler, kültürün dayandığı sosyal değerlerin öğrencilere aktarılması için önemli birer araç olma özelliğine sahiptir
6. Yabancı bir dil öğrenen bireyin kendi kültürü ile hedef kültür arasında farkındalık geliştirebilmesi o dilin konuşulduğu toplumun kültürünü ve değerlerini öğrenmekle mümkündür.
7. Türkçeyi yabancı dil olarak öğretmeyi amaçlayan ders kitaplarındaki metinlerin içeriğindeki sosyal değerlerin tespiti, öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecinde daha etkili uygulamalar yapılabilmesine, Türkçe öğrenen ve öğretenlere yol gösterici bilimsel verilere ulaşılmasına da imkân sağlar.

1.5. Sınırlılıklar

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan sosyal değerleri tespit etmek amacıyla yapılmış bu çalışma; *adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik* sosyal değerlerinin tespiti ile sınırlandırılmıştır.

Yabancı dil öğretiminde A1 ve A2 seviyeleri, kültür unsurlarının doğrudan aktarımının yapıldığı temel düzeydir. Sosyal değerler de temel düzeyde yabancı dil öğrenen bireylerin kavram olarak yabancı olmadığı ve doğrudan aktarımı yapılabilecek nitelikteki kültür unsurlarındandır. Bundan dolayı araştırma, A1 ve A2 düzeyindeki ders kitapları ile sınırlandırılmıştır. Araştırma kapsamında:

Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A1-A2,

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2,

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2,

Gazi Yabancılar İçin Türkçe A1-A2,

Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe A1-A2,

Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 ders kitapları incelenmiştir.

1.6. Tanımlar

Kültür: “Kültür bir milletin dil, din, ortak duygu, düşünce ve kabullerinin birleşimidir” (Ünal, 2014, s.101).

“Bilimsel anlamda kültür, toplumun üyesi olarak insanın, yaşayarak, yaparak öğrendiği ve aktarıp öğrettiği maddi manevi her şeyden oluşan karmaşık bir bütündür” (Güvenç, 2018, s.14).

Kültürel farklılık: “Bir toplumdaki iletişime verilen önem, zaman algısı, sosyal ilişkiler vb. çok sayıda konuyu kapsayan; kişinin kendi kültürel özelliklerinin dışında da kültürel normların ve değerlerin olduğunun farkına varabilmesidir” (Eğinli, 2012, s.216).

Kültürel farkındalık: “Hedef ve kaynak kültürün barındırdığı sözcüklerin kavramsal içeriği; uzak ve yakın tarihlerde yaşanmışlıkların ve farklı olayların meydana getirdikleridir” (Uysal, 2021, s.110).

Değer: “Bir sosyal yapının varlık, birlik, işleyiş ve devamının sebebi olarak görünen; tasvip ve teşvik gören; korunmaya çalışılan kabullenişlere, inanışlara değer denir” (Ünal, 2014, s.36). “Değer, insanın varlığı anlamlandırma ve değerlendirme çabası sonucu olarak ortaya çıkıp zamanla topluma mal olarak toplumun ortak mirasını oluşturan öğelerdir” (Kaymakcan ve Meydan, 2016, s.24).

Değer edinimi/egitimi: Değer edinimi, “bilginin aktarılmasının yanında bireyin kişilik özelliklerinin geliştirilmesi, iyileştirilmesi ve topluma karşı sorumluluklarını öğrenmesidir” (Aslan ve Aybek, 2019, s.40). “Toplumların varlıklarını sürdürebilmeleri ve

bireylerin kendi gelişimlerini destekleyebilmeleri için, değerlerin benimsenmesine ve aktarılmasına ihtiyaç vardır” (Güven, 2014).

Sosyal değer: “Sosyal değerler, bütün insanların bütün insanlığın sahip olduğu ortak değerlerdir. İnsanı insan kılan ortak ilke ve değerlerdir. Bu değerler, sadece belli bir topluma, belli bir ülkeye, tarihi bakımdan belli bir döneme, belli bir uygarlığa, ilişkin değerler olmayıp, dünyanın bütün insanlarında ve toplumlarında var olan, yaşayan değerlerdir” (Sarı, 2013, s. 212).

2. Bölüm

Kavramsal Çerçeve

2.1. Dil ve Kültür

2.1.1. Dil. Dünya üzerinde yaşayan hareketli bütün canlılar kendi aralarında belli bir iletişim sistemine sahiptir. Çünkü canlıların en önemli özelliği, kendileri aralarında haber alıp gönderme ihtiyacına sahip olmalarıdır. Bu ihtiyaçtan doğan sebeplerle çeşitli vasıtalarla gerek duyulur. Hayvanlar anlaşmak için ses çıkarma, koklama gibi içgüdüsel davranışlar sergilerken insanlar dili kullanır. Anlaşma isteği doğuştan getirilir fakat dil sonradan öğrenilir. İnsanları diğer canlılardan ayıran en temel özelliklerden biri sahip oldukları dilleridir.

Ergin (2005)'e göre “Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir” (Ergin, 2005, s.3). “İnsan düşünen ve düşüncelerinde duygu barındıran bir varlıktır. İnsanlar düşüncelerini ve duygularını ifade edebilmek için dili kullanırlar. Dünya üzerinde kullanılan birçok dil vardır. Bu dillerin ortak amacı ise insanlar arasında anlaşmayı sağlamaktır. Her dilin de kendi içerisinde belirli kuralları vardır. İnsanlar dili istedikleri gibi kullanamazlar. Dilin kurallarına uymak zorundadırlar” (Ergin,1999, s. 4). Korkmaz (2007)'a göre dil, “insanlar arasında haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin şekil, ses, anlam bakımından her toplumun değer yargılarına göre şekillenmiş, ortak kuralları olan ve bu kurallar sayesinde başkalarına aktarımı sağlanan, seslerle örülü çok gelişmiş bir sistemdir” (Korkmaz, 2007, s.67).

“Dil, insanların anlatmak istediklerini karşı tarafa iletmek için kullandıkları sesli işaretler sistemidir. Elle, gözle, başla hareketler yaparak bazı duygularımızı ve düşüncelerimizi anlatırız. Fakat en iyi anlatma vasıtamız dildir” (Banguoğlu, 2007, s.9).

Çünkü dilde bütün düşüncelerin ve duyguların karşılığı bulunmaktadır. Dil, düşüncelerimizi ve duygularımızı ifade eden en yetkin ve etkili vasıta.

Dilin en önemli özelliklerinden biri, canlı bir yapıya sahip olmasıdır. Dilin değişmesi ve gelişmesi kaçınılmazdır. Yaşayan her canlı gibi dil de gelişime ve değişime açıktır. Aksini düşünmek dilin doğasına aykırı olur. Dil canlı bir varlık olduğu için zaman içinde bazı değişiklikler, kendi bünyesinden doğan çeşitli sebeplerle dilde bazı gelişmeler görülür (Gülensoy, 2000). Dil, değişim ve gelişim gösterirken kendi kuralları çevresinde bunu gerçekleştirir. Bu değişim ve gelişim tarihin manzarası olarak yansır. Dil değişim ve gelişim gösteriyorsa bu onun canlı kaldığının bir kanıtıdır. Sadece canlı kalan dil değildir, o milletin tarihi de canlı kalır. Bunu sağlayan ise yine dildir.

İnsanlar bir araya geldiklerinde toplulukları oluşturur. Bir toplumun oluşabilmesi için de insanlara ihtiyaç vardır. Fakat sadece insanların yan yana gelmesi toplumu oluşturmak için yeterli değildir. Paylaşmaları gereken ortak şeylere ihtiyaçları vardır. Bu ortaklık dil, tarih, sanat, medeniyet, gelenek ve görenek olabilir. Fakat hepsinin ilk kaynağı dildir. Tarih, sanat, gelenek görenek için de dil gereklidir. Kaplan (2014, s.134)'a göre gibi dil, bir ev gibidir. Milletin duygu, düşünce ve hayatının barınağı ve korunağıdır. Dil sayesinde geçmişimizi de geleceğimizi de koruyabiliriz. Bunun için öncelikli olarak dili korumak gereklidir.

Bir toplumun gelenekleri, görenekleri, yaşayışı, hayat görüşleri, inançları, sanatları o toplumun diline yansır. Dil, toplumun kimliğidir. Dilin söz varlığından, toplumun ihtiyaçları, yaşantısı, geçmişi hakkında bilgiler elde edebiliriz.

Toplumdaki bireylerin uyum içinde yaşayabilmeleri, geçmişteki tecrübelerini, gelenek ve göreneklerini gelecek kuşaklara aktarabilmeleri için dil en önemli vasıta. Dil, bir toplumun dünya görüşünü, tarihini, başka toplumlar ile kurduğu ilişkilerini, sanatını, yaşayış biçimini yansıtır.

“Kişi, her şeyden önce ait olduğu toplumun diliyle tanışır, önce dilini öğrenir. Her toplumun duyuş, düşünüş ve davranış özellikleri vardır. Bunun ifade yolu ise ancak dil ile mümkündür” (Ünalan, 2014, s.154). Bir toplumu oluşturan bireylerin olayları yorumlama ve anlama şekli farklıdır. Bir olay karşısında her toplum farklı tepkiler gösterir. Dil bu ortak davranış kalıplarıyla oluşur. Bu ortaklık da toplumları birbirinden ayırır. Tüm bunları düşündüğümüzde toplumlar kendilerini dil ile tanıtır.

Bireylerin bir araya gelerek topluluk oluşturabilmesi için aynı dili konuşmaları gerekmektedir. Toplumu oluşturan bireyler varlıklarını sürdürme çabası içerisinde. Toplumların varlıklarını canlı tutabilmeleri için duygu, düşünce, gelenek ve göreneklerine, kısacası kültürel değerlerine tutunmaları, onları canlı tutmaları gerekir. Toplum ruhunun canlı kalabilmesi için kültüre; kültürün varlığını koruması için onu taşıyacak bir varlığa ihtiyaç duyar. Kültürün dinamik kalabilmesi ve devamlılığını sürdürebilmesi için dil denilen varlığa ihtiyaç duyar.

Bir toplumda yaşayan bireyler o toplumun hem ortak konuşulan dilini hem de toplumsal değerleri ve normlarını öğrenerek büyürler (Bayburt, 2014). Dil yaşayan, geçmişini günümüze taşıyan, bir milletin kimliğini oluşturan bir varlıktır. Toplumlar dilleri ile yaşar, geçmiş tecrübelerini dilleri ile günümüze taşır. Bir milletin varlığı ve varlığının devamlılığı için başta gelen unsur şüphesiz dildir.

2.1.2. Kültür. Bir milletin geçmişten geleceğe aktardığı maddi ve manevi değerlerin hepsine kültür denilmektedir. Kültür ile ilgili birçok tanım karşımıza çıkmaktadır. Güncel Türkçe Sözlük'te kültür tanımı şu şekildedir: “1. Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, ekin; 2. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünüdür” (TDK, 2021).

“Bilimsel açıdan bakıldığında kültür, toplumun üyesi olarak insanın yaşayarak, yaparak öğrendiği ve aktarıp öğrettiği maddi manevi her şeyden oluşan karmaşık bir bütündür” (Güvenç, 2015, s.14).

“Kültür sosyolojik yapının önemli unsurlarından biridir. Sosyolojik kimliğin olması için kültürün olması gereklidir. Etnik yapı, kültür ile doğrudan bağlantılıdır. Kültür, sosyolojik grubun dilinden, alışkanlıklarından, dini inancından yaşama biçimine kadar bütün sosyal ilişkileri içinde barındıran bir bütün ya da bu ilişkilerin meydana getirdiği sosyolojik bütüne verilen addır” (Ünalan, 2014, s.177).

“En basit tanımı ile kültür, milletleri birbirinden ayıran niteliklerin bütünüdür” (Melanlıoğlu, 2008, s.65). Kültür denilen kavram millî özellikler taşır. Her milletin, millete ait her bir toplumun oluşturduğu ve geçmişini yansıttığı değerler vardır. Bu değerler sayesinde milletler kendi benliklerini oluşturur. Çünkü kültür dünyaya bakış açımızı, gelenek göreneklerimizi, tarihimizi, sanatımızı içinde saklayan bir sandık gibidir. İnsanlar kültür ile ortak bir paydada buluşur. Bu ortak payda insanları toplum, toplumları da bir araya getirerek millet yapar.

“Bireyler ve topluluklar, kavimler, devletler gelip geçmiş fakat kültürler ve uygarlıklar sürekliliklerini korumuşlardır” (Güvenç, 2015, s.26). Fakat bu devamlılık, değişikliklere uğrayarak sürekliliğini göstermektedir. Ünalan, güçlü kültürlerin değişimlere kendi usulünü,

rengini katarak değiştireceğini ve gl kültürlerin bu değişimden çekinmediğini belirtmektedir. Milletler, toplumlar geçicidir fakat kültür kavramı temellerini koruyarak nesilden nesile aktarılmaktadır (nalan, 2014).

İnsanları hayvanlardan ayıran özellik, doğanın verdiği ile yetinmemesi, değiştirmesi, kendi amaçları için kullanması ve ilerlemesidir. Bu amaçla oluşturulan maddi ve manevi her şey “kültür” sahasında yer alır (Kaplan, 2014).

“Kültür, insan davranışlarının, bu davranışları etkileyen düşünce biçimlerinin, inançlarının, törenlerinin, dilinin ve tüm maddi manevi birikimlerinin oluşturduğu bir bütündür” (Boylu, 2014, s. 20). Kısacası kültür, milletlerin maddi ve manevi birikimlerinin tümüdür.

2.1.3. Dil-Kültür İlişkisi. İnsanlar duygu ve düşüncelerini dil ile ifade ederler.

Toplumlar ise kendilerini sanat, edebiyat, hayat görüşü, gelenek ve görenekler, kısacası kültürleri ile ifade etmektedirler. Dolayısıyla bir milletin dil ile ifade ettiği yazılı ve sözlü bütün kavramlar, kültür unsuru olarak değerlendirilebilir.

Kültürün temel taşı dildir demek yanlış olmaz. Mehmet Kaplan, “Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil kabı ile yerden yere, nesilden nesle aktarılır. Yazı, dilin sesini kaydeden bir vasıta olarak dilin bir parçasıdır” der. (Kaplan, 2014, s.142). Dil olmadan bir kültürü canlı tutmak ya da yenilemek imknsız denilebilir. Kültürün aktarılması ve gelişmesi için dilin üstlendiği sorumluluk büyüktür. Bu nedenle dil ve kültürü birbirinden bağımsız düşünmek yanlış olur.

“Dilde birlik sağlanamazsa, milleti oluşturan bireyler arasında da birlik olmaz ve bu durum o milleti uyumsuz ve karmaşık bir duruma sürükler” (Güzel, 2014, s.18). Toplumların oluşması için bireylere ihtiyaç olsa da bireylerin bir araya gelmesi onları toplum yapmaya yetmez. Toplum olmak için ortak değerlere sahip olmak gerekir. Ortak değer dediğimiz ise dil ve kültür birlikteliğidir. Dil ve kültür toplumu bir arada tutan harç görevini üstlenmektedir. Bu

nedenle bir toplumun ayakta kalmasını sağlayan unsur, sahip olduğu dilin ve kùltürün canlı ve dinamik kalmasına bağılıdır. Toplumun duygu ve düşüncelerini doğru şekilde ifade edebilmeleri için dili doğru ve bir bütün içinde kullanmaları gerekir. Toplumu oluşturan bireylerin düşünceleri ve duyguları, o toplumun kùltürünü de yansıtmaktadır. Duygu ve düşünceler ise dil ile vücut bulmaktadır. Dilini kaybeden toplumlar hem benliklerini hem de kùltürlerini kaybederler.

Dünya üzerinde birçok millet yaşamaktadır. Bu milletlerin bir kısmının zamanla tarih sahnesinden silindiğini bilmekteyiz. Bunun temel nedeni o toplumların kùltürel benliklerini kaybetmeleridir. Kùltürel benliğin yok oluşu ise dilin yok oluşu ile başlar. Muharrem Ergin (1999)' e göre bir toplumu ayakta tutan, toplumun varlığını sağlayan, devam ettiren, bütünlüğünü sağlayan müessese olarak dilin rolü büyüktür. Dilin özelliklerine baktığımızda kùltür aktarıcılığı rolünün ve toplumu bir arada tutma görevinin olduğunu görmekteyiz. Dil öğretiminin hedefinde de insanlar arasındaki iletişimi doğru bir şekilde sağlamak ve ait olduğu kùltürü canlı tutarak gelecek nesillere aktarmak vardır. Bireyler ait olduğu toplumu bu şekilde ayakta tutacaktır.

Dil ve kùltür bir milleti ayakta tutan, kalıcılığını sağlayan en önemli unsurlardır. Bir toplumu tanımak, hakkında bilgi sahibi olmak istiyorsak öncelikle o toplumun diline ve kùltürüne bakmak gerekir. Çünkü kùltür, bir toplumun aynasıdır. Toplum ve kùltürde var olan her şey dilde karşılığını bulur. Güvenç'in belirttiğı gibi “kùltürü inceleyerek dilin ne büyük bir mucize olduğu; dildeki mucizeyi inceleyerek kùltürün insan üzerindeki etkileri ve sonuçları görülebilir” (Güvenç, 2018, s. 48).

“Sabahtan akşama kadar evde, sokakta, çarşıda, iş yerinde konuşan halk, farkında olmadan dil tarlasını eker, biçer.” diyen Mehmet Kaplan, dili kùltürün temeli sayar. Bir milletin dil ile ifade ettiğı sözlü yazılı her şey kùltür kavramının içerisinde toplanır (Kaplan, 2014, s.142).

“Bir kültür varlığı olan dil, kültürü meydana getiren öğelerin en başında gelir ve dil bir toplumun kültür hareketlerinin ve o toplumun farklı toplumlarla olan kültür ilişkilerinin büyük oranda etkisindedir” (Aksan, 2015, s.137). Dilin ait olduğu toplumun yaşantısı ile önemli bir bağı vardır. Toplumun hayat tarzı kültürü yansıttığı için kültür, dil ile arasındaki bağı kuvvetli kılar. Kültür, temellerini koruyarak diğer kültürle etkileşim ve değişim halinde varlığını sürdürür.

Toplumların dil ile ifade ettikleri yazılı ve sözlü bütün unsurlar kültür kavramının içinde yer almaktadır. Kültür aktarımının en önemli vasıtası dildir. Dil; sanatsal, tarihsel, dinsel, yazılı ve sözlü edebi kaynakları taşıyıcı konumundadır. Bu nedenle dil ve kültürün gelişimleri düşünüldüğünde birbirlerini etkilemeleri kaçınılmazdır.

Dil, kültürel doku barındıran ve insanoğlunun varoluşundan beri iletişimi sağlayan en önemli araçtır. “Dil, kendi kurumsal sistemi içerisinde, kendine ait kanunlar ve belirli kurallar çerçevesinde varlığını sürdürür. Dilin en önemli köşe taşı ise kültürdür. İnsanlar dilden faydalanabilmek için, o dilin kültürel özelliklerini iyi sindirmesi gerekmektedir” (Bakıner Çekin ve Çalışkan, 2020, s.170). Kültürün devamlılığı için dilin iyi bir şekilde aktarımına ve öğrenilmesine ihtiyaç vardır. Dilin doğru şekilde öğretilmesi için de kültür öğretimine ihtiyaç vardır.

Dünya üzerinde birçok dil bulunmaktadır. Artan uluslararası ilişkiler, ulusların kendi ana dilleri ile iletişim kurmalarında yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle diğer ülkelerin dillerini öğrenme çabası doğmaktadır (Demirel, 2014). Bu çaba farklı kültürleri tanımaya ve öğrenmeye de kapı açmaktadır. Bu nedenle dil öğretimi, bir anlamda kültür elçiliğini de üstlenmektedir.

Yabancı dil öğretimi farklı inançlar, farklı etnik kimliklere sahip bireyleri bir araya getirmektedir. Bu da çok kültürlü bir ortamın oluşmasına neden olmaktadır. Farklı kültürlerle mensup bireylerin bir araya gelmesi çeşitli sorumlulukları da peşinden getirmektedir. Çünkü

çok kültürlü eğitim din farklılığı, dünya görüşü farklılığı gibi durumları kapsayan bir eğitimidir. Bireyler dil öğrenirken hem kültür öğrenmekte hem de ait oldukları kültürü aktarma ve yaşatma çabası içerisinde bulunmaktadırlar. Oluşan bu ortam, adaletli davranmaya, saygı duymaya ve hoşgörülü olmaya yönlendirmektedir. Böylece çok kültürlü eğitim ortamı, kültür çatışmasının oluşmasının önünü kesmektedir. Çok kültürlü eğitim sayesinde birçok ülke etnik ve dini çatışmalarının oluşmasını önlemektedir (Aslan ve Aybek, 2019).

2.2. Kültürel Bir Unsur Olarak Değer

Değerler; duygu, düşünce, tutum gibi davranış biçimlerinin nedeni ve davranışların ölçütü olarak karşımıza çıkar. Değerin ne olduğunu belirleyebilmek adına öncelikle değer üzerine yapılan tanımlara değinmek gerekir.

Değerler bireylerin tercihlerini, isteklerini veya istemedikleri durumları tanımlayan; davranışlarımıza ve duygularımıza kılavuzluk eden, duygu ve davranışlarımızı yargılayan anlayışlardır (Ulusoy ve Arslan, 2016). Güngör (1995)'e göre değerler, insanın kendisi ve çevresi ile olan ilişkilerini düzenler. Bireyin ahlak kuralları içerisinde davranması için belirli anlayışları idrak etmesini ve kendi davranışlarını bu anlayışa göre düzenlemesini sağlar (Güngör, 1995; akt. Yazar ve Lala, 2020). Yaman (2016)'a göre de değer, insanların olaylar, durumlar, varlık vb. karşısındaki hassasiyetleridir (Yaman, 2016).

Aynı zamanda sosyal bir davranış olarak görülen değer kavramı, tutum, sosyal tepki, ideoloji, ahlaki yargı, kendini ifade edebilme gibi tüm yaşamımızı kapsayan davranış biçimi konumundadır (Rokeach, 1973; akt. Karababa, 2014). Bununla birlikte değerler bireye ve topluma neyin önemli olduğunu, neyin güzel olduğunu, neyin tercih edilmesi ve nasıl yaşanması gerektiğini karar verirken kılavuzluk eder. “Değer; bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı niteliklidir” (Ulusoy ve Dilmaç, 2020, s.13).

Güngör (1998), değer kavramını inanç ve ahlaki boyut çerçevesinde de değerlendirmiş ve tanımlamıştır. Güngör; inanç boyutunda ele aldığı değer kavramını, “bir inanç olmaları bakımından değerler, bireyin dünyasının belli bir kısmıyla ilgili anlayış, duygu ve bilgilerin bir birleşimi” (Güngör, 1998; akt. Keskin, 2014, s.116), ahlaki davranış bağlamında ise; bireylere ait niteliklerin, bireylerin niyetlerinin, isteklerinin, davranışlarının sınırlarını belirlerken başvurduğu ölçüt olarak tanımlamıştır (Güngör, 2010).

İmamoğlu ve Karakitapoğlu (1999) da sosyal bilimlerde alanındaki yaygın kullanıma göre değer kavramını şu şekilde tanımlamışlardır:

“İnsanların davranışlarını yönlendirmede ve belirlemede, kendileri de dahil olmak üzere insanları ve olayları değerlendirmede kullandıkları ölçütler; ideal ve arzu edilen davranış ve yaşam biçimlerini ifade eden, belirli somut koşulları ve nesneleri aşan üst düzey kavramlar veya doğru kararlara varılmasında bireylere yardımcı olan genel ilkeler gibi çeşitli şekillerde ele alınmaktadır. Buna göre değerler tutumların, ideolojilerin, ahlaki yargıların ve çeşitli davranışların önemli belirleyicileri olarak düşünülmektedir” (İmamoğlu ve Karakitapoğlu, 1999; akt. Hökelekli ve Gündüz, 2013, s.373-374).

Değerler, insanların ve toplumsal olguların değerlerini belirlemede kullanılan ölçütlerdir. İyi ve kötü, doğru ve yanlış, güzel ve çirkin karşısındaki kararlar değerler rehberliğinde belirlenir.

Bireylerin ve toplumların mutlu, huzurlu ve uyum içinde yaşayabilmesi; kendini veya başkasını ilgilendiren durumlarda doğru kararlar verebilmesi; bireylerin doğru iletişim kurabilmesi değer kavramı ile ilişkilidir. Değerler bireyi, kendisi ve toplum için faydalı hale getirir.

Bireyler arasındaki iletişimi düzenlemesinden dolayı sosyal yaşamda önemli bir yer tutan değer kavramı, sosyal bilimlerin de temel araştırma konularından biri durumundadır. Birçok araştırmacı değer kavramını farklı açılardan tanımlaya çalışmışlardır. Bu

tanımlamalardaki ortak görüş, değerlerin bireyin tutum ve davranışlarıyla ilişkili olmasıdır. Özetle; değerler, bireylerin düşünce, tutum ve davranışlarında bir ölçüt olarak ortaya çıkan, toplumu oluşturan fertlerin ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan genelleşmiş ahlaki inançlardır.

2.2.1. Değerlerin Özellikleri ve İşlevleri.

Fichter (1990) değerlerin nitelikleri ve özelliklerini aşağıdaki gibi belirtmiştir (Fichter, 1990; akt. Şimşir ve Dilmaç, 2020):

- Değerler, bireylerin ve toplumların sosyal değerinin yargılanmasını sağlayan araçlardır.
- Değerler, bireyleri faydalı ve önemli olan maddi kültür üzerinde yoğunlaştırır.
- Bireylerin ve toplumların ideal düşünceye sahip olma ve doğru davranışların belirlenmesinde değerler yön gösterir.
- Değerler sosyal kontrol işlevi görür.
- Bireyler ve toplumlar arasındaki dayanışmayı sağlayan en önemli etkenlerden biri değerlerdir.

Değerler, sahip oldukları nitelikleri bakımından tüm yaşamsal alanı düzenler ve belirler. Değerlerin en önemli özelliği karar verme sürecinde yararlanılan kaynaklar olmasıdır. Değerler, aynı zamanda kararların kılavuzluğunu yapmaktadır.

Değerlerin bireylerin davranışlarını kontrol etme, toplumsal ilişkileri belirleme ve toplumların gelişimine destek olma gibi özellikleri de vardır. Schwart (1992) değerlerin genel özelliklerine şu şekilde değinmiştir:

- “*Değer, bir kavram ya da inançtır.*
- *Değerler, arzu edilen sonuç, durum ya da davranışlarla ilişkilidir.*
- *Değerler özel durumları aşar”* (Schwart, 1992; akt. Güven, 2014, s.19).

Rokeach (1973) ise değerlerin özelliklerini şu şekilde maddeleştirmiştir:

- *“Kişinin davranışlarına rehberlik eder ayrıca belirli ölçütler getirir.*
- *Bireyin kendini rahat bir şekilde ifade etmesine yardımcı olur.*
- *Değerlerin etkileme ve ikna etme gibi özellikleri vardır.*
- *Bireyin sosyal çevrede konumunu belirler.*
- *Kişinin dini ve siyasi görüşlerini belirlemede etkendir.*
- *Bireyin kendini veya çevresindekileri, iyi- kötü şeklinde değerlendirmesine yardımcı olur.*
- *Değerler, bireylerin ahlaki niteliklerini değerlendirmesinde bir ölçüttür”*
(Rokeach, 1973; akt. Karababa, 2014).

Değerler, bireylerin davranışlarını kontrol eden mekanizmalardır. Kişinin davranışlarını olumlu yönde geliştirmesi ve kullanması için kılavuzluk yapar, davranışlarını kontrol altında tutar (Özdemir, 2020). Kısacası değerler; bireyin davranışlarını, olaylar ve durumlar karşısındaki tutumlarını belirlerler, günlük yaşamda kişiyi yönlendirip bireyin hata yapmasını önler, uygun olmayan davranışların sergilenme ihtimalini ortadan kaldırır.

Neticede; sahip oldukları nitelik ve özellikleri bakımından değerler, toplum tarafından genel kabul görmüş, sosyal hayatı düzene sokan kontrol mekanizmalarıdır.

“Değerlerin toplumsal yaşamı düzenlemek ve insanlar arasında kurulan ilişkileri dengeleyip sağlamlaştırmak gibi çeşitli işlevleri de vardır” (Özensel, 2003, s. 230). Fichter değerlerin işlevlerini şu şekilde belirtmektedir:

- *“İnsanların veya insan gruplarının değerlendirilmesinde değerler bir değerlendirme aracı işlevini görür. Bu da toplumsal tabakalaşma sisteminin belirlenmesine yardımcı olur. Bireyler de bu sayede yani sahip oldukları değerlere göre çevrelerindeki insanların gözündeki yerlerini belirleme imkânı bulur.*
- *Değerler sayesinde insanlar dikkatlerini yararlı, önem verilen kültürel unsurlar üzerinde yoğunlaştırırlar. Özellikle kültürel nesnelerin tercihinde bu durum önem*

kazanır. Çünkü bir nesne bazen bir insan veya insan grubu için “en iyi” olarak kabul edilmese de o nesneye böyle bir değerin atfedilmiş olması insanların o nesneye ulaşmak için çaba harcamalarına yol açar.

- *Değerler toplumların ideal davranışlar sergilemeleri ve düşünmeleri üzerinde de etkilidir. Bireylerin sosyal ortamlarda sergileyecekleri davranışların şemasını ortaya koyan değerlerdir. Değerler sayesinde bireyler hareketlerini gerçekleştirip düşüncelerini ortaya koyarken nasıl bir tutum sergileyeceklerini bilirler.*
- *Bireylerin hayatlarındaki tercihleri üzerinde de etkisi olan değerler insanların sosyal hayatta seçecekleri rolleri belirlemelerine ve bu rollere uygun davranışlar sergilemelerine de yardımcı olur. Bu sayede insanlar seçtikleri rollerin sorumluluğunu gereğince üstlenmeye ve bu sorumlulukları uygun şekillerde yerine getirmeye çalışırlar.*
- *Değerler toplumların kontrol aracı olarak iş görür. Kişileri törelere uymaya ve doğru davranışlar sergilemeye teşvik eder. Toplum tarafından istenmeyen davranışların gerçekleştirilmesine engel olan da yine değerlerdir. Değerler dolayısıyla bireyler hangi davranışları sergilediklerinde utanç ve suçluluk duygularını yaşayacaklarını bilirler.*
- *Toplumun vazgeçilmez özelliklerinden biri dayanışmadır. Değerler de dayanışma duygusunu ve algısını en iyi şekilde pekiştiren güçlerdendir. Ortak değerler sayesinde bireyler arasında sosyal dayanışma, yardımlaşma davranışları sergilenir ve dayanışmanın kalıcılığı sağlanır” (Fichter, 1990; akt. Özensel, 2003, s. 231).*

2.2.2. Değerlerin Sınıflandırılması. Değerler, toplumların hayatını düzenleyen, bireylerin kararlarına yön verme gibi rollere sahiptir. Bir şeyin iyi veya kötü olduğunu belirlerken, bir eylemin doğru ya da yanlış olduğuna karar verirken değerlerin kılavuzluk yaptığını görmekteyiz. Değerler, çeşitli araştırmacılar tarafından belirli kategorilere ayrılmış ve sınıflandırılmıştır.

Değerlerle ilgili literatür tarandığında, araştırmacıların birbirinden farklı sınıflandırmalarının olduğu görülmektedir. Yapılan sınıflandırmalarda farklılıklar görülse de temel hareket noktasında önemli farklılıklar yoktur (Özdemir, 2020). Değerler bazı ölçütler çerçevesinde sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırmalar birbirinden ayrık değildir ve birbiriyle çelişmezler (Özensel, 2014). Değerler ile ilgili literatürde kabul gören sınıflandırmalar Rokeach, Spranger, Schwartz ve Nelson’a aittir.

Rokeach (1973) değerleri amaçsal değerler ve araçsal değerler olarak iki başlık altında sınıflandırmıştır. “Amaçsal değerler, yaşamın temel amaçlarını içeren ve insan yaşamına yön veren temel değerlerdir. Araçsal değerler ise, bu amaç değerlere ulaşmak için benimsenen davranış tarzlarını içeren veya temel değerlere ulaşmayı sağlayan ikincil değerlerdir.”

Araçsal değerler; geniş görüşlü olmak, temiz olmak, bağışlayıcı-affedici olmak, sorumlu olmak, cesaretli olmak, bağımsızlık, dürüstlük, entellektüellik, hayal gücü kuvvetli olmak, hırslı olmak, itaatkâr olmak, kendini kontrol edebilmek, kibar olmak, mantıklı olmak, muktedir olmak, neşeli olmak, sevecen olmak, yardımsever olmak olarak sayılabilir. Amaçsal değerler; aile güvenliği, ahiret selameti, barış içinde bir dünya, başarı hissi, bilgelik, eşitlik, gerçek dostluk, güzellikler dünyası, heyecanlı bir yaşam, iç huzur, kendine saygı, mutluluk, olgun sevgi, özgürlük, rahat bir yaşam, sosyal onay, ulusal güvenlik, zevk olarak sıralanmaktadır. Amaçsal değerler, ben-merkezli veya toplum merkezli olabilir, örneğin; ahiret selameti ve iç huzur ben merkezli değerler iken, güzellikler dünyası ve ulusal güvenlik ise toplum merkezli değerlerdir. Buna karşılık araçsal değerler, ahlâki içerikli veya yeterliliğe

ilişkin olabilir; ahlâki değerlerin odak noktası kişilerarası ilişkilerdir, zedelendiğinde ise vicdan azabı veya utanma duygusu uyandırmaktadır. Yeterliliğe dayanan araçsal değerler ise mantıklı olmak, entellektüel olmak gibi kişinin kendisiyle ilgili özelliklerdir (Rokeach, 1973; akt. Bilgin, 2003).

Spranger (1928), psikolojide değer testini uygulayan ilk araştırmacıdır. Çalışmalarında bireyleri kişilik özelliklerine göre sınıflandırmış, bunun sonucunda 6 temel değer tipini ifade etmiştir:

- “Bilimsel değer: Bilgi ön plandadır ve gerçekler önemsendir.
- İktisadi değer: Faydacılık ön plandadır ve maddi hedefler önemsendir.
- Estetik değer: Güzellik ve uyum ön plandadır. Sanatı toplum için gerekli görür.
- Sosyal değer: Sevgi, fedakârlık ve yardımlaşma önemlidir.
- Dini değer: İnançları içine alan değerlerdir.
- Politik değer: Liderlik, kişisel güç ve şöhret ön plandadır” (Spranger, 1928; akt. Şimşir ve Dilmaç, 2020).

Schwartz (1992) da değerleri şu şekilde sınıflandırmıştır:

- *“Hazcılık: Yaşamdan sevk almak.*
- *Uyarılım: Cesur olmak, heyecanlı bir hayat yaşamak.*
- *İyilikseverlik: Dürüst olmak, hoşgörülü olmak, yardımsever olmak, sorumluluk sahibi olmak, alçakgönüllü olmak, sadık olmak, bağışlayıcı olmak, sevgi ve arkadaşlık.*
- *Güvenlik: Toplumsal düzeni sağlamak, ulusal güvenlik, temiz olmak, aile, iyilik, bağlılık, saygılı olmak.*
- *Başarı: başarılı ve zeki olmak.*
- *Öz yönelim: Özgür olmak, yaratıcı olmak, bağımsız olmak, merak duyabilmek, kendine saygısı olmak.*

- *Geleneksellik: Dindar olmak, alçakgönüllü olmak, geleneklere saygılı olmak.*
- *Evrenselcilik: Toplumsal adalet, eşitlik, barışçıl, doğayla bütünlük ve çevreyi koruma.*
- *Uyma: Kibarlık, büyüklere değer vermek, kendini denetlemek.*
- *Güç: Otorite, sosyal güç, sosyal görüntüsünü edinme ve koruma” (Schwartz, 1992; akt. Güven, 2014).*

Değerlerin sınıflandırması ile ilgili çalışma yapan bir diğer araştırmacı da Nelson’dur.

Nelson değerleri insan grupları ve yaşayan insanların özelliklerini esas alarak

sınıflandırmıştır. Nelson’un sınıflandırması aşağıdaki gibidir:

- “Bireysel değerler: Bireysel tercihlerle ilgilidir.
- Grup değerler: Belirli bir grubu oluşturan bireyler tarafından paylaşılan değerlerdir.
- Sosyal değerler: Bireyin sosyal yaşamda varlığını devam ettirmesini sağlayan değerlerdir. Adalet, eşitlik, saygı gibi değerler sosyal değerler içerisinde yer alır” (Nelson b.t.; akt. Aslan ve Aybek, 2019).

2.2.3. Sosyal Değerler. Bireyler arasındaki iletişimi düzenleyen ve sosyal yaşamda önemli bir yer tutan değer kavramı, sosyal bilimlerin temel araştırma konuları arasında yer almaktadır. Birçok araştırmacı değer kavramını farklı açılardan tanımlaya çalışmışlardır. Bu tanımlamalardaki ortak görüş, değerlerin bireyin tutum ve davranışlarıyla ilişkili olmasıdır.

İnsan sosyal bir varlıktır. Bireylerin sosyal hayat içinde oluşturduğu değerler sosyal değerleri meydana getirmektedir. İnsanın en temel özelliklerinden biri olan beraber yaşama olgusudur. Sosyal değerler bireyin toplumla, toplumun da bireyle olan ilişkilerini düzenlemektedir (Güngör,2008; akt. Bolat, 2013).

Toplumların benimsediği doğru-yanlış, iyi-kötü gibi kavramlar sosyal değerleri oluşturmaktadır (Atabey & Ömeroğlu, 2016). “Sosyal değerler, bireylerin ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan, kuşaktan kuşağa aktarılan; ahlak, inanç, tutum ve ilkelere

dayanmaktadır” (Temizkan & Yırtıcı & Ergün, 2020, s.773). Toplumun genelini kapsayan, kişiden kişiye farklılık göstermeyen sosyal değerler, toplumun ne istediği ve neyi önemseydiği ile ilgilendir. Toplumsal düzeni sağlayarak birlik ve beraberliği pekiştirir.

Sosyal değerler, toplumu oluşturan bireyleri birbirine yaklaştırır, bir arada tutar ve toplumsal devamlılığı sağlayan temel yargılar olarak da tanımlanır (TDK, 2021). Sosyal değerler, toplumun onayladığı ve gerek gördüğü ölçütlerdir. Toplumsal düzenin oluşması, sosyal hayatın denetimi ve sosyal dayanışmanın sağlanması için sosyal değerlere ihtiyaç vardır (Atabey ve Ömeroğlu, 2016).

Sosyal değerleri en iyi şekilde kavrayabilmek için özelliklerini ve işlevlerini iyi bilmek gerekir. Sosyal değerler ahlak, felsefe, estetik, hukuk gibi çok geniş alanı kapsamaktadır. Ayrıca toplumların ve bireylerin düşünce ve davranışlarını da içine alır. (Sarı, 2013; akt. Bolat, 2016). Bireylerin ve toplumların davranışlarına yön veren sosyal değerler, sahip olduğu özellikler ve işlevleriyle toplumsal bütünlüğün sağlanmasında da önemli bir rol üstlenmektedir. Sarı (2013), sosyal değerlerin özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Sosyal değerler davranışlarımızın ölçüsüdür. Yani İyi ve kötüyü, doğru ve yanlış, güzel ve çirkini ayırt etmede kriterler sunar.
- Sosyal değerler maddi ve manevi ihtiyaçlarımızı giderir.
- Sosyal değerler insana özgüdür
- Sosyal değerler evrenseldir.
- Sosyal değerler çift kutupludur.
- Sosyal değerler kendi içinde bir bütünlük oluşturur (Sarı,2013).

Gökçe (1994) de değerlerin işlevlerini sistematize ederken sosyal değerlerin özelliklerini şu şekilde belirtmiştir:

- *“Sosyal değerler, temel seçici oryantasyonun standardıdır. Yani bu bağlamdan değer(ler) bilinçli ve amaçlı davranışın genel ölçütüdür. Bu bakımdan değer,*

sosyal eylemde bulunan bir kişinin sosyal olarak kabullenebilen olgu ve istekleri için temel atıf noktası görevini görmektedir.

- *Değerler, insanlarla özdeşleşmiştir. Yani sosyalleşme sürecinde değerler kişiler tarafından öğrenilmekte ve üstlenilmektedir. Kısaca, kişinin şahsiyet yapısına entegre olmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak değerler kişinin şahsiyetinin bir parçası olarak görülmektedir.*
- *Değerler, sosyal bir boyuta sahiptirler. Yani değerler hem zihinsel (arzu ve eylem boyutunu belirten) hem de hissî – duygusal belirten ifadelerdir” (Gökçe 1994; akt. Özensel, 2003, s.230-231).*

“Sosyal değerler belli sosyal sonuçlara yol açarlar. Bu sosyal sonuçlar literatürde sosyal değerlerin işlevleri olarak adlandırılmaktadır” (Özensel, 2003, s.231).

Fichter (1990) sosyal değerlerin işlevlerini şu şekilde belirtmektedir:

- *“Değerler, kişilerin ve birlikteliklerin sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araç olarak kullanılır.*
- *Değerler, kişilerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesneleri üzerinde odaklar. Bu değerli nesne, her zaman birey veya grup için de en iyi olmayabilir. Fakat o nesne için çaba gösterilmesine yol açtığı da bir gerçektir.*
- *Değerler her toplumdaki ideal düşünme ve davranma yollarına işaret ederler. Sosyal olarak kabul edilebilir davranışların adeta şemasını çizerler. Böylece kişiler de hareket ve düşüncelerini en iyi hangi yolla gösterebileceklerini kavrayabilirler.*
- *Değerler, kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirmesinde rehberlik ederler. İlgi yaratırlar, cesaret verirler.*

- *Değerler sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır. Kişileri törelere uymaya yöneltir, doğru şeyleri yapmaya yüreklendirirler. Değerler ayrıca onaylanmayan davranışları engeller, yasaklanmış örüntülerin neler olduğuna işaret ederler.*
- *Değerler dayanışma araçları olarak işlevlerde bulunurlar” (Fichter, 1990, akt. Özensel, 2014, s.75).*

Sonuç olarak; özellikleri ve işlevleri dolayısıyla sosyal değerler, bireysel ve toplumsal anlayışların oluşturduğu bir bütündür.

2.2.4. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültür ve Değer Aktarımı.

Kültür, insanların düşünme, algılama gibi faaliyetlerini doğrudan etkileyen bir faktördür.

“Bilimsel açıdan bakıldığında kültür, toplumun üyesi olarak insanın yaşayarak, yaparak öğrendiği ve aktarım öğrettiği maddi manevi her şeyden oluşan karmaşık bir bütündür” (Güvenç, 2018, s.14).

Kültür bir yaşam tarzıdır. Kültür, görünen ve görünmeyen şeklinde iki farklı seviyededir. Kültürün görünen kısmı jestler, mimikler, mimari, coğrafya ve kıyafetleri kapsamaktadır. Kültürün görünmeyen kısmı ise toplumun zevkleri, tercihleri, fikirleri ve normlarıdır. Kültürün görünmeyen kısımları fark edilmesi zor olan öğelerdir (Demir, 2014).

Tüm toplumların kültürünü oluşturan temel öğeler vardır. Bunlar maddi ve manevi öğelerdir. Bir kültüre ait bireylerin yaptığı nesnelere maddi kültür denilmektedir. Mimari yapılar, aletler, kıyafetler maddi kültürü oluşturur. Bunlar kültürün sembelleri haline gelir. Manevi öğeler sosyal hayatı düzenleyen kurallar, gelenek ve görenekler, değerlerdir (Şişman, 2002; akt. Oral, 2014).

Değerler, kültürün manevi öğeleridir. Dil ve kültürü birbirinden ayrı düşünemediğimiz gibi, kültür ve değerleri de birbirinden ayrı düşünemeyiz. Kültür ile kültürün ait olduğu

toplumun değerleri arasında da sıkı bir ilişki vardır. Değerler, mensup olduğu kültürün öğeleridir. Dolayısıyla kültür öğretimi demek, aynı zamanda değer öğretimi demektir.

Kültürlerarası temas, farklı kültürlerin yan yana gelmesiyle ortaya çıkmaktadır. Küresel dünyada görsel medyanın kolayca ulaşılabilir olması, farklı ülkelerdeki eğitim ihtiyacının ve olanaklarının artması kültürlerarası etkileşimi doğurmaktadır. Bunun sonucunda farklı kültürlerin bir araya gelme potansiyeli artmaktadır.

Farklı kültürleri bünyesinde barındıran toplumlar, birlikte yaşamının zeminini oluşturan, beraberliğin ve uyumun temellerini sağlamlaştıran değerlere önem vermek durumundadır. Farklılıklara saygı, hoşgörü, barış, sevgi, dayanışma, yardımlaşma, adalet, duyarlılık, sorumluluk, empati gibi değerlere her fırsatta vurgu yapılmalıdır. Değerler eğitiminin, farklı kültürlere mensup bireylerin davranış ve düşüncelerini anlayabilme, onlarla empati kurabilme, kişisel farklılıkları kabul edebilme gibi kültürlerarası temel kavramlarına odaklanması gerekir (Temel Eğinli, 2011).

Kültürlerarası eğitim, farklı kültürel özellikteki insanların etkileşimine ve bunu engelleyebilecek unsurlara odaklanır. Kültürlerarası kavramı iletişimi ve iletişimi engelleyen konuların üzerinde durur. Değerler, kültürlerin temellini oluşturur. Kültürlerarası benzerlikler ve farklılıklar arasındaki duyarlılığı değer öğeleri ile gerçekleştirebiliriz. Kültürlerarası gerçeklik, değer unsuruna ve değerlerin uygulama alanlarına, okullara ve öğretmenlere büyük sorumluluk yüklemektedir. Bu şekilde farklılıklara saygı duymayı, eşitliği, hoşgörüyü hedeflemiş oluruz (Yazıcı, 2020).

Yabancı dil öğretiminde sıkça başvurduğumuz kültür öğretimi beraberinde değer öğretimini de getirmektedir. Yabancı dil öğrenen birey, o dilin ait olduğu toplumun kültürünü bilmiyorsa ve değer yargılarına hâkim değilse, o topluma ait bireylerle iletişim sırasında zorlanabilir ve sosyal hayata uyum konusunda olumsuz etkilenebilir.

Yabancı dil öğrenmek için kelime bilmek veya gramer öğrenmek tek başına yeterli değildir. Bir dili öğrenmek için o dile ait kültüre, dolayısıyla toplumun değerlerine hâkim olmak gereklidir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür ve değerlerin aktarılması dil öğretimi için elzemdir. Çünkü “Değerler, bir kültür içinde önem verileni ve tercih edileni ifade eder” (Şişman, 2007; akt. Elkatmış, 2016, s.53).

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireyler, alıştığı kültürden ve benimsediği değerlerden farklı, belki de daha önce hiç karşılaşmadığı bir kültür ve değer olgusu içerisinde kendini bulmaktadır. Bu durum onun hem sosyal hayata olan uyumunu hem de hedef dili anlamlandırmasını zorlaştırmaktadır. Dil öğretimi yapan öğretmenlere düşen görev iletişimsel dengeyi oluşturmak ve uyum sorunu en aza indirmektir. Bunun için de dil öğretimi ile beraber kültürel unsurlar dâhilinde toplumun değer yargıları da dil öğrenen bireylere aktarılmalıdır.

2.3. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültürlerarası Yaklaşım

Dil, ait olduğu toplumla birlikte gelişir ve şekillenir. Toplumun bakış açısına, hayata bakışına, yaşayış tarzına yön veren ise o toplumun kültürüdür. Yabancı dil öğrenen birey, gerçek anlamda o dili öğrenmek, anlamak ve konuşmak istiyorsa o toplum gibi düşünebilmelidir. Ancak bu şekilde dili tam anlamıyla öğrenebilir. Bunun yolu da o toplumun ait olduğu kültürü öğrenmekle olur.

Kültür, insanların düşünme, algılama gibi faaliyetlerini doğrudan etkileyen bir faktördür. Kültür, bireyin yaşamını, yaşayış tarzını etkileyen önemli bir kavramdır. Yabancı dil öğrenen birey, o dilin ait olduğu toplumun kültürünü bilmiyorsa, o topluma ait bireylerle iletişim sırasında sosyal hayata uyumu, davranışları olumsuz etkilenebilir.

Dilin ait olduğu kültürü öğrenmek sosyal hayata ayak uydurmayı, anlamayı ve anlaşılmayı da kolaylaştırır. Yabancı dil öğrenen bir kişinin dili öğrenirken kültürü öğrenmek istemiyorum deme gibi bir şansı yoktur. Çünkü dil kültürü, kültür dili içinde barındırır. Bireyin kendi kültürüne ait bilgiler misafir olduğu ya da yabancı olarak tanımladığı kültürün

özelliklerini öğrenmesi ile davranışlarında ve tutumlarında değişim meydana gelmektedir (Temel Eğinli, 2012, s.215).

Yabancı dil öğretiminde hedef dilin kültüründen de haberdar olmak gerekmektedir. Her kültür, ait olduğu toplumun sosyal hayatı içerisinde öğrenilmektedir. Bu nedenle yabancı dil öğrenirken yeni bir dünya görüşü yeni bir düşünce yapısıyla karşılaşmak tesadüf değildir. Bu karşılaşma yabancı dil öğrenen bireyi yeni bir düşünce yeni bir bakış açısıyla karşı karşıya getirir.

Kültürlerarası yaklaşım, öğrenilecek dilin kültürel unsurlarını içine alır. Kültürlerarası yaklaşım iletişimsel yaklaşım temellidir. “İletişimsel yaklaşımda dört temel dil becerisinin yanı sıra dil bilgisi de öğretilmesi hedeflenen kazanımlar arasındadır; fakat bu esnada kültürel karşılıklardan da yararlanır. Dolayısıyla hedef dilin ontolojik yapısı ve kültürel boyutu da öğretilmesi amaçlanan yeterlilikler arasındadır” (Güzel ve Barın, 2013, s. 179 – 180).

“Kültürlerarası yaklaşım, dili ontolojik yönüyle değerlendirerek dil öğretiminde görünen yüzeyde dinleme/ konuşma/ okuma/ yazma/ dil bilgisi becerileri olduğunu, derin yapıda ise kültür unsurunun olduğunu kabul eder. Bu nedenle dil öğretim faaliyetleri hedef kitlenin ve dilin kültürel kabulleri göz ardı edilmeden düzenlenmelidir. Hedef dille tanışan birey, dilin derin yapısındaki kültürel yapıyla da tanışacaktır” (Güzel, 2014, s. 225).

Yabancı dil öğretiminde, kültürlerarası yaklaşımla beraber dil öğrenen bireylerin iki farklı düşünceye yönelmeleri gözlenir. İlk baskın düşünce, birey kendi kültürünü esas alarak öğrendiği dilin ait olduğu kültürü karşılaştırır. Birey farklı bir kültürü reddederek kendi kültürünü üstün görür. Bu düşünce ile yola çıkan birey kültürel değişikliklere karşı savunma, küçümseme gibi davranışları sergiler. Diğer bir düşünce yönelimi ise kültürü diğer kültürler ile değerlendirir. Bu açıdan bakan birey kültürel farklılıkları kabul eder ve farklılıklara uymaya çalışır. Farklılıkları kabul eden birey farklı açılardan düşünebilme yeteneğine sahip olur (Demir ve Açık, 2011).

Nurlu (2019) da dil-kültür bağlamı, toplumsal kültürel bağlam ve kültürlerarası bağlamlarda, betimlemelerin düzeylere göre kullanılması gerektiğine vurgu yapmış ve kültürlerarası yaklaşımı şu şekilde sıralamıştır:

- a. Alışkanlıklar
- b. Hayat akışı
- c. Eğlence
- d. Aile
- e. Okul

Sonuç olarak, “yabancı dil öğreniminde farklı kültürler sürekli birbirleriyle etkileşim içerisinde. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimindeki dersler, öğrencinin hem kendi kültürü hem de yabancı kültür ile karşılaştığı, iki kültürün benzer ve farklı yönlerini kavrayıp, karşılaştırmalar yaptığı bir alandır. Bu bağlamda yabancı dil öğretiminde kültürlerarası etkileşim üst amaç olarak benimsenmiştir” (Gürsoy ve Güleç, b.t., s. 101).

Kültürlerarası bildirimsel edinç kavramı: Değişen hayat koşulları ve gelişen teknoloji ile farklı kültürlerin etkileşimi kaçınılmaz olmuştur. Farklı kültürlerin etkileşim içinde olması, bireylerin kültürlerarası iletişim açısından yeterli olması durumunu gerektirmektedir. Farklı kültürlerle sahip bireylerin, uyum ve hoşgörü ile bir arada yaşamaları hem kişisel iletişimi hem de kültürlerarası iletişimi olumlu yönde beslemektedir. Buna bağlı olarak dil ve kültürün birbirini destekleyen kavramlar olduğu söylenebilir. Dil ve kültürün etkileşim içinde olması yabancı dil eğitiminde de oldukça önemlidir.

Kültürel çeşitlilik gerek sosyal hayatta gerekse eğitim hayatında yer yıl artış göstermektedir. Farklı ülkelerden eğitim için gelen bireyler bu oranı önemli ölçüde artıran kitledir. Eğitim için farklı bir kültür ortamına dâhil olan bireyin ilk hedefi, ülkenin dilini tam anlamıyla öğrenebilmektir. Dil öğretimi, kelimeleri bir dilden bir dile çevirerek değil; o dile

ait düşünce yapısının, iletişim şeklinin öğretilmesiyle etkili olmaktadır. Aksi takdirde dil öğrenimi taklitten öteye geçemez.

Yeni bir kültür ile tanışan birey, tanıştığı kültürdeki birtakım kavramların karşılığının zamanla ait olduğu kültürde olmadığını farkına varmaktadır. Farklılıkların temel sebebi din, dil, örf, âdet, gelenek farklılıklarıdır. Bu kavramların tümünün birleşimi kültürü oluşturur. Böylece kültürlerarası yaklaşımla öğretilecek dilin kavratılmasını kolaylaştırır. Öğrenilen her kelime ile birlikte dilin kültürü de öğrenilmiş olur. Bireyin hem kendi kültürünü bilmesi hem de başka bir kültüre saygı duyması kültürlerarası çatışmayı ortadan kaldıracaktır (Güzel, 2014).

“Son yıllarda yabancı dil öğretiminde, kuramsal dilbilimciler ve toplumbilimciler, Hymes’in öncülük ettiği sosyodilbilimciler, Chomsky’nin öne sürdüğü kavramlarla edim (performance) ve yeti (competence) ile dilin doğasını açıklamakta yetersiz kaldığını bunun yanında iletişim yetisi (communicative competence) adıyla üçüncü bir boyutu eklenmenin uygun olacağını öne sürmüşlerdir. Böylece dille iletişim kurulması olayında dilbilgisi kurallarının yanında kimi kullanım ve konuşma kurallarının da olduğu kabul edilmiştir” (Demirel, 2014, s.48).

“Kültürlerarası iletişimsel edinç, farklı dildeki kültüre sahip birey ya da toplumlarla, onların dilinde uygun ve etkili bir şekilde iletişim kurma becerisidir” (Gökmen, 2005, s.70).

Bildirişim, insanların iletişim sırasında aldığı veya verdiği mesajlar ve verdikleri tepkilerin bütünü olarak kabul edilir. Her birey sözlü ya da sözsüz, bu şekilde birbirine mesaj vermektedir. Yaşanan bu durum kültürlerarası bildirişimin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. “Farklı kültürlere sahip bireylerin bir araya gelerek iletişim halinde olması sonucunda kültürlerarası bildirişim meydana gelir” (Bölükbaş ve Keskin, 2010, s.226).

“Bireyin kendi anadilinde sahip olduğu iletişim stratejilerini, öğreneceği yabancı dilde de olgunlaştırabilmesi için konuyu tam anlamıyla anlayıp yorumlaması, kısacası hedef

dilin bir bilgi dağarcığı olarak kalması değil de; dili uygulama esnasında bilinmesi gerekenlerin öğretimi asıl hedef olarak vurgulanmaktadır” (Demirel, 2014, s.50).

Farklı kültürden bireylerin bir araya geldiğinde aynı sosyal çevreyi kullanıp birbirleri ile alışveriş içinde bulunmak durumunda kalırlar. Kültürlerarası iletişimin en önemli amacı, bireyler arasında yeterli ve etkili iletişimi sağlamak aynı zamanda bireylerin birbirlerini anlamasına yardımcı olmaktır (Bölükbaş ve Keskin, 2010).

Sonuç olarak yabancı dil öğrenen bireylerin, öğrenecekleri dilin yapıları iyice kavratıldıktan sonra, hedef dilin kültürü de kavratılmalıdır. Aynı zamanda yabancı kültüre ait söz ve eylem biçimleri öğretilmeli farklı kültürlerin farklı yönleri tanıtılmalıdır. Farklı kültürlerin bir arada olması, bireylerin kültürlerarası iletişim bakımından yeterli seviyede olması sonucunu doğurmaktadır.

Kültürel farkındalık: Kültür; toplumların hayata bakışlarını yansıtmaktadır. Bir milletin kültürüne bakarak, o toplumun yaşayış biçimi hakkında fikir sahibi olunabilir.

Kaplan (2014)’a göre insanoğlu maddi ve manevi ihtiyaçlarına cevap verebilmek için binlerce şey icat etmiş ve geliştirmiştir. Kültür bir bakıma insanoğlunun maddi ve manevi ihtiyaçlarının şekillendirilmiş halidir. Toplumların veya bireylerin ihtiyaçları zamana, coğrafyaya, yaşadığı topluma göre değişir. Çünkü insanoğlu yeryüzünde tek bir yerde kalmaz, yer değiştirir. Yer değiştirmese bile değişen bir zaman kavramı vardır (Kaplan, 2014)

Geçmişten günümüze insanlar çeşitli sebeplerle bir yerden başka bir yere gitmişler, kimi zaman da gittikleri yerlerde yeni bir hayat kurmuşlardır. Bu durum tarih boyunca değişmemiştir. Geçmişe baktığımızda en çok yer değişikliği sebebi ticaret, yeni yerler keşfetme isteği, ekonomik sebepler, evlilik, eğitim vb. sebepleri görebiliriz. Günümüzde de bu sebepler çok büyük farklılıklar göstermez. Rahat yaşam koşulları, ekonomik sebepler, evlilik ve günümüz için düşünüldüğünde en önemli sebeplerden olan eğitim, ticaret ve teknoloji farklı kültürler ile karşılaşmamıza neden olmaktadır. “Günümüzdeki kültürler arası

karişımların yeni biçimleri, göç hareketlerinin olduğu kadar dünyadaki fiziksel olan ve fiziksel olmayan iletişim araçlarının ve ekonomik bağımlılık ya da bağımsızlığın da sonucudur” (Ünalan, 2014, s.203 – 204). Farklı kültürler ile karşılaşan bireyler kültürel etkileşim içinde bulunmaktadır ve bu durum da kültürel süreçler, kültürel farkındalık olgusunu meydana getirmektedir.

Kültürel süreç denilince kültürlenme, kültürleme, kültürleşme kavramları karşımıza çıkmaktadır. Bireyin bireyle, toplumun toplumla, toplum ve bireylerin kültürle olan etkileşimleri ve ilişkileri bu süreçler içerisinde gerçekteşir. Bozkurt’ un kültür süreçleri ile ilgili açıklaması şu şekildedir:

“Kültürleme, toplumların kendisini oluşturan bireylere belli bir kültürü aktarma, kazandırma, toplumun istediğı insanı eğitip onu denetim altında tutarak, kültürel birlik ve beraberliğı sağlama, bu yolla da toplumsal barış ve huzuru sağlama sürecidir.

Kültürlenme okul öncesinde, ailede başlayıp okul dönemi sonunda hızını alırken, kültürlenme, değişik aile, eğitim, okul, meslek, bölge (alt kültür) çevrelerinden kalkıp belli yer ve zamanlarda bir araya gelen, birbirini etkileyen akran gurupları arasındaki kültür etkileşimleridir.

Kültürleşmede, kültürlerin veya o kültürlerde bireylerin ve grupların doğrudan etkileşime girmeleri şart değildir. Yazılı basın, radyo, TV yayınları, sinema, sanat ve moda akımlarının da uzun vadede, birbiriyle yüz yüze gelmeden kültürleşmeleri mümkündür” (Güvenç, 2018, s. 85-87).

Kültürel farkındalık olgusu başka kültürlerden insanlarla etkileşime geçildiğinde ortaya çıkmaktadır. Toplumlar ya da bireyler olayları değerlendirirken veya yorumlarken farklı yollarla değerlendirebilirler. Bir toplumda uygun olan davranış başka bir toplumda uygun bir davranış biçimi olarak kabul görmeyebilir. Bunun sebebi ise kültürel farklardır. Kısacası kültürler nasıl hareket etmemiz ve nasıl davranmamız gerektiğini belirlemektedir.

Bireyin ait olduğu kültürden farklı bir kültürle karşılaştığında, kültürel farklılıkları görebilme ve anlayabilme yetkinliğidir.

Farklı kültürlere, farklı dünya görüşlerine sahip bireylerin bir arada olduğu toplumlarda, iletişim problemlerinin olması kaçınılmazdır. Bireyler ya da toplumlar kendi yaşam tarzlarına ve alışkanlıklarının dışında bir durumla veya bireylerle karşılaştıklarında mesafeli ve n yargılı olurlar. Kültürel farkındalık gerekliliği ise bu noktada devreye girer.

Kültürel farkındalığa sahip olan bireyler, farklı kişi ya da toplumları, ait olduğu kültürün dışında değerlendirebilir ve farklılıkları yadırgamaz, olaylar içerisinde mantıklı döşenebilir. Bu da n yargıları siler, kalıplaşmış birtakım düşüncelerin dışına çıkmaya yardımcı olur. Böylece toplumsal ve bireysel sorunlar daha aza indirgenmiş olur.

Kültürel farkındalık, başka bir kültürü benimsemek ya da ait olmak değerildir. Kültürel farkındalık sadece farklı olana saygı duymak, davranışları ya da olayları anlayabilmek, mantık çerçevesini oturtabilmektir. Asırlar boyunca her toplumun kültürü farklı kültürlerle karşılaşmış, maddi manevi alışveriş içinde bulunmuşlardır. Fakat köklü kültürler bu etkileşimden olumsuz etkilenmemiştir. Kökleri sağlam olan milletler saf kültürlerini kaybetmezler. Saf kültürü kaybetmek demek millî benliklerini kaybetmek olarak bilinmektedir. Temelleri sağlam atılan toplumlar kendi bünyesine uygun olan kültürel unsurları seçer. Hayvanlar ve insanlar bünyelerine zarar veren besinleri ile hastalanır hatta yaşamları son bulabilirse millî duygulara ters düşen kültürler de milletleri tarih sayfasından silebilir (Kaplan, 2014).

Kültürel farkındalığı geliştirmenin ilk yolu bireyin kendi kültürünü iyi şekilde tanınması ile başlar. Kültürel eylemlerin, benimsenen değerlerin ana sebepleri iyi bilinmelidir. Bireylerin kendi kültürü hakkındaki bilginin derinleşmesi kültürel farkındalığın en önemli adımıdır. Kendi kültürünü tanıyan birey ya da toplumlar, farklı kültürler ile karşılaştığında saldırgan veya gözü kapalı kabul edici tavırlarda bulunmazlar. Bunun yerine anlayışlı,

sorgulayan, meraklı tavırlarla farklı kültürleri tanıma isteği içerisinde olacaklardır. Bu anlayış içerisinde farklı kültürler ile karşılaşan bireyler, kültürel öğeleri göz ardı etmez ve oluşacak sorunların çözümünde kültürlerarası yetkinliklerini kullanırlar.

Kültürlerarası eğitim: Kültürlerarası eğitim, farklı kültür ve dünya görüşüne sahip bireylerin birbirlerini tanıyıp, bir arada saygı ve huzur ortamı içerisinde nasıl yaşayabilecekleri konusunda çözümler aramaktadır. “Kültürlerarası eğitimin kültürleri birbirine tanıtıcı özelliği vardır. Böyle bir eğitimin amacı ise bireylerin çok kültürlü bir ortamda uyum içinde yaşayabilmesini sağlamaktır. Kültürlerarası eğitimin ilgi alanı hoşgörü, dayanışma ve evrensel değerlerdir” (Önder, 1997, s.56).

Bireylerin sosyal ve kültürel açıdan birbirlerini doğru anlaması için hedef kültürü iyi bir şekilde öğrenmesi ve anlaması gerekmektedir. Dil ve kültür açısından sağlıklı iletişim kurabilmek için birey, öncelikle kendi kültürünü iyi bilmeli daha sonra hedef dilin kültürünü iyi anlamalı ve iyi yorumlamalıdır.

Kültürel farklılıkların algılanamadığı durumlarda, bireyler kendi kültürlerini ve kültürel deneyimlerini başka kültürlerle yansıtarak üstünlük kurma çabası içerisinde bulunmaktadır. Bu yaklaşım, bireyin ait olduğu kültürün simge ve değerlerinden yola çıkarak başka kültürleri yargılamasına neden olmaktadır. Kuşkusuz böyle yaklaşımlar sağlıklı ilişkilerin oluşmasına, iletişim kopukluklarına neden olmaktadır (Sargut, 2001). Dil öğretimi açısından bakıldığında, kültürel farklılıkları kavrayamamak, sağlıklı ilişkiler kurmak, kültürlerarası standartlara uymamak, başarılı bir dil eğitiminin gerçekleşmediğini gösterir. Dil öğretimi aynı zamanda dilin ait olduğu toplumun kültürünü öğretmek, kültürel farklılıkları kavratıp saygı gösterilmesi gerektiğini öğretebilmektir.

Kültürlerarası eğitim ile öğrenciler; farklı kültürlerde yetişmiş bireylerin davranışlarını, hayata bakış açılarını, düşüncelerini daha rahat anlamakta, farklı kültürlerle ait bireylerle sağlıklı iletişim kurma becerisini kazanmaktadır. Bunun yanı sıra farklı kültürlerle

karşı oluşturulan ön yargılar, olumsuz duygu ve düşünceler kültürlerarası eğitim ile ortadan kaldırılabilmektedir.

Kültürlerarası eğitim programları, uluslararası kültürel farklılık göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Aynı yerde yaşayan fakat farklı kültürlerle sahip bireyler için çok kültürlü eğitim programları seçilmiş ancak zamanla hem çok kültürlü eğitim programları hem de kültürlerarası eğitim programları tercih edilmeye başlanmıştır (Göçen, 2019). Cırık (2008)' a göre çok kültürlü eğitim, insan haklarına saygı duyma, kültürel farklılıkları hoş karşılama, kültürel çeşitliliği ortaya çıkaran ortamları düzenleme, farklı bakış açılarını ve düşünceleri analiz edebilme olarak açıklamıştır. Kültürlerarası eğitimi ise Oğuzkan (1993) şöyle tarif etmiştir: “Kültürlerarası eğitim kültürel bakımdan var olan veya olabilecek gerginlikleri, ön yargıları azaltmak için bir ülkede ya da bir bölgede yaşayan değişik insan topluluklarının ortak yaşama tam olarak katılmalarını sağlamak amacıyla düzenlenen eğitim şeklidir” (Oğuzkan, 1993, s.92).

Yabancı dil olarak Türkçe öğretim derslerinde farklı kültürlerle karşılaşmak kaçınılmazdır. Dolayısıyla kültürlerarası içerikler dersin bir parçası olmuştur. Yabancı dil olarak Türkçe dersinde sosyal ve kültürel açıdan bireylerin birbirlerini anlamaları ve bu şekilde sağlıklı iletişim kurmaları da göz önünde bulundurulur.

Kültürlerarası eğitim saygı, sevgi, hoşgörü çerçevesi içerisinde yaşamayı öğretirken farklı kültürleri de tanıma ve anlama imkânını da sunmaktadır. Bu bağlamda kültürlerarası eğitimin birden çok kültürün bir arada bulunmasına ve hoşgörü ortamı içerisinde kültürel etkileşimin oluşmasına olanak sağladığı söylenebilir.

2.4. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Kültür Aktarımı Amaçlı Kullanımı

Dil insanların birbiriyle iletişimini sağlar ve onları bir araya getirir. Kültür ise, bir toplumun ortak duygu düşünce, hayata bakış açıları, sanatı, dini ve dilinin geçmiş ve gelecek

birikimleridir. Bir toplumu oluşturan bireyler ortak bir duygu ve düşüncede birleşir ve bunu dil sayesinde aktarır. Bu yönüyle dil, milletin ve kültürün temelidir. Dil, geçmişte olan bazı kültürel değerleri günümüze taşıyarak geçmiş ile gelecek nesiller arasında sağlam bağlar kurar. “Dildeki her kelimenin kültürel bir karşılığı vardır. Örneğin ‘akıl’ kelimesi, sözlük anlamının yanında ‘Akıl akıldan üstündür.’, ‘aklını peynir ekmekle yemek’, ‘aklını çelmek’, ‘akıl hocalığı yapmak’ gibi deyim ve atasözlerinde kullanılır. Bu deyim ve atasözlerinden hareketle Türk milletin yaşıyış tarzı ve hayat görüşleriyle ilgili fikir sahibi olmak mümkündür” (Ünal, 2014, s.101).

Dilin öğrenimi, daha önemlisi dilin doğru ve etkin kullanımı kültürün de öğrenilmesiyle doğru orantılıdır. Bu nedenle yabancı dil öğretiminde kültür öğelerinin ders ortamına aktarılması oldukça önemlidir.

Yabancı dil öğretiminde çok kültürlü bireylerin bir arada bulunması, kültürlerarası iletişimi doğurmaktadır. Kültürlerarası iletişimi sağlayan, dilin ve kültürün en iyi yansıtıldığı ürünler de yazınsal metinlerdir.

Metinler dilin bir bağlam içinde kullanılmasıyla oluşur. Dil tek başına kullanıldığında iletişimsel bir değer taşımaz, metin içinde anlam bulur. Bu sebeple; iletişimin temeli sözcük ya da tümce değil, metindir. Dilin bir bağlam içinde öğretilmesi için metinlerden destek alınmalıdır. Bu düşünce doğrultusunda, dil öğretiminde metin bilgisi ve metin türlerinin özellikleri önem kazanmakta ve metinler dil öğretimi açısından ortam hazırlamaktadır (Polat ve Dilidüzgün, 2015, s.819).

Son yıllarda Türkçe öğrenmeye olan ilgi giderek artmaktadır. Dolayısıyla Türkçenin yabancı dil olarak nasıl öğretilceğine dair yöntemler, ders kitapların hazırlanışında metinlerin seçimi ve içeriği önemli bir konu haline gelmiştir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin önemli unsurlarından birinin kültür aktarımı olduğu göz önünde bulundurulduğunda metin seçimlerinin de buna uygun olması amaçlanmalıdır.

Yabancı dil öğretiminin vazgeçilmez materyallerinden biri şüphesiz yazınsal metinlerdir. Dil öğrenmek sadece kelime öğrenmek değildir. Gramer yapılarının bir araya getirdiği kelimelerin anlamını çözmek, dilin dünyasına kapı açmak demektir. Bu da ancak seçtiğimiz metinler sayesinde olmaktadır. Ancak her metin ders materyali olarak kullanılamaz. Ders içinde kullanılacak metinlerin, dil öğrenen bireylerin seviyesine Türkçe eğitimine ve dersin amacına uygun olması gerekmektedir.

Metinlerin Türkçeyi en iyi şekilde örneklemesi, günlük hayatı yansıtması, bireyi günlük yaşama dahil etmesi, kültürel değerleri yansıtması gerekmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanmış ve hazırlanacak ders kitaplarında metinleri seçerken hem kültür aktarımı açısından hem Türkçe öğrenmek isteyenlere verilmesi gereken bilgiler açısından dikkatli seçilmiş metinlere yer verilmesi gerekmektedir (Demir ve Açık, 2011, s.57).

Derste kullanılacak metinler, öğrenciye kendisini ortaya koyabilmesini, kendi bilgisini aktarabilmesini sağlayan metinler arasından seçilmeli veya bu tür metinler oluşturulmalıdır. Bu da ancak öğrenen-öğretici ve öğrenen-metin arasındaki iletişimin sağlanabilmesiyle gerçekleşir. Bu sebeple son zamanlarda yabancı dil öğretiminde iletişimsel dil yöntemi ve yazınsal metinler önem kazanmıştır (Erişek ve Yücel, 2002, s.67)

“Yabancı dil öğretiminde kültürlerarası bildirişim odaklı yaklaşıma göre, metinler kültürlerarası iletişimi sağlayan etkin bir araçtır. Kültürlerarası bildirişimi sağlamak için metinlerin üstlendiği görevler önemlidir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür aktarımını sağlayan en önemli araçlardan biri olan metinlerin işlenişinde, öğrencilerin metinler sayesinde yeni düşünüş biçimleriyle, yeni yaşam tarzlarıyla karşılaşmaları; kendi kültürleri ile Türk kültürünü karşılaştırarak Türk kültürüne karşı hoşgörü ile yaklaşımlarını sağlayacaktır” (Bölükbaşı ve Keskin, 2010, s. 234).

Yabancı dil öğretiminde esas aldığımız Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi’ne göre metin türleri ikiye ayrılır. Bildirişimsel amaçlar için üretilmiş metinler ile

yabancı dil öğretimine yönelik hazırlanmış ve geliştirilmiş metinler, metin türlerinin iki ana başlığını oluşturur. Ayrıca çerçeve metinde bu temel ayrımların dışında sözlü ve yazılı olarak belirlenmiş yirmi bir tür daha bulunmaktadır (CEFR, 2013, 146).

Sözlü metinler; kamu duyuruları ve yönergeler, geleneksel törenler, şarkılar, şovlar, haber programları, telefon görüşmeleri, sohbetler, spor yorumları yer alırken; yazılı metinlerde ise; dergiler, edebiyat kitapları, şiir kitapları, gazeteler, broşürler, reklam tabelaları, ders kitapları, hikâye kitapları ve bunun gibi yardımcı ek materyaller, formlar, mektuplar gibi içerikler bulunmaktadır (İltar ve Açık, 2019, 318).

2.4.1. Kültür Aktarımı ve Amaçları. Bir milleti tanımanın ve anlamının en iyi yolu, o milletin kültürünü bilmektir. Milletlerin yaşayışlarına ve hayat görüşlerine yön veren kültürdür. Güncel Türkçe Sözlük'te, "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin" olarak tanımlanmıştır. (TDK, 2021).

Kültürün nesilden nesle aktarımı, her millet için önemli bir unsurdur. Çünkü insanoğlunun sahip olduğu en büyük miras kültürdür. Kültür denilince içerisinde barınan maddi ve manevi değerler, bireyin o topluma ait olduğunu gösterir. Bireyler toplumları, toplumlar ise milletleri oluşturur. Toplumları birleştiren ortak duygu ve düşünceler ise kültürü meydana getirir. Bir topluma ait bireylerin yaşantısı, evlerin ve sokakların düzeni, misafir ağırlaması, yaşadığı mutluluğu veya hüznü gösterme biçimi, yürümesi, oturması, gülmesi, sofrasında yer verdiği yemeğe kadar birçok şey kültürün yansımasıdır. Tüm bunlara bakarak bireyin hangi millete ait olduğunu tahmin edebiliriz.

Kültür nesilden nesle aktarılır fakat bu sırada değişerek ve gelişerek varlığını sürdürmektedir. "Bir millete ait kültürel unsurların devamlılığı, ait olduğu toplumda sadece belli bir kesimin onu yaşatması ile mümkün olamaz. Bir millî kültürün devamlılığı için, ait

olduğu toplumun büyük küçük her bireyi kültürünü bilmesi ve yaşatmak için özen göstermesine muhtaçtır. Bu nedenle kültürel unsurlar, küçüklere ve büyüklere farklı yöntemlerle verilmelidir” (Türkmen, 2012, s.142). Kültür denilen kavramın çok geniş kapsamlı olması her yaş grubunda farklı algılar uyandırır. Kültürel varlığın devamı için bu kıstas göz ardı edilmemeli. Kültür, ait olduğu toplumun her bireyine doğru yöntemler ile benimsetilmelidir.

Kültür, bir milletin geçmişini içinde saklayan ve geleceğe taşınan bir hazine gibidir. Her toplum, geçmişine ait izlerini, tarihi sürecini kültür yardımı ile takip eder ve öğrenir. Fakat kültür tek başına varlığını sürdüremez. Kültürün tarih sahnesinde varlığını sürdürebilmesi için dile ihtiyacı vardır. Kültür, dil sayesinde nesilden nesle aktarılır. Bir toplumun dilini öğrenmek istiyorsak o toplumun ait olduğu kültürü de öğrenmek, anlamak ve bilmek zorundayız. Kısacası kültürün aktarıcısı dildir. Kültür ve dili ayrı ayrı düşünmek mümkün değildir.

Kültür bir milletin birleştirici unsurlarından biridir. Kültür, bir milletin düşüncelerini ve duygularını içinde barındıran bir bütündür. Bu tanımdan yola çıkarak, Türkçenin öğretiminde, kültürün ve içeriğin aktarılmasına dair önemli ipuçları yer almaktadır (Fişekçioğlu, 2019).

“Toplumlara millet özelliği kazandıran ve bir arada tutan kültür ve kültür öğeleridir. Bu nedenle kültür kavramı millet ve milleti oluşturan bireyler açısından oldukça önemlidir. Kültürü oluşturan öğeler, bireyler arasında sosyal akrabalık bağı oluşturur ve bireylerin ait oldukları toplumları ayakta tutar. Bunun içindir ki milleti oluşturan bireyler, ait oldukları kültürü ve kültür öğelerini çok iyi bilmeli, öğrenmeli ve korumalıdırlar. Kültürün taşıyıcısı ve aynası olan dil, kültür aktarımını sağlayan en önemli araçtır” (Güfta ve Kan, 2011, s. 254).

Gelişen iletişim ağı, teknoloji veya çeşitli sebepler insanların farklı toplumları tanıma şansını, farklı ülkelerde yaşama ihtiyacını doğurmaktadır. Bu durum, aynı zamanda dil

öğrenme ve dil öğretme gereksinimini ortaya çıkarmaktadır. Kramsch (1993), “bir ülkede konuşulan dili eğitim, iş, turistik amaçla veya çeşitli sebeplerle yabancılara öğretirken dilin yapısal özelliklerini değil o ülkenin dünya görüşünü, inançlarını, kültürlerini de öğretmek gerektiğini vurgulamıştır” (Kramsch 1993; Bayburt, 2014, s.29).

Dil öğretimi sırasında kültür aktarımı yapmak kaçınılmaz olduğundan, kültüre ait özelliklerin yabancılara Türkçe öğretimi açısından düşünülmesi gerekir. Dil öğretimi konusunda yapılan tüm çalışmalar kültürün içinde barındırdığı söz varlığı, aile birliği, yemekler, bayramlar gibi konular da ele alınmalıdır. Dil öğrenen bireyin, öğrendiği dilin kültürü hakkında bilgi sahibi olması dili öğrenmesini kolaylaştırmakta ve öğrenmeye dair ilgisini arttırmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimin en önemli amaçlarından biri de Türk toplumuna ait kültürel unsurları aktarabilmektir (Ayrancı, 2019).

Yabancı dil eğitiminde kültür aktarımının yüklendiği sorumluluk büyüktür. Dil öğretiminde, bireylere dili daha iyi anlamalarına yardımcı olacak kültürel unsurlara da yer verilmeli. Kültür denilen kavram çok geniş olduğu için dili öğrenecek düzeyde kültür aktarılması bireyin dili daha çabuk anlamasına yardımcı olacaktır. Mesela, yabancı dil öğrenenlere kültür bağlamında tarih, günlük yaşam, yiyecek – içecek, müzik, eğitim, aile kavramı, gelenek görenek konularının öğretilmesi dil öğrenen bireyin daha kolay dil öğrenmesine sebep olacaktır (Nurlu, 2019). Şüphesiz bir dili anlaşılır kılan o dilin kültürle oluşturduğu bütündür.

2.4.2. Kültür Aktarımında Yazınsal Metinler. Dil, duygu ve düşünce aktaran bir araç olmasının yanı sıra, ait olduğu toplumun maddi ve manevi tüm kültür varlığını da içinde barındırmaktadır. Dilde duygu ve düşüncelerin aktarımı sözlü ya da yazılı olarak gerçekleştirilir.

Her toplum kendi içerisinde farklı kültürel yapılara sahiptir. Sosyal yaşama ayak uydurmak, farklı kültürlerde yetişmiş bireyler için önemlidir. Yabancı dil öğrenen bireye, dil

derslerinde günlük yaşama ait kültürel öğeler aktarılmalıdır. Kültürel öğelerin sıkça rastlandığı yazınsal metinler, Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretiminde başvurulması gereken temel kaynaklardır.

Yabancı bir dünyanın dil-kültür dizgesinde yer alan yazınsal ürünler, evrensel değerler için de bütünleştirici ve farklı bakış açılarını göz önüne seren bir özelliğe sahiptir. Yazın dünyasında yer alan yaratılar, dilin imgesel boyutunun yoğun olduğu soyut alanı sayesinde bazı ayrıcalıklara sahiptir. Bu nedenle değişik kültürlerin karşılaşması, farklı kültür dünyalarına alış-veriş ortamı yaratabilir (Bülbül, 2007, s.95).

Yazınsal metinler, gerçeklerden yola çıkarak toplumsal yaşantıyı ve o topluma ait bir dönemi yansıtan, dilin anlamsal derinliklerini içinde saklayan metinlerdir. Yazınsal metinler, ait olduğu toplumun kültürel unsurlarını içinde barındırır ve yansıtır.

Yazın yapıtları günlük hayatın akışı değerlendirilerek yaşam gerçekliğini ve insanlık durumunu ele alıp yazarın iç dünyasında yeniden düzenlenerek kaleme alınmaktadır. “Farklı toplumlara ait yazınsal metinlerde, o topluma ait yaşantıyı bulmak kaçınılmazdır. Bu nedenle her yazınsal metinde, ait olduğu toplumun bir parçasına, yaşantısına rastlamak mümkündür” (Polat, 2012, s.184). Bölükbaş ve Keskin (2010)’e göre yazınsal metinler, gündelik hayatın daha iyi anlaşılmasını, bireyin yaşadığı sosyal hayatı daha çabuk kavramasını ve yaşadığı topluma daha çabuk ayak uydurmasını kolaylaştıracaktır (Bölükbaş ve Keskin, 2010).

Yabancı dil öğretiminde önem verilen konulardan biri de günlük yaşamın eğitim ortamına aktarılmasıdır. Buradan yola çıkarak yazınsal metinlerin yani edebi metinlerin, dil öğretiminde önemli bir materyal olarak kullanımı öğretimin hedefine ulaşması noktasında doğru bir tercih olacaktır.

“Dil derslerinde kültür karşılaştırması sıkça yapılmaktadır. Kültür karşılaştırmalardan yola çıkarak yapılacak ders içi uygulamaların yabancı dil eğitiminin fayda sağlayabilmesi için

ders içerisindeki konuların ve bu konulara bağlı metin seçimlerinin eğitimi destekleyici içerikte olması gerekmektedir” (Tapan, 2011, s.62).

Dil öğretiminde kullanılan materyaller günlük hayatı eğitim ortamının içine sokmalıdır. Birey öğrendiği dilin kültürel öğeleri ile tanıştıkça dili öğrenme isteği ve öğrenimi artacaktır (Robbins, 1993; akt. Tekşan, 2010, s. 597).

Hem yazılı hem sözlü olarak kullanılan dil, geçmişten bugüne birçok kültür ögesi getirmiştir. Özellikle yazılı metinlerin bu konuda oldukça önemlidir. Bu bağlamda yazılı metinler, kültür aktarımında büyük role sahiptir.

2.4.3. Kültür Aktarımında Sosyal Değerler. Kültür, bir milletin geçmişini içinde saklayan ve bireylerinin geleceğe taşıması gereken en kıymetli varlığıdır. Her toplum, tarihî süreçte geçmişine ait maddi ve manevi tüm değerlerini atalarından aktarılan kültürel unsurlar sayesinde öğrenir. Toplumların varlıklarını devam ettirebilmeleri, asimile olmadan çağlar boyu yaşayabilmeleri kültürel varlıklarına sahip çıkmaları ile mümkündür.

Bireylerin doğuştan bir kültürü yoktur ancak, bireyler zamanla ait oldukları toplumun değer yargılarını içselleştirerek kültür sahibi olurlar. Bu durum, “kültür ile değerler arasında bir neden sonuç ilişkisi olduğu gibi birbirlerini koruma ve geliştirme ilişkisi olduğunu da göstermektedir” (Yazıcı, 2014, s. 211). Toplum kültürü, kültür de değer olarak adlandırılan çeşitli soyut ölçütleri üretmektedir. Topluma yeni katılan bireyler öncelikle katıldıkları toplumun değerlerini içselleştirerek toplumsallaşırlar. Toplumların varlığını sürdürmesi bu sayede mümkün olmaktadır. Toplumların varlıklarını sürdürebilmeleri kültürlerini ne kadar iyi korudukları ve ne oranda kültürel devamlılık sağlayabildikleri ile doğru orantılıdır. Bu nedenle kültürün yaşatılması, gelecek nesillere devredilmesi önemli bir konudur.

Geçmişten bugüne toplumlar davranışlarıyla, olaylara verdikleri tepkilerle, nesnelere yükledikleri anlamlarla kendi benliklerini oluşturmuşlardır. Bunun sonucunda insanların duyguları, düşünceleri, örnek oluşturacak davranışları, tutumları, yargıları kısacası sosyal

değerleri ortaya çıkmıştır. “Sosyal değerler bir gruba ya da topluma üye olan bireylerin ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan genelleşmiş ahlaki inançlardır” (Yazıcı, 2014, s. 211). Sosyal değerlerin omurgasını, toplumun kültürel varlıkları oluşturmaktadır. Kültürel öğeler var oldukça sosyal değerler toplumsal yaşamda her zaman kendine yer bulacaktır. Bu sayede millet olma bilinci, sosyal yaşamın huzuru ve toplumların devamlılığı sağlanacaktır.

Kültürel özellikler ve sosyal değerler birbirini tamamlamaktadır. Kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılması, sosyal değerlerin de aktarılması demektir. “Değerlerin aktarılması, topluma uyumun yani sosyalleşmenin de ilk basamağını oluşturur. Sosyalleşme birçok değişkenin bir araya gelip bunları davranışa dönüştürmesi sürecidir” (Kurudayıoğlu ve Çakıcı, 2013, s.44).

Son zamanlarda kültürel değerlerin öğretimi, dolayısıyla sosyal değerlerin öğretimi ve aktarımı, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında da üzerinde yoğunlaşılan bir konudur. Çünkü “yabancı bir dil her zaman beraberinde yabancı bir kültürü de getirir. Bireylerin dili daha iyi anlayabilmeleri için dilini öğrendikleri ülke ile ilgili kültürel özelliklerin öğrenilmesi oldukça önemlidir” (İşcan ve Yassıtaş, 2018, s.50). “Yabancı dil öğrenen bireylerin o topluma uyum sağlayabilmesi için topluluk değerlerini öğrenmesi gerekmektedir. Topluma özgü değerlerin öğrenilmesi hem hedef dile özgü kültürel özelliklerin farkına varılmasında hem de kültür karşılaştırmalarının yapılmasında önemlidir” (Amanvermez, 2018, s.148).

Dil öğrenmek, dilin ait olduğu toplumun içerisine karışmak ve o toplumun sosyal reflekslerini anlayabilmek demektir. Sosyal değerlerin içinde var olan kültürel öğeler, sosyal yaşamda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde de kültürel özelliklerin ve sosyal değerlerin aktarılması, dil öğretimi için önemli bir konudur.

Yabancı dil öğretiminin en önemli materyallerinin başında şüphesiz kitaplar yer almaktadır. “Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi üzerine hazırlanan kitaplar sadece dil becerisi kazandırmayı hedeflemez aynı zamanda Türk kültürüne ait değerleri, yaşam

biçimlerini, bireylerin bir olaya bakışını, tutumunu öğretir ve kültürün taşıyıcılığını yapar” (Barcın, 2018, s.5). Bu bağlamda yabancı dil öğretim kitaplarının dil öğretmek dışında, Türk toplumunun kültürel öğelerini ve sosyal değerlerini de aktarmak ve öğretmek gibi işlevleri vardır.

Dil öğrenmek için kelime ezberlemek veya gramer bilgisine hakim olmak yeterli değildir. Bireyin içinde bulunduğu çevreye uyum sağlayabilmesi için sosyal değerleri ve kültürel öğeleri benimsemesi, anlaması gerekmektedir. Bu nedenle kültür öğeleri ve sosyal değerlerin aktarımı, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alması elzem bir konudur.

3. Bölüm

Yöntem

3.1. Araştırmanın Modeli

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarındaki kültürel aktarımda yer alan sosyal değerlerin belirlenmesini amaçlayan bu çalışmanın modeli “nitel araştırma” modelidir.

“Nitel araştırma, ‘gözlem, görüşme ve doküman analizi’ gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği, kuram oluşturmaya dayalı bir anlayışla sosyal olguları ve durumları, bağlı oldukları çevre içinde araştırmayı ve anlamayı amaçlayan araştırmadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 45).

“Sosyal olay ve olguları bulundukları çevre bağlamında araştırmak ve bütüncül olarak anlamak amacına yönelik bir sürecin izlendiği nitel araştırmada genel olarak gözlem, görüşme ve doküman analizi veri toplama yöntemleri kullanılmaktadır” (Karasar, 2017; Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Bu araştırmanın nitel verilerinin toplanmasında doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. “Araştırma kapsamında ele alınan konuyla ilgili bilgi içeren makale, rapor, kitap, arşiv dosyaları, video ve ses kayıtları, fotoğraflar gibi yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanmasına doküman incelemesi denilir” (Karataş, 2015, s. 72). “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 199).

Araştırmada ayrıca doküman analizi yoluyla elde edilen veriler üzerinde içerik analizinde bulunulmuştur. “İçerik analizi sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve

sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bilimsel bir yaklaşımdır” (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 79). “İçerik analizi meta-analiz, meta-sentez ve betimsel içerik analizi olmak üzere üç türdür” (Çalık ve Sözbilir, 2014, s. 34).

Betimsel içerik analizi; “Birbirinden bağımsız olarak yapılan nitel ve nicel çalışmalar incelenip düzenlenmekte ve alandaki genel eğilimler belirlenmektedir” (Selçuk vd., 2014; akt. Çalık ve Sözbilir, 2014, s. 34).

Bu araştırmanın da odağında Türkçenin yabancı dil öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarındaki metinlerin sosyal değerlere yer verme eğiliminin ne düzeyde olduğu sorusu yer almaktadır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Türkçenin yabancı dil öğretimine yönelik A1 ve A2 düzeyinde hazırlanmış Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe, Gazi Yabancılar İçin Türkçe, Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe ve Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe ders kitapları bu araştırmanın veri toplama araçlarını oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerini elde etmek amacıyla A1 ve A2 düzeyindeki toplam 12 ders kitabında yer alan 683 metin üzerinde çalışılmıştır. Araştırmanın verilerini A1 düzeyinde incelenen 351 ve A2 düzeyinde incelenen 332 metinden sağlanan sosyal değerlere ilişkin bulgular oluşturmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarındaki okuma metinleri ile etkinliklere bağlı metinlerde yer alan sosyal değerlerin dağılımını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada verilerin sağlıklı bir şekilde toplanıp analiz edilebilmesi için öncelikle Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni, Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve ilgili literatürde yapılmış çalışmalar incelenmiş yanı sıra uzman görüşlerine de başvurularak şu sosyal değerler belirlenmiştir: *Adil*

olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu sosyal değerler doğrultusunda araştırmanın veri toplama araçlarını oluşturan A1 düzeyi ders kitaplarındaki 240 okuma metni ile dinleme, konuşma ve yazma etkinliklerine bağlı 111 etkinlik metni; A2 düzeyi ders kitaplarında da 241 okuma metni ile dinleme, konuşma ve yazma etkinliklerine bağlı 91 etkinlik metni taranmıştır. Çalışma çerçevesinde incelenen metinlerin düzeylere ve ders kitaplarına göre dağılımı şöyledir:

A1 düzeyi; Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında 65 okuma, 19 etkinliklere bağlı metin; Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında 31 okuma, 19 etkinliklere bağlı metin; İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında 23 okuma, 4 etkinliklere bağlı metin; Gazi Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında 27 okuma, 33 etkinliklere bağlı metin; Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında 53 okuma, 23 etkinliklere bağlı metin; Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında 41 okuma, 13 etkinliklere bağlı metin.

A2 düzeyinde Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında 66 okuma, 10 etkinliklere bağlı metin; Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında 41 okuma, 21 etkinliklere bağlı metin; İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında 23 okuma, 11 etkinliklere bağlı metin; Gazi Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında 19 okuma, 28 etkinliklere bağlı metin; Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında 47 okuma, 10 etkinliklere bağlı metin; Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında 45 okuma, 11 etkinliklere bağlı metin yer almaktadır.

Söz konusu ders kitaplarındaki metinlerin içerdiği sosyal değerlerin tespiti için doküman incelemesi kullanılarak sosyal değerlerin hangilerine ne oranda yer verildiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada ayrıca verilerin analizi ve yorumlanması sürecinde betimsel

içerik analizi metodundan faydalanılmıştır. Aynı zamanda kitaplardan doğrudan alıntılar yapılarak veriler desteklenmiştir. Çalışmanın son aşamasında da bulguların tanımlanması ve yorumlanmasına geçilmiştir. Bazı okuma ve etkinlik metinlerinde birden çok sosyal değer tespit edilmiştir. Bu sosyal değerler, her bir değer grubunun içinde değerlendirilmiştir. Bu aşamada, inceleme planı çerçevesinde bulgular ortaya konulmuş ve elde edilen bulgulardan hareketle sonuçlara ulaşılmış, önerilerde bulunulmuştur.

4. Bölüm

Bulgu ve Yorumlar

4.1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış Ders Kitaplarında Aktarılan Sosyal Değerlere Dair Bulgu ve Yorumlar

Bu çalışmada, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış A1 ve A2 düzeyine ait, toplam 12 ders kitabında yer alan 683 metin doküman incelemesi yoluyla taranmıştır. *Adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik* sosyal değerlerine ilişkin bulgu ve yorumlara aşağıda yer verilmiştir.

4.1.1. Adil Olma Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Adalet kâinatın ruhudur.” Ömer Hayyam

Toplumsal düzeni sağlamak için her bireyin adil olma, adaletli olma anlayışına sahip olması gerekmektedir. Adaletli olan birey, herkese ve her şeye eşit davranma ve eşit paylaşma davranışını sergilemektedir. Güncel Türkçe Sözlük’te adalet tanımı şu şekildedir: “1. Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe. 2. Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme” (TDK, 2021). “Adaletli olan birey kimsenin hakkını yemez, adaletsizliğe karşı durur. Adalet değeri toplumda kural ve kanunların uygulanması ve toplumsal huzur ve düzenin sağlanması açısından önemlidir” (Turp Özdemir, 2020, s. 100 – 101).

“Adalet, devletin koyduğu kanunlarla tanınan hak ve hürriyetlerin bütün toplum tarafından eşit şekilde kullanılmasıyla gerçekleşir. Haklıyı haksızdan, suçluyu suçsuzdan ayırmanın yolu adalet ile sağlanır” (Güler, 2020, s.432). Adalet, güçlü ve güçsüz, iyi ve kötü arasındaki dengeyi kurabilmek açısından önemlidir. Adalet olmazsa, güçlünün güçsüzü

ezdiği, orantısız güç gösterisinin yaşandığı bir düzen kurulur. Tüm bunlar toplumun birlik ve beraberliğinin bozulması için yeterli sebeplerdir. Sosyal hayatta sağlıklı düzen kurabilmek, barış sağlayabilmek ve huzur bulabilmek için adalete ihtiyaç vardır (Hökelekli, 2009).

Adalet hakkı korumak için vardır. Bu nedenle toplumların haklı ve haksız ayrımını yapabilmesi için adalet kavramına ihtiyacı vardır. Adalet kavramındaki eşitliği sağlamak için hukuk kuralları yol göstericidir. Herhangi bir durumda adaletin olup olmadığını bu şekilde yorumlayabiliriz. Bunun yanı sıra, insanların toplum içindeki davranışları da adalet konusu ile ilişkilidir. Adaleti sadece hukuk kuralları olarak ele alamayız. Adalet, toplumda düzeni ve eşitliği sağlayan ahlaki bir erdemdir. Sosyal hayatın içinde oluşan ahlak değerleri de adalet kavramının oluşmasında etkili olmaktadır. Nesnel anlamda adalet hukuka uygun eşitlik ve denkliktir. Öznel anlamda ise herkesin hakkını bilme ve koruma isteğidir.

Eşitlik ve adalet duygusunu kavramış bireyler, menfaat ve önyargının etkisinden uzak yaşarlar. Ayrıca düşünce ve davranışlarında eşitliği ilke edinirler. Eşitlik ve adalet duygusu, hem bireye hem de ait olduğu topluma güven ve huzur verir. Toplumsal düzeni sağlar. Adalet ve eşitlik kavramının içerisinde kimseye haksızlık etmemeyi, doğru ve dürüst olmayı, yardım etmeyi, olay ve durumlara iyi niyetle yaklaşmayı gerektirir. Bu nedenle eşitlik ve adalet değeri, her bireyin benimsemesi gereken değerlerden biridir.

Adalet değeri olmadığında diğer tüm değerlerin bir hükmünün kalmadığını ve değerlerin değerini yitirdiğini ifade eden Hökelekli (2009)' nin adalet ile ilgili düşünceleri şu şekildedir:

“ Adalet, bütün erdemlerin başı ve en önemlisidir. Çünkü insani ve toplumsal düzen adalet olmadan bir başka yolla sağlanamaz ya da uzun ömürlü olamaz. Bir iş ve davranışın meşru olup olmaması adalete bağlıdır. İnsanlık, mutluluk ve sevgi bile adalet olmadan, mutlak olarak değer taşımaz ” (Hökelekli, 2009, s.133).

Araştırmacılar, adalet değerini diğer değerlerle ilişkilendirmiştir. Kaymakcan ve Meydan (2016)' da adalet ve sevgi değerinin birbirini tamamladığını savunmaktadır. Adalet, insanların birbirlerine haksızlık etmemeyi öğütler. Sevgi ise haksızlık etmemekle kalmamayı başkalarının iyiliği için çabalamayı telkin eder (Kaymakcan ve Meydan, 2016, s.133). Eğer birlik halinde yaşayan insanlar birbirini severse birbirlerine karşı adaletli davranırlar, böylece aralarında hiçbir anlaşmazlık çıkmaz (İbn Miskvehy, 1983; akt. Kaymakcan ve Meydan).

Adalet, diğer bir adıyla adil olma değeri, toplumların huzur ve güven ortamını sağlayabilmesi için gerekli şartları içinde barındırmaktadır. Bir toplumun ayakta kalabilmesi bireylerinin adil olması ile ilişkilidir (Çalışkan ve Yıldırım, 2020). Adalet ve eşitlik değeri sosyal yaşamla ilişkilendirilebilecek, bireylerin bir arada yaşama arzusunu ve iradesini güçlendirecek önemli değerlerden biridir. Adalet ve eşitlik değerine bu açıdan baktığımızda, bireylere kazandırılması gereken bir değer olduğunu görmekteyiz. Bireylerin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi için adalet kavramının iyi bir şekilde kazandırılması gerekmektedir (İnel, Urhan ve Ünal, 2018).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan, adil olma sosyal değerine ilişkin örnekler:

- “**Sedat:** Baba, hep böyle yapıyorsun, daima ablamın isteği oluyor”

Emine Hanım: Geçen sene de sana göre plan yaptık oğlum.”

(Yedi İklim A2, s.18)

İncelenen A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarında, toplam 1 adet adil olma sosyal değerine rastlanmıştır. Adil olma sosyal değeri A1 düzeyi ders kitaplarında rastlanmazken, A2 düzeyi ders kitapları içerisinde sadece Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A2 ders kitabında yer almıştır. İncelenen ders kitapları içerisinde adil olma sosyal değerinin diğer sosyal değerlere oranı %1'dir.

4.1.2. Aile Birliğine Önem Verme Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Aile hayatının güzelliği gibi hiçbir şey yoktur, bir memleketin yükselmesi; ev ve aile muhabbetine bağlıdır.”

Charles Dickens

Aile, toplumun en küçük kurumudur. Toplumun temel taşlarını oluşturan aile kurumu, toplumsal değerler açısından son derece önemlidir.

Aileler bireylerden oluşur. Bireyler sağlıklı ise aileler de sağlam temeller üzerine kurulur. Sağlıklı aileler ise sağlıklı ve sağlam bir toplum oluştururlar. Ailenin sağlam olması hem bireylerin hem de toplumun en önemli güvencesidir. Geleneksel aile kurumlarımız, toplumun taşlarıdır (Yaman, 2016).

Bireylerin küçük yaşlarda kişiliği oluşmaya ve şekillenmeye başlamaktadır. Bireyin kişiliğinin oluşmasında ve şekillenmesinde en büyük rolü aile üstlenmektedir. Bireyin psikolojik açıdan sağlıklı olması, topluma uyum sağlaması açısından aile oldukça önemlidir.

Bireyin ilk sosyal çevresi ailedir. Bireyler ilk sosyal davranışlarını, aileyi oluşturan bireyler ile kurdukları iletişim sonucunda kazanır. Birey, aile içerisindeki sosyal deneyimleri kendisine örnek alabileceği gibi aile içindeki bireyleri de kendisine rol model olarak seçmektedir (Dereli ve Dereli, 2017). Bireyler, ait olduğu ailenin özelliklerini yansıtır. Birey, ailenin aynasıdır. Birçok insani duygu önce ailede kazanılır.

Her birey ilk eğitimini evde yaşayan bireylerden yani aileden almaktadır. Teşekkür etmek, saygılı olmak, sorumluluk sahibi olmak, değerlerine sahip çıkmak, temiz olmak gibi birçok değer ile ilk olarak ailede tanışır. Tüm bu değerlerin önemi ve ciddiyeti sağlıklı ve güvenli bir toplumun oluşmasında büyük rol oynamaktadır. Bu nedenle aile kurumu toplum için önemlidir. Ailenin önemini, eğitim ve öğretim hayatının her döneminde bireylere anlatılması ve aktarılması, yerine getirilmesi gereken, son derece önemli bir sorumluluktur.

Birey, ailede kazandığı değerleri okulda pekiştirerek ve üstüne ekleyerek devam ettirmektedir. Ailede olduğu gibi, okulda da değer eğitimi yaşamın bir parçası haline

getirilerek kazandırılır. Bireyin kazanması gereken değerler, aile ile başlar ve okul çatısı altında devam eder (Hökelekli ve Gündüz, 2004).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan aile birliğine önem verme sosyal değerine ilişkin örnekler:

- *“Bütün aile bahçede. İrfan, mangalda et pişiriyor. Filiz, masayı hazırlıyor. Mustafa gazete okuyor. Asuman, Filiz’ e yardım ediyor. Çocuklar çok mutlu. Ömer ve Esra top oynuyorlar. Zeynep, bisiklete biniyor.”*

(Yedi İklim A1, s.44)

- *“Benim büyük bir ailem var. Ben ailemde herkesi çok seviyorum. Dedem, ninem, amcalarım ve halamla aynı apartmanda oturuyoruz. Büyük amcamın iki oğlu var. Onlar benim ağabeyim. Halamın küçük bir kızı var. Hepimiz kardeş gibi yaşıyoruz. Bizim için aile çok önemlidir.”*

(Yedi İklim A1, s. 52)

- *“Önce öğrenin sonra helal para kazanın ve evlenin.”*

(Yedi İklim A1, s.94)

- *“Piknik alanı çok güzel ve kalabalıktı. Annem etleri hazırladı, babam mangalı yaktı. Çok eğlendik.”*

(Yedi İklim A1, s.131)

- *“Bizim zamanımızda ilişkiler çok farklıydı. Akşam yemeklerinde bütün aile toplanıyorduk. Yemekten sonra sohbet ediyorduk ve bazen birbirimize fıkralar anlatıyorduk. Birlikte çok eğleniyorduk”.*

(Yeni Hitit A1, s. 51)

- *“Türkiye’de birçok kişinin büyük bir ailesi var. Biz 4 kardeşiz, benim 2 kız kardeşim ve bir erkek kardeşim var ve Türkiye’de bu çok normal. Ama günümüzde büyük aileler azalıyor. Çiftler bir ya da iki çocuk tercih ediyor.”*

(İstanbul A1, s.64)

- *“Bayram günü insanlar anneanne, babaanne ve dede gibi büyük akrabalarını ziyaret ediyorlar ve onların ellerini öpüyorlar. Küçük çocuklar büyüklerin ellerini öptükten sonra büyükler onlara hediyeler veriyor. Bayramda insanlar özel yemekler yapıyorlar ve o gün bütün aile beraber o yemekleri yiyor.”*

(İstanbul, A1, s. 72)

- *“Türkiye’de mayıs ayının ikinci pazar günü anneler günüdür. Biz anneler gününden önce annemize bir hediye alıyoruz. O gün annemize çiçekler ile hediyelerimizi veriyoruz. Sonra annem, babam ile hep beraber yemeğe gidiyoruz. Yemek yedikten sonra anneannemi ve babaannemi ziyaret ediyoruz. Onların da anneler gününü kutluyoruz ve hediyelerini veriyoruz. O gün herkes çok mutlu oluyor.”*

(İstanbul A1, s.75)

- *“Benim büyük bir ailem var. Hepimiz bayram ve tatillerde bir araya geliyoruz. Sık sık telefonda görüşüyoruz. Onları çok seviyorum.”*

(İstanbul A1, s.82)

- *“Ben her sabah ailem ile kahvaltı yaparım.”*

(Gazi A1, s. 68)

- *“Merhaba. Benim adım Ayşe. Ev hanımıyım. Bir erkek çocuğum var. Adı murat. Sabah eşimle kahvaltı yapıyorum. O işe gidiyor. Oğluma ben bakıyorum.”*

(Altay Türkçe Öğreniyorum A1, s.67)

- *“Yıllar sonra kardeşler birbirlerini tesadüfen bulurlar ve bir araya gelmek isterler. Bu nedenle anne ve babalarının yeniden evlenmeleri için uğraşırlar. Ancak bu o kadar kolay olmaz. Günlerce uğraşırlar. Sonunda büyük bir çabayla anne ve babalarını barıştırırlar. Böylece aile yeniden bir araya gelir.”*

(Yedi İklim A2, s.59)

- “ *Sedat yıkandı, giyindi mutfığa geldi. Anneannesi, dedesi, annesi ve babasıyla birlikte masadaydı. Bütün aileyi bir arada gördü ve çok sevindi. Dedesinin ve anneannesinin ellerinden ve yanaklarından öpüp masaya oturdu.*”

(Yedi İklim, A2, s.120)

- “*Yazları tatile çıkacağız, tatilimizi ailemizle geçireceğiz. Sen kuzenlerinle denizde çok eğleneceksin, ben de sizinle eğleneceğim. Akşamları hep beraber yemek yiyeceğiz ve sen, mutlaka tabağındaki yemeğini bitirdikten sonra arkadaşlarınla dışarıda oynayacaksın.*”

(İstanbul A2, s.38)

- “*Ben köye gittikten bir ...hafta..... sonra halamın kızı Zehra’nın düğünü oldu. ...İlk..... ..defa..... bir köy düğünü gördüm. Zehra ablayı ata bindirdiler, damadı köy meydanında ...tırış..... ettiler. Bunları ilk defa gördüm. Neredeyse..... bütün akrabalarımız düğündeydi böylece bütün akraba bir araya ...gelebildi..... .”*

(Gazi A2, s.69)

- “**Baba:** *Tamam baba ama sen yorgun değil miydin?*

Dede: *Evet, yorgundum ama torunlarım benim için çok değerlidir. Onları gördüm ve yorgunluğum geçti.*”

(Türkçeye Yolculuk, A2, s.108)

İncelenen A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarına ait metinlerde toplam 16 aile birliğine önem verme sosyal değeri tespit edilmiştir. A1 düzeyinde aile birliğine önem verme sosyal değerinin en fazla yer aldığı kitaplar, Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarıdır. A1 düzeyinde; Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe ders kitabı içerisinde 4, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitabı içerisinde 4, diğer yabancılar için Türkçe ders kitapları ile birlikte toplam 11 adet aile birliğine önem verme sosyal değerine yer verilmiştir. İncelenen A2 düzeyi ders kitapları içerisinde ise toplam 5 adet

aile birliğine önem verme sosyal değerine rastlanmıştır. Aile birliğine önem verme sosyal değerinin en fazla yer aldığı ders kitabı Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A2 düzeyi ders kitabıdır. A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarındaki aile birliğine önem verme sosyal değerinin ders kitaplarındaki diğer sosyal değerlere oranı %8'dir.

4.1.3. Bağımsızlık Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Bağımsızlıktan yoksun bir ulus, uygar insanlık karşısında uşak olmaktan kurtulamaz.” M.K. Atatürk

Bağımsızlık, bağımsız olma durumu olarak tanımlanır. Diğer bir adıyla istiklaldir. Güncel Türkçe Sözlük'te bağımsız, “Davranışlarını, tutumunu, girişimlerini herhangi bir gücün etkisinde kalmadan düzenleyebilen, özgür” hür olarak tanımlanır. (TDK, 2021)

Bağımsızlık, özgür ve hür olma durumu olarak bilinir. Aksi, bağımlı olmaktır. Özgürce, rahat saygın bir şekilde yaşayabilmek hiçbir iradenin etkisinde kalmamaktır. Bağımsızlık, duygu ve düşüncelerimizi kimsenin etkisinde kalmadan düzenleyebilmek, kişinin kendiyle ilgili kararları hür bir şekilde alabilmesidir.

Devletlerin içeride ve dışarıda kimsenin baskısı altında kalmadan karar alabilmesine bağımsızlık denilse de bağımsızlık kavramı, sadece devletler için geçerli değildir. İnsanlar için de bağımsızlık önemli bir olgudur. Devletlerin, toplumların ham maddesinin insan olduğu düşünülürse, bağımsızlık ilk olarak insandan başlamalıdır. Bağımsızlığın önemini kavramış birey, hem kendisini hem de devletini saygın hale getirecektir.

Her birey ait olduğu toplumun, ülkenin bağımsız olmasını arzu eder. Bu arzuyu gerçekleştirmek için elinden gelen her şeyi yapar. Bağımsızlığını kazanmamış toplumlar, başka ulusların güdümü altında yaşamaya mahkumdur. Bu durum ise hiçbir toplumun istemeyeceği bir durumdur. Bu nedenledir ki her birey bağlı olduğu toplumun, ülkenin bağımsızlığı, içinde yaşayan insanlar için son derece önemlidir (Güven, 2014).

Bağımsızlık sosyal değeri bireylerin ve toplumların hem geçmişini hem de geleceğini oluşturur. Kendi iradesi ile yaşayan bireyler demek kendi iradesiyle yaşayan toplumlar,

devletler demektir. Bu nedenle bağımsızlık sosyal değeri, geleceğin geçmişteki köklerini oluşturması bakımından önemlidir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarında bağımsızlık sosyal değerinin kullanımına yer verilmemiştir. Bu durum her iki düzey için hazırlanmış kitaplar için eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.1.4. Barış Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Eğer onlar barışa yanaşırlarsa sen de yanaş ve Allah’ a güven; O her şeyi işitendir ve bilendir.”

(Enfal Suresi: 61.Ayet)

Barış, insanın kendisiyle veya diğer kişilerle saygı, sevgi ve uyumunu imkânlı hale getiren bir kavramdır. İnsanları bir arda tutan, huzur ortamını sağlayan, sevgi ve saygı kavramlarını kuvvetlendiren, insanların hoşgörü ortamını sağlayarak birlikte yaşayabilmeleri için ihtiyaç duydukları değerlerden biri de barış değeridir. İnsanların sağlıklı ve nitelikli ilişkiler kurması toplumsal huzuru, birlik ve beraberlik duygusunu kuvvetlendirir. Barış değeri, insanların dolayısıyla toplumların huzur, güven ve sevgi içerisinde yaşayabilecekleri ortamı oluşturur.

Barış, fizikî şiddetin olmadığı, insanın yaşama hakkını elinden alacak silahlı mücadelenin yaşanmadığı, insanlar arasındaki kin, nefret, düşmanlık gibi durumların uzlaşma neticesinde giderildiği durumdur (İbn Manzur, 1963; akt. Yılmaz, 2004).

“Barış kavramı, düşmanlığın olmaması olarak kabul gören bir kavramdır. Barış kavramını biraz daha açarsak, kötülükten, kavgadan, anlaşmazlıktan, savaştan kurtuluş; uyum, birlik, sakinlik, huzur içinde yaşamak olarak tanımlanabilir” (Aydın vd., 2018, s.272)

Güven (2014), barış değerini üç alt başlık altında değerlendirmiştir. Birinci alt başlık, insanın kendi ile barışık olma durumudur. Kendisiyle barışık olan birey, yaşadığı topluma kolayca ayak uydurabilir ve diğer bireylerle karşılıklı hoşgörü anlayışıyla sağlıklı ve nitelikli iletişim kurabilmektedir. İkinci alt başlık ise, bireyin diğer kişilerle barış içinde olma halidir.

Toplumun huzur ve güvenliği, bireyler arasındaki barış ve hoşgörü anlayışına bağlıdır. Barış değerinin oluşturduğu hoşgörü ve güven ortamı, bireylerin karşılıklı ilişkilerini daha nitelikli ve sağlıklı hale getirmektedir. Bu sayede nitelikli, birlik beraberlik duygusunu tam anlamıyla yaşayan toplumlar meydana gelecektir. Üçüncü alt başlık ise, dünya barışı olarak değerlendirilmiştir. Dünyada barış kavramının en geniş tanımı, farklı devletlerin, milletlerin barış ve huzur içinde yaşama imkânıdır. Gelecek nesillere daha yaşanabilir bir dünya

bırakmanın yolu, bireyin önce kendiyile ve diğer kişilerle sonra da toplumların diğer toplumlarla barış içinde yaşamayısıyla sağlanacaktır (Güven, 2014).

Barış değeri, insan ilişkilerini düzenlemek için eğitim programının içinde olması gereken değerlerden biridir. Çünkü barış değeri, sevgi, saygı, hoşgörü, dayanışma gibi birçok kök değeri içerisinde barındırmaktadır. Bütün insanlığın huzur ortamında yaşayabilmesi için belki de en temel değerler arasında yer alan bu kavramlar, barış değeri içerisinde barınmaktadır. Stomfay-Stitz (1993)'in belirttiği üzere, barış eğitimi sosyal eşitliği, demokratik yaşamı, şiddet karşıtlığını ele alan disiplinler arası bir kavram olarak önümüze çıkmaktadır (Stomfay-Stitz, 1993; akt. Coşkun Keskin ve Keskin, 2009).

Barış, insanlar ve toplumlar arasındaki ilişkileri uyum içinde sürdürmeleri için gerekli ortamı sağlamaktadır. Barışın var olduğu toplumlarda sevgi, saygı, adalet, birlik ve beraberlik içinde yaşamayı başarabilen bireyler yetişmektedir. Bir toplumda barışı değer olarak kazandırmanın en güçlü yolu eğitimden geçmektedir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan barış sosyal değerine ilişkin örnekler:

- *“Kerem: Aaaa! Bu arada dün Ceren çok sinirlendi. Cem keçi gibi inatçı. Önce pikniğe gelmek istemedi. Biraz tartıştılar.*

Serkan: Sanki Ceren çok mu sakin, o da Cem kadar inatçı birisi ama piknikte barışırlar. Zaten onlar her zaman tartışıyorlar.

Kerem: Tamam Serkan. Haydi görüşürüz, ben evden çıkıyorum.”

(İstanbul, A2, s.45)

Barış sosyal değeri, incelenen ders kitapları içerisinde yalnız İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A2 düzeyi ders kitabında yer almaktadır. A2 düzeyi ders kitapları içerisinde barış sosyal değeri %1’lik bir orana sahiptir. Barış sosyal değeri bu yönüyle A1 ve A2 düzeyi ders kitapları içerisinde yer verilen en düşük orana sahip sosyal değerlerden biridir.

4.1.5. Bilimsellik Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“İnsan, aklının sınırlarını zorlamadıkça hiçbir şeye ulaşamaz” Einstein

Değer, insanı insan yapan ve insanı diğer canlılardan ayıran olanakları, etkinlikleri insansal etkinlik olarak amaca uygun şekilde gerçekleştirebilmelerine olanak sağlamaktır. Aristoteles’ in söylemiyle, bireyin ‘insanın işini’ yapabilecek duruma erişmesidir. Değerler, insana ait bütün etkinlikleri yapabilmek için yardımcı olmaktadır. Doğruyu bulmak, doğruyu düşünmek, doğru olanı analiz etmek için yardımcı olur (Kuçuradi, 1995; akt. Ulusoy ve Dilmaç, 2020, s.15). Bu yönüyle değerler insanın davranışlarını etkiler, düşünce ve anlayışı güçlendirir.

Bilimsellik değeri, ders kitaplarında gözlem yapmak, kanıt kullanmak gibi bilimsel olaylar üzerinden aktarılmıştır. “Bilimsellik değeri ile ilgili dikkat çeken bir nokta da toplumların geçmişten gelen alışkanlıklarının bilimsel karşılıklarına dikkat çekmesidir. Özetle, belli başlı toplumsal alışkanlıkların bilimsel yönünü açıklamak ve fark ettirmek amaçlanmıştır” (Kaşkaya ve Duran, 2017, s.427). Türk eğitim ve öğretim sisteminin görev ve sorumluluklarını düzenleyen 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, eğitim sisteminin amaçlarını arasında bilimsel düşünme gücüne sahip bireyler yetiştirmek olduğu kanunla belirlenmiştir (MEB, 2014). Aynı zamanda Türk Millî eğitiminin temel ilkeleri arasında ‘bilimsellik’ sosyal değerine yer verilmiş ve şu şekilde açıklanmıştır:

Madde 13 – “Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim metotlarıyla ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir. Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmenin sağlanması bilimsel araştırma ve değerlendirmelere dayalı olarak yapılır. Bilgi ve teknoloji üretmek ve kültürümüzü geliştirmekle görevli eğitim kurumları gereğince donatılıp güçlendirilir; bu yöndeki çalışmalar maddi ve manevi bakımından teşvik edilir ve desteklenir” (MEB, 2014).

Açıklamalar neticesinde Türk eğitim sisteminin bilimsellik değerine önem verdiğini, yetişen genç bireylerin bilimsel düşünmesine ve bilimsel faaliyetlerine önem verdiğini görmekteyiz. Katılmış, Ekşi ve Öztürk (2010)’e göre bireyin düşünce sistemini geliştirmek ve varılmak istenen hedefe ulaşabilmek ve yetişen yeni neslin bilimsellik düzeyini geliştirmek amaçlı çalışmaların ve faaliyetlerin yapılması gerektiğini vurgulamıştır (Katılmış vd.,2010, s.54).

Gelişmiş ülkelerin en önemli rekabet konusu bilimsel çalışmalardır. Bu nedenle bilimsellik değeri eğitim öğretimin önemli unsurları arasında yer almaktadır. Bu bağlamda bilimsellik değeri bireyin ihtiyaç duyduğu ve kazanması gereken bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır (Sözcü ve Aydınözü, 2018).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan bilimsellik sosyal değerine ilişkin örnekler:

- *Önce öğrenin sonra helal para kazanın ve evlenin.”*

(Yedi İklim A1, s.94)

- *“Çevre kirliliği hızlı bir şekilde artıyor. Su kaynakları azalıyor. Dünyanın iklimi değişiyor, canlı çeşitliliği azalıyor. Doğa çöp kutusu değil. Geleceğimiz için dünyamızı kurtaralım. Tek bir “Dünya” var.*

(Yedi İklim A2, s.39)

- “Size iki ilginç haber vereyim. Ankara’daki iki özel üniversite artık trafik psikolojisi dersi veriyor. Diğer haber de Ortadoğu Teknik Üniversitesinden. “Türkiye’de insanlar Trafikte Çıldırtıyor.” diye Trafik Psikolojisi Yüksek Lisans programı açtı.” (Yedi İklim A2, s.45)

- “Japon bilim adamlarının araştırmasına göre, Antarktika üzerindeki ozon tabakası deliği yakın bir gelecekte küçülmeye başlayacak ve 2050’de tamamen yok olacak. Ancak bunun için insanların çevre konusunda daha dikkatli davranması, çevreye zararlı ürünleri kullanmaması gerekiyor.”

(Yeni Hitit A2, s.118)

- **“GUGLIELMO MARCONİ:** Bologna yakınlarındaki evinin tavan arasında radyo için deneyler yaptı..... . Havadan mesaj göndermek için radyo dalgalarını kullandı..... . Uzak yerler arasında telsiz iletişimini sağlamak için radyoyu icat etti..... . Sonraki sekiz yıl içinde Atlas Okyanusu üstünden 4.800 km’den daha uzağa radyo sinyalleri gönderdi..... .”

(İstanbul A2, s.26)

- **“Güneş tutulması**

En ilginç doğa olaylarından biri güneş tutulmasıdır. Güneş tutulması Ay’ın hareketi sırasında meydana gelir. Ay, Güneş ile

Dünya arasına girer ve güneşin ışığı Dünya’ya gelmez. Dünya karanlık olur. Bu güneş tutulmasıdır.

Yıldırım

Gökyüzü ile yer arasındaki elektriktir. Bulutlar birbirlerine sürtünür ve elektrik enerjisi meydana gelir. Bu elektrik enerjisi hızla toprağa iner ve yıldırım oluşur.”

(İstanbul A2, s.69)

- “Broşürün ikinci sayfasındaki etkinlikler Can’ın dikkatini çekti: “Yerçekimsiz ortamla tanışın!”, “Çarpmayan elektriği keşfedin!” Can heyecanla bu etkinliklerin tarih ve saatlerine baktı. Can’ın bu hafta sonu programı hazırды: Cumartesi kahvaltı yaptıktan sonra yerçekimsiz ortamla tanışmak ve pazar günü gitar kursundan önce çarpmayan elektriği keşfetmek.”

(Gazi A2, S.40)

- “Emel, Sokak Hayvanları Yardım Derneğinin üyesidir. O, her hafta sonu sahipsiz ve sakat hayvanlarla ilgilenir. Ayrıca insanları bu konuda bilgilendirmek için etkinliklerde de bulunur.”

(Gazi A2, s.67)

- “**Mehmet Bey:** Aferin sana! Bir soru daha geliyor. Bir adam elma ağacının altında oturuyor ve tam o sırada başına bir elma düşüyor....

Yiğit: Ve Newton “yerçekimi yasası”nı buluyor, değil mi babacığım! İşte ben de onlar gibi matematiğin eğlenceli dünyasında sayılarla yolculuğa çıkmak ve zoru başarmak istiyorum.”

(Gazi A2, s.77)“

- Aziz Sancar şimdi yeni bilimsel buluşlar yapacak. İnsanlara faydalı olacak. Çünkü o, insanları çok seviyor.”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.7)

- “Bilim insanları yaşlı insanların beynini inceledi. Bu araştırmaya göre yaşlı insanların beyni genç insanlara göre daha yavaş çalışıyor.”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.21)

- “İnsanlar, uzayı daha iyi keşfedecek..... . Bilim insanları birçok yeni gezegen bulacak..... Sonra bu gezegenleri inceleyecek..... ve orada yaşamının yollarını araştıracaklar.....”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.23)

- *“Zaten Sahra’nın Gözü’ nü 1970 yılında astronotlar keşfetti. Astronotlar, dünyaya geri dönmek için ona bakıyorlar. Bilim insanları 1970’ten beri Sahra’nın Gözü’ nü inceliyorlar.”*

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.107)

İncelenen A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarında, A1 düzeyinde 1, A2 düzeyinde 12 olmak üzere, toplam 13 adet bilimsellik sosyal değerine rastlanmıştır. Bilimsellik sosyal değeri, A1 düzeyinde sadece Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe ders kitabı içerisinde karşımıza çıkmaktadır. A2 düzeyinde, bilimsellik sosyal değerine en fazla yer veren ders kitabı Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe ders kitabıdır. Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe A2 ders kitabında 4 bilimsellik sosyal değerine rastlanmıştır. A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarında tespit edilen bilimsellik sosyal değerinin diğer sosyal değerlere oranı %7’dir.

4.1.6. Çalışkanlık Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Servet ve onun tabii neticesi olan refah ve saadet yalnız ve ancak çalışanların hakkıdır.” M. Kemal ATATÜRK

Çalışmak insanoğlunun dünyaya gözlerini açması ile başlayan ve yaşamı boyunca devam eden bir etkinliktir. Birey, maddi ve manevi bir şeyleri elde etmek için tek çarenin çalışma olduğunu dünyaya geldiğinden itibaren keşfeder. Canlılar doğar ve konuşmak için çalışır, yürümek için çalışır; sonra hayatta kalmak için çalışır, kendisine bakabilmek için çalışır, daha iyi yaşamak için çalışır, sorumluluklarını yerine getirmek için çalışır.

Çalışkanlık, verilen bir görevi zamanında tamamlayıp yapabilmektir. Çalışkanlık denilince içerisinde sadece okul hayatı olduğu düşünülmemelidir. Çalışkanlık hayatı boyunca devam eden bir kavramdır. Birey okul hayatı boyunca, sorumlu olduğu derslerine çalışmakla vazifelidir. Okul hayatı bittiğinde sahip olduğu meslekle ilgili sorumlulukları ortaya çıkar. Çalışkanlık bu kadarla da düşünülmez. İnsan sosyal bir varlık olduğu için çalışkanlık değerini

sosyal hayata da adapte etmek zorundadır. Çalışarak elde ettiği her şeyin daha doyurucu, daha anlamlı olduğunu bilir. Çalışmak, insanı manevi anlamda doyurduğu gibi maddi anlamda da kazanç sağlar. İşleyen demir pas tutmaz, akan su yosun tutmaz, emek olmadan yemek olmaz gibi atasözlerimizde de fazlaca yer verilen bu konu, bize çalışkanlık değerini hatırlatmaktadır.

İnsan dünyaya geldiğinden itibaren bir şeyleri elde edebilme gayreti içerisinde. Başarının anahtarı olarak nitelendirdiğimiz gayret konusu, durmadan ve yılmadan tüm zorluklara göğüs gererek çalışmaya devam etmektir. Bu açıdan da çalışkanlık ve gayret birbirini tamamlayıcı iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (MEB, 2014).

Çalışmak, her canlının hayatını devam ettirmesi açısından gereklidir. Her ne için olursa olsun insanın çalışkan ve azimli olması gerekmektedir. Çalışkanlık, insanın kendine ve çevresine olan sorumluluk duygusunu arttırır (Erdal, 2020). Çalışkanlık değeri, sorumluluk, sabır, başarı gibi değerleri de içine alır. Düşünüldüğünde çalışkanlık, insan için önemli bir erdemdir. Çalışan insan kendini mutlu, değerli, başarılı, işe yarar hisseder ve en önemlisi bir yere ya da bir şeylere ait olduğu duygusunu yakalar. Çalışkan insan; üretir, kötülüklerden uzak durur, iyiye odaklanır. Çalışkanlık değeri, sabır ve çaba daima birbirlerini tamamlayıcı unsurlardır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan çalışkanlık sosyal değerine ilişkin örnekler:

- “Önce öğrenin sonra helal para kazanın ve evlenin.”

(Yedi İklim A1, s.94; 4.Ü.)

- “Öğleden sonra odamda çalışıyorum. Makale hazırlıyorum veya kitap okuyorum. Bazen kütüphaneye gidiyorum”.

(Türkçeye Yolculuk A1, s.95)

- “**Servet:** Teşekkür ederim, şu an çok heyecanlıyım. Çok çalıştım ve müsabakayı kazandım. Bu şampiyonluğu ülkeme hediye ediyorum.”

(Yedi İklim A2, s.62)

- “*Projelerimi henüz tamamlamadım. Pazartesi günü hocama teslim edeceğim. Zaten hocam bana, yetiştiremezsin, diyor. Bu hafta sonu çalışayım. Olur mu?*”

(Yedi İklim A2, s.122)

- “*Ceren nasılsın?*

-Fena değil. Ders çalışıyorum, sen?

-Ben de. Yarın bir yerlere gidelim mi?

-Yarın sabah kütüphaneye gideceğim.

-Aa, bu çok iyi! Ben de sabah kütüphaneye gideceğim, ders çalışacağım.”

(Türkçeye Yolculuk A2, s.16)

- “*Ben her işimde başarılı olmak istiyorum. Bu yüzden hırslı biriyim. Zamanımı boş geçirmek istemem. Çalışmayan insanlarla konuşmam.”*

(Türkçeye Yolculuk A2, s.127)

- “*Aziz çok üzüldü. Akşam babası Aziz’in üzgün gördü. Aziz’e nedenini sordu. Aziz her şeyi anlattı. Babası “Üzülme oğlum. Hedeflerinden hiçbir zaman vazgeçmeyeceksin ve çok çalışacaksın. Buna inan ve değişme!” dedi.”*

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.7)

- “*Ancak bu filmi çekmek çok zor oldu. Günlerce tarlada çalıştı. Biraz para biriktirdi. Parasının tamamını “Yün Bebek” filmi için kullandı. Sonunda New York’ta “Sinemada En İyi Avrasyalı Kadın Sanatçı” ödülünü kazandı.”*

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.126)

- “*Alberto, her sabah saat 04.00’te kalkıyor. Günde 3 saat çalışıyor. Diğer zamanlarında, bitkileri ve komşusuyla vakit geçiriyor.”*

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.157)

İncelenen A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarında, A1 düzeyinde 2, A2 düzeyinde 7 olmak üzere, toplam 9 çalışkanlık sosyal değeri tespit edilmiştir. Çalışkanlık sosyal değeri, A1 düzeyinde Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe ve Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında birer örnekle yer almıştır. İncelenen A2 düzeyi ders kitapları içerisinde de aile birliğine önem verme sosyal değerinin en fazla yer aldığı ders kitabı Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A2 ders kitabıdır. A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarındaki çalışkanlık sosyal değerinin tespit edilen diğer sosyal değerlere oranı %5'tir.

4.1.7. Dayanışma Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Hep birlikte Allah’ın ipine sınıksız yapışın; bölünüp parçalanmayın. Allah’ın size olan nimetini hatırlayın.”

(Âl-i İmrân Suresi, 103)

İnsan sosyal bir varlıktır ve toplu yaşamının insana getirdiği bazı sorumluluklar vardır. İnsanların dayanışma içerisinde yaşaması bunların başında gelmektedir. Dayanışma duygusu birlik ve beraberliğin de temelini atar. Güncel Türkçe Sözlük’te dayanışma şu şekilde tanımlanmaktadır: “Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması, tesanüt” (TDK, 2021).

Sosyal bir varlık oluşundan ötürü her dönemde insan, insana ihtiyaç duyar. Komşumuza, arkadaşımıza, kardeşimize, ailemize, dostumuza her alanda yardım etmeye çalışırız veya yardım isteriz. Geçmişten bu güne insanlar bir arada yaşama ihtiyacının sonucunda mahalleler, köyle, şehirler kurmuşlardır (Turan, 2017). Böylece insanlar karşılaştıkları sorunların üstesinden daha kolay gelmişlerdir.

İmece olarak bildiğimiz, birlikte iş görme geleneği de dayanışma değerinin bir örneğidir. Bundan hareketle denilebilir ki, dayanışma ile ortak duygu ve düşünce birleşerek insanların birbirlerine olan bağı, birlik ve beraberlik duygusu da gelişmektedir. Ayrıca, dayanışma sosyal değeri insanlara hoşgörüyü, paylaşmayı, adaleti, barışı, sabrı da öğretmektedir.

Dayanışma içerisinde yapılan işler çoğunlukla başarı ile sonuçlanır. İş bölümü içinde birlikte hareket etme; zor durumda olanların acılarını, üzüntülerini paylaşma birlik ve beraberliği güçlendirir. Birlikten kuvvet doğduğunu bize hatırlatır (Doğan ve Gülüşen, 2011).

Dayanışma ve yardımlaşma maddi ve manevi tüm olanakları bir başkası için kullanmayı gerektirir. Bu davranış bize empati yapabilmeyi ve paylaşmayı öğretir. Dayanışma ve yardımlaşma değeri çoğu zaman karşımıza paylaşma değeri olarak da çıkmaktadır. Dilmaç (2012) bu değeri ‘paylaşma’ olarak ele almaktadır. Dilmaç’a göre paylaşma bireyde birlik anlayışının gerekliliğinin farkına varılmasını sağlar (Dilmaç, 2012). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde, farklı kültürlerin bir araya gelmesi çok tabi bir durumdur. Bu değerle beraber farklı kültürden insanların bir araya gelmesi ile yeni şeylerin öğrenilmesine vurgu yapılabilir.

Dayanışma sosyal değeri çok kültürlü toplumlarda da önemlidir. Bu değer, çok kültürlü toplumları bir arada tutan harç görevini üstlenmektedir. Farklı farklı kültürlerin özelliklerini taşıyan bireylerin yaşadıkları toplumlarda dayanışma içinde yaşamak önemlidir. Dayanışma mutlu bireylerin ve toplumsal huzurun temellerini atar. Bu nedenle, çok kültürlü toplumlarda dayanışma sosyal değerinin kazandırılması oldukça mühimdir (Aslan ve Aybek, 2019).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan dayanışma sosyal değerine ilişkin örnekler:

- “*Sayın seyirciler! Mehmet pota altında topu yakalıyor ve Hidayet’e pas atıyor. Hidayet topu tutuyor ve potaya atıyor. Evet, top potaya giriyor ve baskett!*”

(Yedi İklim A1, s. 46)

- “*Piknik alanı çok güzel ve kalabalıktı. Annem etleri hazırladı, babam mangalı yaktı. Çok eğlendik.*”

(Yedi İklim A1, s.131)

- “Yabancı bir ülkede ilk günler çok zor geçiyor. Ev ...kiralamak....., banka işlemleri, kimlik işlemleri, faturaları yatırmak, önemli yerlerin adreslerini, telefonlarını öğrenmek..... hiç kolay olmuyor. O günlerde arkadaşlarım çok yardım etti.”

(Yeni Hitit A1, s.68)

- “Bu günlerde zengin insanlar fakirlere daha çok yardım ediyor. Herkes birbirinin bayramını kutluyor.”

(İstanbul A1, s.72)

- “EDA: Alışveriş listesi sende mi?

EZGİ: Evet listeler bende. İki listemiz var. Ben meyve ve sebzeleri alıyorum. Sen de temizlik malzemelerini al.

EDA: Tamam on beş dakika sonra kasada buluşuruz.”

(Gazi A1, s.36)

- “Öğretmen bana ve arkadaşlarıma Türkçe öğretiyor. Öğretmen bize ödev veriyor. Arkadaşım Aram bana yardım ediyor. Ben ona yardım ediyorum.”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A1, s.71)

- “Evimizde büyükçe bir kitaplık var. Babam bize her zaman güzel kitaplar alır, onları okumamızı ister. Annem kitaplığı sık sık siler, babam dakikalarca kitapların tozunu alır.”

(Yedi İklim A2, s.50)

- “**Serkan:** Piknikte ne yapacağız? Sence ben ne alayım?

Kerem: Piknikte mangal yapacağız. Ben köfteleri biraz sonra marketten alacağım.

Bence sen de içecekleri al.

(İstanbul A2, s.45)

- **“Ahmet Bey:** *Ben, gazetedeki ağaç dikim şenliğinizle ilgili haberi okudum. Ne yazık ki son yıllarda ülkemizdeki orman yangınlarının sayısı oldukça arttı. Bunun için ben de kampanyanıza destek olmak isterim.*

Görevli: *Bu bizi çok mutlu eder efendim. Biz kampanyamıza Ankara’dan başladık ama başka şehirlere de gideceğiz.”*

(Gazi A2, s.4)

İncelenen A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarında, A1 düzeyinde 6, A2 düzeyinde 3 olmak üzere toplam 9 dayanışma sosyal değerine rastlanmıştır. Dayanışma sosyal değerine A1 düzeyinde sadece Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında yer verilmemiştir; diğer A1 düzeyindeki kitaplarda ise birer adet dayanışma sosyal değerine rastlanmıştır. A2 düzeyinde ise Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe, Gazi Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında dayanışma sosyal değerinin birer örneği tespit edilmiştir. İncelenen A1 ve A2 düzeyindeki ders kitaplarında yer alan dayanışma sosyal değerinin diğer sosyal değerlere oranı %4’tür.

4.1.8. Duyarlılık Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Rahat olmak lazım fakat duysız değil. Açık sözlü olmak lazım fakat edepsiz değil.” Sadi Şirazi

Değerler, bireyin doğru ve yanlış birbirinden ayırma konusunda yol gösterirler ayrıca duygu, düşünce ve davranışlarını kontrol etmesine de yardımcı olurlar. Marshall (1999) da değerler insanların etik davranışları hakkında doğru – yanlış, istenilen – istenilmeyen davranışlar hakkında fikir verir (Marshall, 1999; akt. Yazar, 2016, s.101) görüşünü belirtmektedir. Duygu, düşünce ve davranışlarını kontrol edebilen bireyler bütünlük oluşturabilme ve bir arda yaşayabilme eylemini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirir. İnsanların bir arada ve uyumlu bir şekilde yaşayabilmeleri için belirli kurallara ihtiyaçları vardır. Bu kuralların önemli bir kısmını değerler oluşturur.

İnsanı insan yapan önemli erdemlerden biri de duyarlılıktır. Sosyal bir varlık olan insan, çevresinde olup biten olaylara karşı duyarlı olmak durumundadır. Duyarlılık, yaşadığımız çevre ve olaylarla ilgili sorumluluk alma ihtiyacını doğurur. Bireyin duyarlı olması çevresine ve çevresindeki her varlığa karşı uygun davranışlar ortaya koymasını gerektirir (Aydın vd., 2018).

Duyarlılık, bireyin yaşadığı dünyayla ve olaylarla ilişki içinde olması ve sorumluluk alması demektir. Her birey yaşadığı çevre veya olaylarla ilgili mutlaka bir temas içerisindedir. İnsan toplumsal hayatın, yaşadığı çevrenin bir parçasıdır. Bu nedenle yaşadığımız çevreyle ilişki kurmamız ve çevremizdeki olaylara karşı duyarlı olmak zorundayız. Bireyin duyarlılık değerine ilişkin farkındalığının olması önemlidir (Keskin ve Öğretici, 2013). Duyarlılık, ihtiyaç sahibinin yanında olmayı, haksızlığın karşısında durmayı gerektirir. Bu nedenle yardımseverlik, adalet ve merhameti, sorumluluğu içinde barındıran bir değerdir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan duyarlılık sosyal değerine ilişkin örnekler:

- “*Sonra babası ve annesi misafirler için masaya değişik tatlılar koydular. Hep birlikte misafirleri beklediler.*”

(Yedi İklim A1, s.172)

- “*Sayın yetkili, 10 katlı binada neden asansör yok. Yaşlı ve hasta insanları düşünmüyor musunuz?*”

(Yeni Hitit A1, s.71)

- “**Doktor:** *Sibel Hanım bu belirtilere göre gripisiniz. Size bir ağrı kesici, bir ateş düşürücü, bir antibiyotik ve öksürüğünüz için bir şurup vereceğim. Birkaç günde kendiniz daha iyi hissedeceksiniz.*

Sibel Hanım: *Peki yarın işe gidebilir miyim?*

Doktor: *Hayır, sizin için en iyisi işe gitmemek. Sağlığınız, işinizden daha önemli. Size iki günlük rapor yazıyorum. İki gün evde kalıyorsunuz ve dinleniyorsunuz. Ayrıca bol bol su ve meyve suyu içiyorsunuz. Buyurun reçeteniz ve raporunuz.”*

(İstanbul A1, s.91)

- *Kapalı yerlerde sigara içiyorsunuz. Burada sigara içmek yasaktır.”*

(Gazi A1, s. 51)

- *“Okul yolu, yavaş gidiniz.”*

(Gazi A1, s. 53)

- *“Lütfen yayalara yol veriniz.”*

(Gazi A1, s. 52)

- *“Yavaşla! Burası okul yolu. Caddede çok öğrenci var.”*

(Gazi A1, s. 53)

- *“Okul yolu, yavaş gidiniz.”*

(Gazi A1, s. 53)

- *“Lütfen çimlere basmayınız.*

Yavaş ve dikkatli geçin.”

(Gazi A1, s. 53)

- *“Eşim, arabayı yol boyunca yavaş kullandı ve beni de dikkatle dinledi.”*

(Gazi A1, s.90)

- *“Dünyanın en güzel annesine, anneler gününün kutlu olsun! Kızın İpek Deniz Ada.”*

(Gazi A1, s.96)

- *“Bugün Leyla Hanım’ın iş yerinde toplantısı var. Akşam yemeğine geç kalacak. Bu nedenle sabah, eşi Serhat Bey için buzdolabının üzerine bir not bıraktı.”*

(Gazi A1, s.104)

- *“NİHADA: Hayır bitmedi. Gazete kağıdı ile birkaç tane de poşet alıyoruz.*

MUSTAFA: Poşeti ne yapıyorsun?

NIHADA: Tabii ki çöpleri içine koyuyoruz.”

(Türkçeye Yolculuk A1, s.179)

- “Çevre kirliliği hızlı bir şekilde artıyor. Su kaynakları azalıyor. Dünyanın iklimi değişiyor, canlı çeşitliliği azalıyor. Doğa çöp kutusu değil. Geleceğimiz için dünyamızı kurtaralım. Tek bir “Dünya” var.

(Yedi İklim A2, s.39)

- “Bu bölgede 2007 yılında orman yangını çıktı ve birçok ağaç bu yangında yok oldu. Bu yılki Ağaç Dikme Şenliği’nin hedefi 12.000 ağacı bu bölgeye dikmektir.”

(Yedi İklim A2, s.40)

- “Atalarımız yüzyıllardır kuşları korumuş, beslemiş, onların barınmalarına yardımcı olmuşlardır.”

(Yedi İklim A2, s.148)

- “Japon bilim adamlarının araştırmasına göre, Antarktika üzerindeki ozon tabakası deliği yakın bir gelecekte küçülmeye başlayacak ve 2050’de tamamen yok olacak. Ancak bunun için insanların çevre konusunda daha dikkatli davranması, çevreye zararlı ürünleri kullanmaması gerekiyor.”

(Yeni Hitit A2, s.117)

- “**Ahmet Bey:** Ben, gazetedeki ağaç dikim şenliğinizle ilgili haberi okudum. Ne yazık ki son yıllarda ülkemizdeki orman yangınlarının sayısı oldukça arttı. Bunun için ben de kampanyanıza destek olmak isterim.

Görevli: Bu bizi çok mutlu eder efendim. Biz kampanyamıza Ankara’dan başladık ama başka şehirlere de gideceğiz.”

(Gazi A2, s.5)

- “Emel, Sokak Hayvanları Yardım Derneğinin üyesidir. O, her hafta sonu sahipsiz ve sakat hayvanlarla ilgilenir. Ayrıca insanları bu konuda bilgilendirmek için etkinliklerde de bulunur.”

(Gazi A2, s.67)

İncelenen A1 ve A2 düzeyindeki ders kitaplarında, A1 düzeyinde 13, A2 düzeyinde de 6 olmak üzere toplam 19 duyarlılık sosyal değerine rastlanmıştır. Duyarlılık sosyal değeri, Gazi Yabancılar İçin Türkçe A1 ders kitabında 9, incelenen diğer ders kitaplarında da birer örnekle yer bulmuştur. A2 düzeyi ders kitaplarında ise Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında 3, Gazi Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında 2 ve Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında da 1 duyarlılık sosyal değeri tespit edilmiştir. İncelenen A1 ve A2 düzeyindeki ders kitaplarında yer alan duyarlılık sosyal değerinin diğer sosyal değerlere oranı %10 düzeyindedir.

4.1.9. Dürüstlük Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Cümleler doğrudur sen doğru isen, doğruluk bulunmaz sen eğri isen.” Yunus Emre

İnsanlar ile olan ilişkilerde güvenilir olma, özgürce doğruyu konuşabilme gibi davranış ve tutumlarımız, dürüstlük değerinin bize kazandırdıklarıdır (Doğan ve Gülüşen, 2011, s.89). Dürüstlük bireye, doğru söylemeyi, samimi ve güvenilir olmayı, sadakati kazandırmaktadır. Dürüst karakter özelliklerine sahip birey için doğru insan denilebilir.

Bireyin iyi taraflarını ortaya çıkarmayı ve kişiliğini geliştirip bireyi mükemmelliğe erdirmeyi amaçlayan İnsani Değerler Eğitimi, değerleri beş evrensel değer başlık altında toplamıştır. Dürüstlük değerini, doğru davranış değerinin alt değeri olarak incelemiştir. Doğru davranış eylem halindeki hakikattir. Spencer’e göre düşünce dairesinde kök salan şey eylemdir. Her eylemin temel sebebi düşüncedir (Spencer, b.t.; akt. Kulaksızoğlu ve Dilmaç, 2000, s.200). Kısacası davranışlarımızın altında yatan tek şey düşüncedir. İnsanı insan yapan özelliklerden biri düşünebilme yetisi ve düşüncelerindeki doğruluktur.

İyilik düşünmek, iyi alışkanlıklar edinmek kısacası dürüst insan olmayı tercih etmek, toplumsal ahlakı da yüceltmemize sebep olur. Erdal (2020)'ın da belirttiği üzere, insan önce kendisinden başlayarak dürüstlük erdemini göstermelidir. İnsan, dürüstlüğü ile toplumda kabul görür, güven kazanır ve sağlam dostluklar edinir. Bir insan dürüst değil ise toplum tarafından dışlanır ve zamanla yalnızlaşır (Erdal, 2020).

Dürüstlük değerinin amacı doğru insanı yetiştirmek ve topluma kazandırmaktır.

Dilmaç (2012), dürüstlük değerini şu şekilde aktarmaktadır:

- Dürüstüğün kişilik oluşumunda ve iyi olarak anılmakta rolü büyüktür.
- Bireylerin birbirini tanımalarında ve karşılıklı güvenin oluşması için önemlidir.
- Dürüstlük, söz ve davranışlarda birliği oluşturur (Dilmaç, 2012, s.59).

Dürüstlük eğitim programlarında yer alan bir değerdir. Sağlıklı ve güvenli bir toplum yapısı oluşturmak için ahlaklı bireylere ihtiyaç vardır. Ahlaklı bireylerin yetiştirilmesi için okullarda ki eğitim programlarında dürüstlük değerinin verilmesi, anlatılması ve yaşatılması bir ihtiyaçtır (Demirkaya ve Çal, 2018, s.1965). Çünkü dürüst insan olmak, doğruları söylemeyi, güvenilir olmayı ve sadakati gerektirir. Huzurlu, adaletli ve güvenli bir toplum için bu özellikleri kendisinde barındıran bireylere ihtiyaç vardır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan dürüstlük sosyal değerine ilişkin örnekler:

- *“Her yerde doğruyu söyleyin. Hiçbir zaman yalan söylemeyin.”*

(Yedi İklim A1, s.94)

- *“Önce öğrenin sonra helal para kazanın ve evlenin.”*

(Yedi İklim A1, s.94)

- *“Bir okulda öğretmenlik yapıyorum. Dürüstlük benim için çok önemlidir.”*

(İstanbul A2, s.16)

- *“Bana hiç yalan söylemeyeceksin, dürüst bir insan olacaksın.”*

(İstanbul A2, s.38)

- *“İşleri doğru yapmaya çalışırım. Toplum kurallarına uyarım. Güvenilir biri olmaya dikkat ederim.”*

(Türkçeye Yolculuk A2, s.127)

- *“Hayatta mutlaka dürüst olun. Verdiğiniz sözü mutlaka tutun ya da söz vermeyin.”*

(Türkçeye Yolculuk A2, s.159)

İncelenen A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarında; A1 düzeyinde 2, A2 düzeyinde 4 olmak üzere toplam 6 dürüstlük sosyal değeri tespit edilmiştir. Dürüstlük sosyal değerine A1 düzeyi ders kitapları içerisinde yalnız Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında tesadüf edilmektedir. A2 düzeyinde ise yalnız İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitabı ile Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe ders kitabı dürüstlük sosyal değerine yer vermektedir. Dürüstlük sosyal değerinin A1 düzeyinde özellikle bir ders kitabında yer alması dikkat çekici bir durumdur. İncelenen A1 ve A2 düzeyindeki ders kitaplarında yer alan dürüstlük sosyal değerinin diğer sosyal değerlere oranı %3 düzeyindedir.

4.1.10. Estetik Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Değer, insanların ortaya koyduğu eserler veya yaptıkları eylemleri ile ilgilidir. İnsanın değeri denilen şey, bireyin başarılarının tümü, bilim sanat, felsefe, bilgi ve kültürdür. Tüm bunlar, bireyin imkânları dâhilinde ortaya çıkardığı ürünlerdir (Ekşi ve Katılmış, 2020, s.33-34). Değerlerin ortaya çıkış amaçlarından biri de bireylerin yaratıcı ve eleştirel düşünebilme yeteneğini geliştirmektir (Akbaş, 2014, s.41)

Bireyler hayatlarında yer alan ve önem verdikleri belli başlı değerlere sahiptir. Dilmaç bu değerleri sınıflandırırken eser oluşturma değerine de değinmiştir. İnsanlar her çağda sanatkâr gibi ortaya bir eser çıkarma ihtiyacı hissetmiştir. Akıl, bilgi ve tecrübe sayesinde mükemmel nesneler ortaya çıkarılmıştır. Maddi varlıklara ve doğanın bize sunduğu olanaklara

sahip birey, maneviyatını da katarak zengin birer varlık oluşturur (Dilmaç, 1999; akt. Ulusoy ve Dilmaç, 2020, s.27).

Güzel olan her şey edebiyatın, müziğin, resmin, dansın hatta çeşitli el sanatlarının konusu olmuştur. Yüzyıllardır varlığını sürdüren bu sanatlar estetiği, güzeli içinde barındırmıştır. Ayrıca nesilden nesle devamlılığını sürdürerek geçmişi bize getirmiş, geçmişle bizi tanıştırmıştır. Edebi eserlerimizdeki, müziğin içinde, Anadolu'nun bir evindeki kilimin deseninde her zaman estetiği bulmak mümkündür. Geçmişten haber verdiği gibi geleceğe de haber götürmektedir. Sanatın konusu olan estetik bu nedenle oldukça önemlidir.

İnsan doğuştan estetik ve güzeli arayan bir varlıktır. Her insan içindeki veya çevresindeki güzel olan her şeye hayranlık duyar. Sosyal değerler içinde ele aldığımız estetik sosyal değeri, bireyin güzeli görebilme ya da güzeli ortaya çıkarabilme yeteneğini geliştirir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan estetik sosyal değerine ilişkin örnekler:

- “Burada insanlar eğlenceden, spordan ve danstan çok hoşlanıyor.....
Ben de her akşam işten sonra dans kursuna gidiyorum.....”

(Yeni Hitit A1, s.22)

- “Bütün gün çalışıyorum ama sinirli, mutsuz bir insan değilim. Çünkü hobim var:
Fotoğrafçılık! Her gün, her yerde fotoğraflar çekiyorum. Bence hobiler insana pozitif enerji veriyor, hayat daha renkli geçiyor.”

(Yeni Hitit A1, s.26)

- “Ama boş zamanlarımda bir kursa gidiyorum. Kursta boncuktan kolyeler, bilezikler, küpeler yapıyorum. Yeni modeller öğrenmek için dergilere de bakıyorum.”

(Yeni Hitit A1, s.27)

- “Avrupa’nın önemli bir şehri... Bu şehir dünya borsalarının ve başkenti ve bir kültür sanat merkezi. Şehrin müzelerinde çok ünlü ressamların klasik ve modern tabloları var. Madame Tussoud Müzesi’nde ise pek çok ülkenin politikacılarının ve sanatçıların heykelleri var.”

(Yeni Hitit A1, s.40)

- “Çocukluk yıllarımdaki en büyük mutluluğum tiyatroydu. Aile yaşamımızda insana ait komik ve trajik durumları öğreniyordum. İlkokuldan sonra Ankara Devlet Konservatuari’na kayıt yaptırıldım.”

(Yeni Hitit A1, s.48)

- “Bu bayramları insanlar her şehirde büyük stadyumlarda kutluyor. Bu kutlamalara bütün halk katılıyor. Kutlamalarda öğrenciler şiirler okuyor, dans ve spor gösterisi yapıyor ve marşlar söylüyorlar.”

(İstanbul A1, s.72)

- “Bazen de hep birlikte sinemaya, tiyatroya gidiyoruz. Yaz tatilinde bol bol yüzüyor, dans ediyor ve geziyorum.”

(Gazi A1, s. 26)

- “Chirsty sol ayağıyla resimler çizer, romanlar yazar. Sonunda dünyaca ünlü bir yazar olur.”

(Yedi İklim A2, s.54; 3.Ü.)

- “16. yy’ dan beri geleneksel Türk sanatlarından biridir. Osmanlı dönemindeki İznik çinilerinde genellikle bitki, hayvan gibi simgeler yer alır. Çini sanatını genellikle mimari yapıların; cami, köşk, saray, çeşme ve türbe iç ve dış süslemelerinde görmek mümkündür.”

(Yedi İklim A2, s.110)

- “Türk edebiyatının usta kalemlerinden İhsan Oktay Anar’ın 6. kitabı eylül ayında kitapçılardaki yerini aldı. İhsan Oktay Anar beş yıl aradan sonra “Yedinci Gün” ile yeniden okurlarıyla buluştu. Yazar, bu kitabında da usta dili ve geniş hayal gücüyle okuru farklı dünyalarda yeni bir yolculuğa çıkaracak.”

(Gazi A2, s.8)

- “Başlangıçta çömlek yapmak benim için pek ilgi çekici değildi. Daha sonra yumuşak çömlek çamuruyla oynamak beni çok mutlu etti. Kendimi çocuk gibi hissettim, çömlek yapmayı çok sevdim. Pek çok eşya yaptım. Örneğin: Annem için bir şekerlik, yeğenim için bir kalemlik, eşim için bir vazo... Artık işten çıkıyorum ve atölyeye gitmek için sabırsızlanıyorum çünkü çömlekçiliği çok seviyorum.”

(Gazi A2, s.30)

- “Erol Amca kâğıdı kaptaki suyun üzerine koydu ve yavaşça çekti. Gözlerime inanamadım. Sudaki resim kâğıda geçti.
Erol Amca’ya sordum: - Ben de böyle resim yapabilir miyim?
- Tabi ki yapabilirsin Hakan. Peki, sen bu resim sanatının adını biliyor musun?
- Hayır, bilmiyorum. Nedir? - Ebru.”

(Gazi A2, s.34)

- “Sanata, şiire veya edebiyata doğuştan bir yeteneğim var. Diğer insanlardan farklı olmaya çalışırım. Herkesle aynı şeyleri yapmaktan hoşlanmıyorum.”

(Türkçeye Yolculuk A2, s.127)

- “İnsanlar, ağacından meyvesine, yaprağından çekirdeğine kadar zeytinin her şeyini kullanır. Ağacından tabak, kaşık, çatal, masa; çekirdeğinden tespih, bilezik, kolye gibi süs eşyaları yaparlar.”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.43)

- “Üniversitemizdeki, konserlere, opera, bale ve modern dans gösterilerine gidebilirsiniz. Sanatçılarımızın heykel, resim ve fotoğraf sergilerine veya festivallere katılabilirsiniz.”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.77)

- “Sydney Opera Binası’nı Danimarkalı mimar Joern Utzon yaptı. Joern Utzon bu sayede 2003 yılında Pritzker Mimarlık Ödülü’nü kazandı. Sydney Opera Binası 1973’ten beri açıktır. Sydney Opera Binası, 20. Yüzyılın en ünlü yapıları arasındadır.”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.87)

- “Yaşayan Müze’ye ilk günden beri 1 milyondan fazla ziyaretçi geldi. Türkiye’de farklı bir model oldu. Hem Beypazarlılar hem ziyaretçiler müzeyi çok seviyorlar.”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.134)

- “Akşam ailesiyle bir filmde Çaykovski’nin bir piyano konçertosunu dinledi. Lemke, bu konçertoyu..... birkaç saat sonra bire bir çaldı. Annesi müzik sesine uyandı ve gözlerine inanamadı. Lemke o günden..... beri dünyanın her yerinde konserler veriyor ve binlerce parçayı ezbere çalıyor.”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.145)

İncelenen A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarında; A1 düzeyinde 7, A2 düzeyinde 11 olmak üzere toplam 18 estetik sosyal değeri tespit edilmiştir. Estetik sosyal değerinin her iki düzeyde en fazla yer aldığı kitaplar, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 ve Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe A2 ders kitaplarıdır. A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarındaki estetik sosyal değerinin yeri, tespit edilen toplam sosyal değerler içerisinde %9 oranındadır.

4.1.11. Hoşgörü Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Benlik davasını bırak, muhabbetten olma ırak.

Sevgi ile dolsun yürek, hoşgörülü olmaya bak.” Yunus Emre

Her bireyin farklı ve özel olması, insanoğlunun özelliklerinden biridir. Genel anlamda düşünüldüğünde doğrular tektir fakat yanlışlar ve düşünceler çeşitlilik gösterebilir. Her insanın yanlış ve doğrusu ait olduğu topluma ve kültüre göre şekillenir. Her toplumun hatta her bireyin kendince kabul ettiği doğruları, yanlışları ve davranışları vardır. Düşünüldüğünde hiçbir birey ırkını, kültürünü seçerek dünyaya gelmez. Bu sebeple her bireyin kültürüne, yaşayışına saygı göstermek bir görevdir. Saygı ve hoşgörü kavramları iç içedir ve bir bütün oluşturur. Saygı kavramını davranışlar için sergilediğimiz zaman hoşgörü değeri ile karşılaşırız. Hoşgörü, bir davranıştaki hatayı affetmek, bağışlamak için vardır ve en önemli insani değerlerimizden biridir.

Sönmez (2014)’in ifadesiyle hoşgörü, bireyin karşısındaki kişiyi hatalarıyla kabul etme davranışdır. İnsanların hatalı olabileceği durumlar vardır ve bu durum karşısında hoşgörülü davranılmalıdır. Hoşgörü değeri bireyi, ön yargılardan uzaklaştıran bir değerdir (Sönmez, 2014).

Yaşadığımız yüzyıl içerisinde, insanların mekanikleştiği bu çağda, bireylerin en fazla ihtiyaç duyduğu duygulardan biri de hoş görülmek ve hoş görebilmektir. İçinde bulunduğumuz zaman dilimi neticesiyle yüreklerin her geçen gün daha da katılaştığı, duyguların önemini yitirdiği bu zamanda, hoşgörü duygusu en önemli ihtiyaçlarımızdan birisidir (Yaman, 2016).

Hoşgörü değeri bireye, farklılıklara karşı duyarlı olmayı, uzlaşabilmeyi, başkalarının haklarına saygı duymayı ve kendi ihtiyaçları ile başkalarının ihtiyaçları karşısında gerekli dengeyi kurabilme yetisi kazandırmaktadır (Doğan ve Gülşen, 2011).

Hoşgörülü olma erdemini kazanabilmek eğitimin bir parçasıdır. Hoşgörü değeri, insanın ilişki kurduğu başka insanların davranışlarını veya durumlarını, yetiştikleri çevrede öğrendikleri değer yargılarına göre hüküm vermekten kaçınmayı ve doğru değerlendirme yapabilmeleri için gerekli olan bilgiyi vermektedir. Özellikle de insanı, insan olarak görmenin gerektirdiği bilincini oluşturmayı amaçlar (Kuçuradi, 1995).

İnsanların tahammülsüz ve benmerkezci tavırları, diğer insanlar ile olan ilişkilerinde sorun teşkil etmektedir. Bu nedenle okullarda kazandırılması gereken değerlerin başında hoşgörü değeri gelmektedir. Çünkü hoşgörünün olmadığı bireylerde alaycılık, ön yargı, dışlama, zor kullanma gibi davranışlarının olması kaçınılmazdır. Bu davranışları barındıran bireyler sağlıklı ilişkiler kuramaz ve dolayısıyla sağlıklı bir toplum düzeni mümkün olamaz. Gerek toplumsal yapıda gerek insanın kişiliğinde değer kavramı bir bütündür. Her değer, farklı bir değeri güçlendirir. Empati ve iyilikseverlik, hoşgörü değerini güçlendiren alt değerlerdir. Hoşgörü eğitiminde bu değerleri de göz önünde bulundurmalıyız (Kaymakcan ve Meydan, 2016).

Kaymakcan (2009)' a göre, insanların etnik kültürel ve dini yönden farklı olan insan ve toplumlara karşı önyargılı, hoşgörüsüz, saygısız olma gibi olumsuz niteliklere sahip olması, doğuştan getirilen davranışlar değil, sonradan öğrenilen davranışlardır. Bu olumsuz nitelikleri göz önünde bulundurursak hoşgörü kültürünün oluşmasında eğitimin yeri ve önemi büyüktür (Kaymakcan, 2009).

“Hoşgörüsüzlük, kişinin kendi grubunun, kendi inançlarının ya da kendi yaşam biçiminin bir diğerinden üstün olduğu kanısından doğar. Bunların hepsinin temelinde kişinin insan olarak değerinin reddedilmesi vardır. Bu nedenle hoşgörü eğitiminin temel hedefi bütün insanların insanlık onurunun ve saygınlığının tanınması ve bunlara saygı gösterilmesidir. Okullarımızda öğretim programları ve sosyal ağırlıklı derslerde hoşgörü ve diğerlerine karşı

saygılı olmanın altı çizilmekte ve hoşgörölü bireylerin yetişmesi hedeflenmektedir”

(Kaymakcan, 2009, s.116).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan hoşgörü sosyal değerine ilişkin örnekler:

- *“Bir akşam evimize misafir geldi. Gece saat üçte kalktım, canım sıkıldı, resim yapıyorum. Misafirimiz tuvalete gidecek. Lavaboya doğru yürüdü ve bana çarptı. Uykuluydu çok korktu.*
“Ne yapıyorsun bu saatte?” dedi.
“Resim yapıyorum.” dedim.
“Işığı niçin yakmıyorsun?” dedi.
Duygulandım. “Kırk yıldır hiç aklıma gelmedi.” dedim.

(Yedi İklim A1, s. 111)

- *“Bu kazada kesinlikle karşı taraf..... hatalıydı. Yine de ben ondan şikâyetçi olmadım. Arabada önemli bir hasar yoktu.”*

(Yeni Hitit A1, s.72)

- *“Öğrenci bana bakıyor ve gülüyor:*

-Sen yeni öğrenci misin?

-Evet!

Sonunda anlıyorum. Bu, yeni öğrenciler için bir adres şakası.”

(Gazi A1, s.78)

Hoşgörü sosyal değeri incelenen ders kitapları içerisinde yalnız A1 düzeyinde yer almış durumdadır. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve Gazi Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında hoşgörü sosyal değerinin yalnız birer örneğine

yer verilmiştir. A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarındaki hoşgörü sosyal değerinin toplam sosyal değerler içerisindeki yeri %2 oranındadır.

4.1.12. Misafirperverlik Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Misafiri aziz tut ki, sen de Allah’tan izzet bulasın.” Feridüddin Attar

Bir yere kısa süre kalmak için gelen kişiye misafir veya konuk denilmektedir. Misafir olarak gelen kişiyi, güler yüzle karşılamak, en iyi şekilde ağırlamak, misafire iyi davranmak, ikramda bulunma yaklaşımı ise misafirperverliktir. Geçmişten günümüze kadar misafirperverlik değeri, Türk kültürünün en tanınmış ve en önemli değerlerinden biridir.

Türk halk kültürünün en önemli özelliklerinden biri misafire duyulan saygı ve hoşgörü değeridir. Misafir ve ev sahibi ilişkilerinde saygı, iyi karşılama, iyi ağırlama ve iyi uğurlama önemli bir yere sahiptir. Misafirperverlik, Türk toplumunda önemsenen temel değerlerden biridir. Misafir iyi şekilde ağırlanır, misafire hizmette kusur edilmez ve tüm bunlar karşılık beklenmeden yapılır (Toprak, 2019).

Turan (2017)’a göre misafire ev sahipliği yapmak ve misafiri en iyi şekilde ağırlamak Türk kültüründe önemli bir husustur. Misafirperverlik, cömertliğin ve iyiliğin beraberliğinden meydana gelen bir değerdir. Değerlerimiz içinde köklü bir yere sahip olan ve özel bir önemi olan misafirperverlik geleneği, yabancıları derinden etkilemektedir (Turan, 2017).

Macar asıllı Arminius Vambéry, yaptığı Türkistan ziyaretinde Türklerin misafirperverliğinden çok etkilendiğini şu sözleri ile ifade etmiştir:

Dünyada Türkler kadar misafirperver, misafir özleyen bir millet daha yoktur.

Bilhassa Türklüğün öz vatani olan Türkistan’da bu misafirperverlik kalem ve dille anlatılmaz.

Türkler, yeryüzünün neresinde olursa olsunlar ya da hangi hal ve şartlar altında

bulunurlarsa bulunsunlar, dünyanın en misafirperver milletidirler (Erdal, 2020, s.171).

Misafir ağırlamaktan mutlu olmak, misafiri güler yüzle karşılamak, imkânları dâhilinde ikramda bulunmaya çalışmak misafirperverlik değerinin bir parçasıdır. Bu değer,

Türk toplumunun dünyada tanınmasına vesile olmuştur. Bu nedenledir ki bu değerin öneminin anlatılması, Türkçe öğrenen bireylere tanıtılması oldukça önemlidir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan misafirperverlik sosyal değerine ilişkin örnekler:

- *“ASUMAN HANIM: Akşama misafiriniz mi var?*

MELTEM HANIM: Evet, Adana’dan kardeşim geliyor. Evde ziyafet var.

ASUMAN HANIM: Gözünüz aydın!

MELTEM HANIM: Sağ olun.”

(Yedi İklim A1, s.66)

- *“Sonra babası ve annesi misafirler için masaya değişik tatlılar koydular. Hep birlikte misafirleri beklediler.”*

(Yedi İklim A1, s.171)

- *“Annem, ...teyzem..... , halam misafirler için çeşit çeşit lezzetli yemekler hazırladılar. Düğün iki gün sürdü ve ...herkes..... çok eğlendi.”*

(Gazi A2, s.69)

İncelenen A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarında toplam 3 misafirperverlik sosyal değeri tespit edilmiştir. A1 düzeyinde tespit edilen 2 misafirperverlik sosyal değeri yalnız Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe ders kitabı içerisinde yer alırken A2 düzeyinde tespit edilen 1 adet misafirperverlik sosyal değerine de yalnız Gazi Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında tesadüf edilmektedir. Misafirperverlik sosyal değerinin A1 ve A2 düzeyinde tespit edilen toplam değerler içerisindeki oranı %2’dir. Bu yönüyle; Türk toplumunun geçmişten bugüne başlıca hasletlerinden bir olmuş misafirperverlik değerinin Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ve Türk insanını bir anlamda dünyaya tanıtan ders kitaplarında yeterince yer bulamamış olması düşündürücü bir durumdur.

4.1.13. Özgürlük Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Özgürlük ekmekten tatlı, güneşten güzeldir.” Dostoyevski

Herhangi bir kısıtlama, zorlama olmaksızın düşünme veya davranma eylemine özgürlük denilmektedir (TDK, 2021). Özgürlük, bireyin davranışlarında ya da düşüncelerinde herhangi bir dış etkisinin altında kalmamasıdır. Kendi kendine düşünebilen, davranabilen her birey özgür olarak kabul edilebilir.

Özgürlük bireyin temel hakkıdır. Özgürlük bir yaşantı biçimidir. Özgürlük, bireyin yaşama alanını oluşturan yaşama sanatıdır. Hayat içinde bazı bilgiler gereklidir bazıları ise gerekli değildir. İnsanın hayatı iki şey arasında seçim yapmaktır. Buna, iyi ve kötü arasında seçim yapmak da diyebiliriz. Özgürlük, birçok seçenek arasından seçim yapmaktır.

Özgürlük, sorumluluğu da yanında getirir. Böylece kötü sonuçların düzeltilmesi, iyi sonuçların ise tadını çıkarma meselesi olarak karşımıza çıkar. Sorumluluğu da yanında getiren özgürlük, kötü sonuçları düzeltebilme, iyi sonuçların ise tadını çıkarma meselesini de karşılayabilmemizi sağlar (Uludağ, 2005). Özgürlük sosyal değeri bireye hem seçim yapma şansını sunmakta hem de yaptığı seçimlerin sonuçlarını karşılayabilme ahlakını öğretmektedir. Bu da bireyin kişiliğinin ve ahlakının doğru oluşması için imkân sağlamaktadır.

Özgürlük, özgüvenli bireylerin yetişmesinde de önemli bir değer olarak karşımıza çıkar. Bireyler yaşadıkları çevrede kendilerini baskı altında hissetmek istemez. Baskı altında olan birey içine kapanır, kendini ifade edemez, hatta savunamaz. Birey yaşadığı çevrede belirli kural ve düzene uymak mecburiyetindedir. Fakat bu düzen ve kurallar baskıcı olmamalıdır. Bununla beraber bireyin isteklerine hakim olma gücü uyandırmalı hem de başkalarının yaşam alanını kısıtlamamalıdır (Erdal, 2020). Özgürlük bir başkasının yaşam alanını kısıtlamak değildir. Özgürlük kendisine veya başkasına zarar vermeden davranmak ve

düşünmektir. Özgürlük, istediğimizi istediğimiz zaman veya istediğimiz ölçüde yapabileceğimiz anlamına gelmemektedir.

Birey onaylamadığı bir düşünce veya davranışı rahatlıkla ifade edebilmelidir.

Düşüncelerini rahatça dile getiren birey, zaman içinde özgürce yaşamayı da öğrenir (Turan ve Ulusoy, 2016). Özgürlüğü öğrenen birey, bir başkasının yaşam alanının da olduğunun farkında olmalıdır. Özgürlüğü öğrenmek kadar bunun farkında olmak da önemlidir.

Özgürlüğün de kendi içinde belli kuralları vardır. Özgürlük, sorumluluğu, özgüveni içinde barındırırken saygı değerini de bize hatırlatmaktadır. Her insan özgürdür fakat başkasının alanına tecavüz etme imkânını da vermemektedir. Bu değer öğretiminde belki de en büyük sorumluluk bu konudur. Özgürlük değeri bireye benimsetilirken bir başkasının yaşam alanına saygı duymak da öğretilmelidir. Bu nedenledir ki özgürlük sosyal değeri, huzurlu ve mutlu bireylerin, toplumların var olması için önemli bir sosyal değerimizdir. Bu değerimiz özgüvenimizi oluştururken saygı değerini de hatırlatmaktadır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan özgürlük sosyal değerine ilişkin örnekler:

- *“Yeni şeyler öğrenmekten hoşlanırım. Meraklı ve hareketli birisiyimdir. Bu yüzden insanlarla çabuk arkadaş olurum. Özgürlük benim için çok önemlidir.”*

(Türkçeye Yolculuk A2, s.127)

Özgürlük sosyal değeri, incelenen A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarında yalnız A2 düzeyinde 1 örnekle yer almıştır. Sadece A2 düzeyinde Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında rastlanılan özgürlük sosyal değerinin incelenen A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarındaki toplam sosyal değerlere oranı %1’dir. A1 ve A2 düzeyindeki toplam değer sayısı içinde en düşük yüzdelik dilime sahip olan sosyal değerdir.

4.1.14. Sağlıklı Olmaya Önem Verme Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur.” Eflatun

İçinde bulunduğumuz yaşam koşulları, yaşadığımız ve hala yaşamakta olduğumuz son olaylar bize sağlığın ne kadar kıymetli olduğunu somut bir şekilde göstermektedir. Bununla beraber sağlığa dair yeni terimleri, yeni kuralları öğrendiğimiz günler geçirmekteyiz. Sağlığa zararlı olduğu bilinen, çeşitli kurallara uymamakta ısrar eden bireylerin varlığı dün ve bu gün de mevcuttur. Sağlığımıza zararlı olduğunu bildiğimiz halde sigara, alkol hatta bağımlılık yapan diğer tehlikeli maddeleri kullanmaktan hiç çekinmiyoruz. Tüm bunların sağlığımıza zararlı olduğunu bildiğimiz halde neden kullanıyoruz sorusu ise gündemimizi hep meşgul eden sorulardan biridir. Bu sorunun tek cevabı sağlıklı olmaya önem verme sosyal değerine sahip olmamamızdır. Bireyin sağlığını koruması, sağlığına değer vermesi de bir değer yargısıdır. İnsanın mutlu ve huzurlu olmasının ilk şartı sağlıklı olmayla başlar. Sağlıklı, mutlu bireylerin ve huzurlu toplumların temelini oluşturur.

Bireyin mutlu ve huzurlu olabilmesi için birçok etmen vardır. Fakat, mutluluğun ve huzurun temeli nedeni sağlıktır. Sağlıklı olmak, mutluluğun ilk şartıdır. Sağlıklı yaşamak için günlük hayatımızda uygulamamız gereken basit kurallar vardır. Bu kurallardan bazıları temizlik, sağlık, sağlıklı beslenmedir. Günlük hayatımızı düzenleyen bu temel kurallar sağlığımızı korumamıza, günlük hayatı kolaylaştırmamıza, mutlu ve huzurlu bir yaşam sürmemize yardımcı olur (Sarıkaya ve Altunışık, 2011). Mutlu bireyler mutlu toplumlar oluşturur. Mutlu toplumlar sağlığın kıymetini bilen, sağlığına önem veren bireylerin bir arada yaşamasıyla oluşur. Sağlıklı olma değeri, mutlu bir bireysel ve sosyal hayatı inşa etmenin altın kuralıdır. Sağlığa önem verme değerini kazandırmak hem okulların hem devletin hem de bireylerin kendi sorumluluğundadır (Şahin, 2018).

Yaşam boyunca bireyin temel ihtiyaçları vardır. Bu temel ihtiyaçlar bireyin dönemine yaşına göre farklılık göstermektedir. Sağlıklı olmak ise her dönemde ve yaşta ihtiyaç duyulan

bir kavramdır. O halde sağlıklı olmak, insanların en temel ihtiyaçlarından biridir. Maslow (1943) tarafından geliştirilen İhtiyaçlar Hiyerarşisi’nde üst sırada fizyolojik ihtiyaçlar yer almaktadır. Fizyolojik ihtiyaçların içerisinde yeme, içme ve sağlıklı olma insanın yaşaması için temel ihtiyaçların başında gelir. Buradan yola çıkarak temiz ve sağlıklı olmaya önem verme değeri, bireyin en temel değerleri arasında gelmektedir. Temiz ve sağlıklı olma değerini öğrenmenin en gerçekçi yolu eğitimidir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan sağlıklı olmaya önem verme sosyal değerine ilişkin örnekler:

- *“Termal havuzlar ve hamamlarda rahatlıyorum. Saunada çok kalmıyorum. Ama havuzda uzun süre yüzüyorum. Sonra spor aletleriyle çalışıyor ve maden suyu içiyorum. Her şeyin başı sağlık.”*

(Yedi İklim A1, s.164)

- *“Daha birçok mutfağı saymadım ama şunu ekleyeyim, bitireyim: Beyaz et, beyaz et, beyaz et... Uzmanların dilinden bu söz düşmüyor ama bence tavsiyeler biraz yanıltıcı. İnsanlar ne yesin? Bu önemli değil. Ölçülü ve dengeli yedikten sonra her şeyi yesin.”*

(Yeni Hitit A1, s.64)

- *“Alkolü, kafeini, beyaz unu ve tuzu ölçülü tüketin. Düzenli olarak kontrol yaptırın. Doktorunuzun önerilerini uygulayın, ilaçlarınızı düzenli kullanın.”*

(Yeni Hitit A1, s.65)

- *“Biz her gün tenis oynuyoruz, koşuyoruz, yüzüyoruz. Hafta sonu futbol oynuyoruz. Ayrıca maçlara gidiyoruz veya maçları televizyonda izliyoruz. Biz sağlıklı besleniyoruz. Çok sebze ve meyve yiyoruz. Her gün 2 – 3 litre su içiyoruz.”*

(İstanbul A1, s. 43)

- **“Doktor:** *Sibel Hanım bu belirtilere göre gripsiniz. Size bir ağrı kesici, bir ateş düşürücü, bir antibiyotik ve öksürüğünüz için bir şurup vereceğim. Birkaç günde kendiniz daha iyi hissedeceksiniz.*

Sibel Hanım: *Peki yarın işe gidebilir miyim?*

Doktor: *Hayır, sizin için en iyisi işe gitmemek. Sağlığınız, işinizden daha önemli. Size iki günlük rapor yazıyorum. İki gün evde kalıyorsunuz ve dinleniyorsunuz. Ayrıca bol bol su ve meyve suyu içiyorsunuz. Buyurun reçeteniz ve raporunuz.”*

(İstanbul A1, s.91)

- **“Doktor:** *Hımm... Sana bir reçete yazıyorum: Antibiyotik ve vitamin. Bu ilaçları bir eczaneden al ve düzenli kullan. Ayrıca bol sıvı tüket. Sebze ve meyve ye. Bir hafta sonra kontrol için tekrar gel.”*

(Gazi A1, s.40)

- **“Kapalı yerlerde sigara içiyorsunuz. Burada sigara içmek yasaktır.”**

(Gazi A1, s. 51)

- **“Dilek:** *Son kullanma tarihine bakar mısın?*

Anna: Bakıyorum. Ooo! Daha iki ay var. Sütümüz taze.

Dilek: Güzel. haydi o zaman tatlımızı yapalım.”

(Gazi A1, s.56)

- **“Kahvaltı etmeden önce eşofmanlarımı giyiyorum ve spor yapıyorum. Evimizin önünde bir koşu parkuru var. Bu parkurda 1 saat yürüyorum.”**

(Türkçeye Yolculuk A1, s.95)

- **“Doktor:** *soğuk algınlığı. Size ilaç yazıyorum. Bu ilaçları düzenli kullanın. Bol bol su için, sebze ve meyve yiyin, C vitamini alın, dinlenin.”*

(Altay Türkçe Öğreniyorum A1, s.103)

- “Bende senin gibi önem vermedim, doktora gitmedim, geç kaldım. Bu yüzden benim gibi hastalar her ilkbaharda alerji için iğne yaptırıyor. Sen de iğne yaptırmak zorunda kalma!”

(Yedi İklim A2, s.31)

- “Hamamlar cildin genç ve taze kalmasını sağlıyor. Ayrıca soğuk algınlığı ve astıma da iyi geliyor.”

(Yedi İklim A2, s.46)

- “Hazmı kolay bir tatlıdır. B ve E vitaminlerinden dolayı bağışıklık sistemini kuvvetlendirir, oruçta, kan şekerinin normal seviyeye gelmesine yardımcı olur.

(Yedi İklim A2, s.88)

- “Aşurenin en önemli özelliği, hem çok besleyici hem de çok lezzetli olmasıdır. Çok besleyicidir çünkü içinde buğday, nohut, fasulye, kayısı, incir, yer fıstığı, üzüm gibi birçok besleyici gıda vardır”.

(Yedi İklim A2, s.88)

- “Gelin bu besinlerin faydalarını birlikte öğrenelim. Kalsiyum, sağlıklı kemik ve diş gelişimi için en önemli minerallerdir. Peynir, yoğurt tereyağı gibi süt ürünleriyle kalsiyum ihtiyacımızı gideririz. Et ve yumurta vücudumuza demir sağlar.”

(Yedi İklim A2, s.92)

- “Egzersizin ve pozitif düşünmenin yanında sağlıklı yaşamın en önemli şartlarından biri de doğru beslenmedir. Yararlı besinleri tüketmek, vücudunuzu hastalıklara karşı korur.”

(Yeni Hitit A2, s.127)

- “Basit önlemlerle bile hastalığı önleyebilirsiniz. Örneğin, öğle yemeklerinde kola gibi içecekler içmeyip taze portakal suyunu tercih edebilirsiniz.”

(Yeni Hitit A2, S.138)

- *“Balık yemek kanserden diyabete, Alzheimer’dan depresyona kadar pek çok hastalığın tedavisinde etkilidir. Ege Üniversitesi Beslenme Bilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Sema Aydoğdu, balığın faydaları hakkında bilgi verdi:
Balık tüketmek insanı birçok kanser türünden koruyor.”*
(İstanbul A2, s.31)
- *“Bazı insanlar ise sağlık konusunda çok hassastır. Böyleleri, her sabah spor yapar ve sağlıklı beslenirler. Zararlı yiyecek ve içeceklerden uzak dururlar. Sebze ve meyve yerler. Kalorili yiyecekler yemezler.”*
(İstanbul A2, s.72)
- *“Leyla son zamanlarda çok kilo aldı. Sağlığının bozulduğunu düşündüğü için koşu bandı almaya karar verdi.”*
(Gazi A2, s.71)
- *“Mesela yemekleri buharda pişiriyorlar. Böylece sebzeler tazeliğini koruyor ve yemekler daha hafif oluyor. Yemek sonrasında, bir bardak bitki çayı içiyorlar. Bu, hem mideyi rahatlatıyor hem sakinlik veriyor. Ülkemizde ise en uzun ömürlü insanlar Aydın’da yaşıyor. Aydın’daki yaşlılar “Nasıl uzun yaşarız? “ sorusuna “Sigara ve alkol kullanma, sofradan yoğurt, sebze, sarımsak, bal ve yumurtayı eksik etme, doğal hayatın içinde yaşa ve en önemlisi çalışmaktan hiç yorulma...” cevabını veriyor.”*
(Gazi A2, s.80)
- *“Görevli: Size bunun için dört bitkiyi öneririm. Elma çayı vücuttaki zararlı maddeleri atar, kanı temizler, ateşi düşürür. Ihlamur, böbrekleri temizler, grip ve soğuk algınlığına iyi gelir. Kuşburnunda C vitamini çoktur ve mide rahatsızlıkları için bire birdir. Nane ise mide bulantısını, uykusuzluğu, stres ve yorgunluğu giderir.”*
(Gazi A2, s.81)

- “Cep telefonları etrafa radyasyon yayabiliyor. Bundan dolayı cep telefonlarından uzak durmak gerekir. Ayrıca sağlığınız için boş bir odada şarj etmeniz iyi olur.”

(Türkçeye Yolculuk A2, s.72)

- “Araştırmalara göre gülmenin insan sağlığı için büyük faydaları vardır. Her şeyden evvel gülmek gam, keder ve üzüntüyü azaltıyor. Hormonların düzenli çalışmasına yardımcı oluyor ve bağışıklık sistemini koruyor. Ayrıca kanseri önlemede iyi bir ilaçtır. Başınız mı ağrıyor, komedi filmi izleyin, çünkü gülmek ağrı için de yararlı. Sadece 15 dakika bile içten gülmek, sıkıntıyı yüzde 10 oranında azaltıyor.”

(Türkçeye Yolculuk A2, s.100)

- “VİCTOR HUGO: Fransız romancı, yazar. Vücudunu diri tutmak için her sabah buzlu suyla yıkanır, sesi güzel çıksın diye çiğ yumurta içerdi.

(Türkçeye Yolculuk A2, s.123)

İncelenen A1 ve A2 ders kitaplarında; A1 düzeyinde 10, A2 düzeyinde 16 olmak üzere toplam 26 sağlıklı olmaya önem verme sosyal değeri tespit edilmiştir. Sağlıklı olmaya önem verme sosyal değerinin en fazla yer aldığı kitaplar; Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1, Gazi Yabancılar İçin Türkçe A1 ve Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A2 ders kitaplarıdır. A1 ve A2 düzeyinde tespit edilen toplam sosyal değerler içerisinde sağlıklı olmaya önem verme sosyal değeri %13'lük bir orana sahiptir.

4.1.15. Saygı Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Saygı düzenin anahtarıdır.” M. K. Atatürk

Saygı, yaşamın ve insanın kutsal duyguları arasında yer alır. Saygının olmadığı yerde olumlu bir duygunun olmasından bahsedilemez. Saygı denilen kavram içerisinde birçok olumlu ve kutsal duyguyu barındırmaktadır. Bunların en başında sevgi gelmektedir. Sevgi ve saygı iç içedir.

İnsanın biyolojik varlığını sürdürebilmesi için, hiç şüphesiz gerekli besinleri vücuduna alması gerekir. Ancak; sağlık, huzur, mutluluk ve hatta başarının sebebi hiç şüphesiz duygusal ve düşünsel doyum ile gerçekleşir. Bireyin mutlu, sağlıklı ve huzur içinde yaşaması için güzel duygulara ihtiyacı vardır. Güzel duyguların düşmanı olan kibir, açgözlülük, sahtekârlık, cehalet, fesatlık gibi fena duygulardan arınması maddi beslenmeden daha mühimdir. Bunlardan arınmak için yapılması gereken ilk şey bütün varlıklara saygı duymaktır. Saygı, önce kendimize sonra da başka varlıklara değer vermektir (Yaman, 2016).

“Saygı, bütün varlıklara karşı seviyeli, dikkatli, özenli davranmamızı sağlayan duygudur. Saygı değeri sayesinde bireyler hem birbirine hem de bütün varlıklara karşı seviyeli davranarak birlik beraberliği ve toplumsal devamlılığı sağlamaktadırlar” (Güven, 2014, s.91). İçinde yaşadığımız toplumda uyum, huzur ve mutluluk arzuluyorsak, bireylere saygı değerini aşılacak zorundayız. Küçüklere sevgi, büyüklere saygı göstermemiz, dostluk, samimiyet ve barışa en büyük katkıdır.

Değer kavramı ile ilgili günümüze kadar birçok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalardan biri de Refshauge (1998)’e aittir. Refshauge değerleri ayrıştırmış ve temel değerlere yer vermiştir (Refshauge, 1998; akt. Çapoğlu ve Okur, 2015). Bahsedilen bu değerler arasında saygı değeri de yer almaktadır. Refshauge, saygı değerini; kendine saygılı olma, başkalarına saygılı olma ve farklı fikirlere saygılı olma şeklinde üç başlık altında toplamıştır.

İlkeli, kararlı ve tutarlı davranışlarımız kendimize olan saygıyı ifade etmektedir. Bu tür davranışlar bize saygınlığı, güveni ve itibarı getirmektedir. Böylece birey kendi iç huzuruna erişecektir. Etrafımızdaki insanlara saygı göstermenin ilk adımı ise selamlaşmadır.

Güler yüzle içten verilen her selam, sağlıklı iletişimin temellerini atmak için ilk adımdır. Tevazu, nezaket ve samimiyetle başlayan her iletişim, saygının yaşattığı huzura kavuşturur (Yaman, 2016).

Saygı, ilişki kurduğumuz birey ya da kurumların (dinler veya uluslar buna örnek gösterilebilir), birbirlerinin ilgi ve davranışlarının farkında oldukları, her durumda yapıcı davranış benimsedikleri olumlu duygudur. İlişki içinde olan, iletişim kurulan varlık ya da kurumun hak, değer, inanç ve her türlü özelliğine değer vermek ve önyargısız yaklaşmak saygının getirdikleri davranışlardır (Aydın vd., 2018, s.269).

Bu nedenle, kendisine ve etrafındaki bireylere saygı duymayı ilke edinen birey, farklı fikirlere saygı duymayı görev edinmekten kaçınmayacaktır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan saygı sosyal değerine ilişkin örnekler:

- *“Büyüklerinize saygılı davranın.”*
(Yedi İklim A1, s.94)
- *“10 katlı binada neden asansör yok. Yaşlı ve hasta insanları düşünmüyor musunuz?”*
(Yeni Hitit A1, s.71)
- *“Bugün Leyla Hanım’ın iş yerinde toplantısı var. Akşam yemeğine geç kalacak. Bu nedenle sabah, eşi Serhat Bey için buzdolabının üzerine bir not bıraktı.
Geç geleceğim. Afiyet olsun.”*
(Gazi A1, s. 104)
- *“Afrikalılar atalarına büyük saygı duyarlar ve onların ruhunu sürekli yanlarında hissederlerdi .”*
(Yeni Hitit A2, s.104)
- *“Benden ve ondan ailemizin değerlerini, insanlığın kıymetini öğreneceksin. Her zaman annene, babana ve büyüklerine karşı saygılı olacaksın ve sözümüzü dinleyeceksin.”*
(İstanbul A2, s.38)

- “**Arda:** *Güzel bir maç oldu. İki takım da centilmence mücadele etti. Karşı sahadaki 3-1’lik skordan oldukça memnunuz.*”

(Gazi A2, s.17)

- “*Buraya ilk önce günlük kıyafetlerimle geldim. Bana hiç kimse bir şey ikram etmedi. Kürkümü giydikten sonra herkes bana saygı gösterdi. Mademki bütün saygı ve ikram kürküme yapılmıştır.*”

(Türkçeye Yolculuk A2, s.99)

Saygı sosyal değerinin, incelenen A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarında; A1 düzeyinde 3, A2 düzeyinde de 4 olmak üzere toplam 7 örneğine rastlanılmaktadır. Saygı sosyal değeri; çalışma kapsamında incelenen A1 düzeyi ders kitaplarında Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe, Gazi Yabancılar İçin Türkçe, A2 düzeyinde de Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe, Gazi Yabancılar İçin Türkçe ve Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında yer almaktadır. İncelenen A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarında saygı sosyal değerinin toplam sosyal değerlere oranı %4 düzeyindedir.

4.1.16. Sevgi Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Sevgi şifadır, sevgi güçtür. Sevgi; değişimin mührüdür.” Hz. Mevlana

Türk Millî Eğitiminin genel amaçları içerisinde, ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan yurttaşlar yetiştirmek vardır. Bu amaç doğrultusunda sevgi değeri, değer eğitiminde önemli bir yere sahiptir. Sevgi değeri, diğer bütün pozitif değerlerin ana kaynağı olarak görülebilir. Pozitif tüm değerleri incelediğimizde, değerlerin temelinde sevginin olduğunu görmekteyiz.

Sevgi, içinde barındırdığı fedakârlık, özverili olma, karşı tarafın iyiliğini isteme gibi birçok tutumu içinde barındırmaktadır. Sevgi, adaletin ve merhametin kaynağını oluştururken tüm sanatların da ana maddesidir (Şahin vd., 2019).

Maslow, insani gereksinimleri fizyolojik, güven, sevgi, itibar görme, kendini gerçekleştirme (bilme, anlama, estetik) şeklinde sıralamıştır. Sevgi ise bu iki gereksinimden hemen sonra gelmektedir. Sevgi, insanın güven duymasını sağlayan, insani ilişkileri güçlendiren bunların sonucunda hayattan zevk alınmasını sağlayan bir değerdir (Çintaş Yıldız, 2009).

İnsanoğlunun içinde barındırdığı birçok duygu vardır. Allah, insanı yaratırken birçok duyguyu insanın fitratına yerleştirmiştir. Sevgi, bütün iyiliklerin ve güzelliklerin kapısını açan bir anahtardır. Sevgi, insanda şefkat, merhamet, saygı, dostluk, fedakârlık gibi insanı insan yapan birçok değeri meydana getirir. İnsanın içinde barındırdığı birçok duygunun en yücesi sevgidir. Kur’ an-ı Kerim’de, “Sizin huzur bulmanız için kendi türünüzden eşler yaratması ve aranızda sevgi ve şefkat var etmesi de O’nun varlığının ve kudretinin bir delilidir. Şüphesiz bunda, iyi düşünen bir toplum için dersler vardır ” (Rum Suresi 21. Ayet) ayeti de şeklindeki sevginin ahlaki yönünü de bize hatırlatmaktadır. Böylece insan ilişkilerinin temelinde sevgi olduğunun hatırlatıldığını görmekteyiz.

Her çocuk, sevgi değerini ilk ailesinden öğrenir. “Çocuk, insanı severse saygı duyacak, ağacı severse çevreye duyarlı olacak, hayvanları severse onları koruyacak, kendisini severse sağlığına dikkat edecek, kendine güvenecek, cesur olacak, arkadaşlarını severse yardımlaşacak, paylaşacak, hoş görecektir, şefkat gösterecek, kendini onların yerine koyacaktır” (Erdal, 2020, s.112).

Bu açıklamalardan yola çıkarak sevgi değerinin *doğayı sevmek (doğa ve hayvan sevgisi), barış, arkadaşlık, merhamet etme* gibi birçok değeri kapsadığı görülmektedir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan sevgi sosyal değerine ilişkin örnekler:

- “Çocukları sevin, onların başlarını okşayın ve onlara hediyeler verin.”

(Yedi İklim A1, s.94)

- “Anladım ki Ali, mutluluktan ağlıyor. Ali ile birlikte ben de ağladım.

Evet, ben öğretmenim ve mesleğimi seviyorum.”

(Yedi İklim A1, s.100)

- “Adı Ali ’ydi, benimle aynı okuldaydı..... ve gerçekten çok yakışıklıydı..... .

O akşam birbirimize aşık ...olduk..... , bir yıl sonra da evlendik.....”

(Yeni Hitit A1, s.50)

“Biz ilkokul birinci sınıftan beri her 24 Kasım öğretmenler gününde öğretmenimize küçük, çeşitli hediyeler alıyoruz ya da bütün sınıf para topluyoruz ve büyük bir hediye

- *alıyoruz. Biz öğretmenimizi çok seviyoruz çünkü o bize her gün yeni bir şeyler öğretiyor.”*

(İstanbul A1, s.75)

- “Dünyanın en güzel annesine, anneler günün kutlu olsun! Kızın İpek Deniz Ada.”

(Gazi A1, s.96)

- “Buradaki arkadaşlarım çok düşünceli. Bana çok güzel hediyeler verdiler. Onları çok seviyorum.”

(Gazi A1, s.99)

- “Zeynep Hanım salona girdi. Önce mum ve çiçeklerle süslü masayı sonra masadaki “İyi ki hayatımdasın!” notunu gördü. Çok mutlu oldu. Bu, Levent Bey’in eşine yıl dönümü sürpriziydi.”

(Gazi A1, s.108)

- “Teşekkür ederim, haydi görüşmek üzere, hoşça kal.

-Güle güle, iyi dersler! (Kerem, kendi kendine konuşuyor.) Aah Ayşe ah! Biliyorsun, otobüs beklemiyorum, seni bekliyorum.”

(Türkçeye Yolculuk A1, s.79)

- *“Hayvanları seviyorum. Hayvanlarla ilgileniyorum. Büyük hayvanları (inek, at ve koyun) ve küçük hayvanları (köpek, kedi, kuş) tedavi ediyorum. Küçük bir kasabada bir klinikte çalışıyorum.”*

(Altay Türkçe Öğreniyorum A1, s.91)

- *“Mevlana tüm canlıları sever ve herkese tüm canlıları sevmeyi tavsiye eder.”*

(Yedi İklim A2, s.54)

- *“Yeğenin her tarafında kırmızı benekler vardı. Esra, sevgi ve korkuyla Meryem’ e sarıldı. İşte o anda ikisi de hasta oldu.”*

(Yedi İklim A2, s.141)

- *“Delikanlı kıyıya çıkmış ve çok geçmeden Tamara ’yla karşılaşmış. İki genç göz göze gelmişler ve birbirlerine oracıkta âşık olmuşlar.”*

(Yeni Hitit A2, s.94)

- *“Bir tanem acaba şimdi ne yapıyordur? İstedir. Büyük ihtimalle çalışıyordur. Geçenlerde hastaydı, grip gibiydi. İyileşmiş midir? Umarım kendini daha iyi hissediyordur.”*

(Yeni Hitit A2, s.103)

- *“Bu nedenle birbirimize aşk mektupları yazardık. Zarfın içine de kuru çiçekler, bir tutam saç ya da fotoğraf koyardık. Bazı gençler “Aşkın beni yakıyor” demek için mektup kâğıdının ucunu yakardı.”*

(Yeni Hitit A2, s.115)

- *“Sevgili oğlum; Ben senin baban olacağım ama şu an annen kim olacak bilmiyorum fakat anneni çok seveceğim. Bunu bil.”*

(İstanbul A2, s.38)

- *“Gerçekten mi! Harika! Merve’yi çok seviyorum, hep mutlu olsun inşallah.”*

(İstanbul A2, s.19)

- “Babası kızını çok seviyormuş. Onu mutlu etmek için her şeyi yapıyormuş.”

(İstanbul A2, s.59)

- “Genç kız düğüne kadar nişanlısını beklemiş fakat nişanlısı gelmemiş. Genç gelin kayalıkların üzerinde günlerce, haftalarca nişanlısını beklemiş fakat kimse gelmemiş. Bir gün Allah’a “Allah’ım! Ya beni taş’a çevir ya da sevgilimi geri getir!” diye dua etmiş.”

(İstanbul A2, s.64)

- “Emel, Sokak Hayvanları Yardım Derneği’nin üyesidir. O, her hafta sonu sahipsiz ve sakat hayvanlarla ilgilenir. Ayrıca insanları bu konuda bilgilendirmek için etkinliklerde de bulunur.”

(Gazi A2, s.67)

- “Büyük oğlu “Babacığım, sizi altın kadar elmas kadar, pırlanta kadar seviyorum” demiş.

Ortanca oğlu “Babacığım, ben sizi bal kadar, börek kadar, kadayıf kadar seviyorum.” demiş.”

(Türkçeye Yolculuk A2, s.106)

- “DEDE: Oğlum, bırak torunlarım bir şey istemiş ben onları hiç kırar mıyım? Yemekten sonra siz bahçeyi hazırlayın.”

(Türkçeye Yolculuk A2, s.108)

- “Büyük oğlu “Babacığım, sizi altın kadar elmas kadar, pırlanta kadar seviyorum” demiş.

Ortanca oğlu “Babacığım, ben sizi bal kadar, börek kadar, kadayıf kadar seviyorum.” demiş.”

(Türkçeye Yolculuk A2, s.112;)

- “CHARLES DICKENS: O bir hayvan severdi. Yedi köpeği; bir kedisi, bir kanaryası ve bir de midillisi vardır.”

(Türkçeye Yolculuk A2, s.123)

- “Aziz Sancar şimdi yeni bilimsel buluşlar yapacak. İnsanlara faydalı olacak. Çünkü o, insanları çok seviyor.”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.7)

- “Ben Yunus Emre’yi çok seviyorum. O bir şair..... ve düşünür..... . Bütün insanları çok seviyor.”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.9)

- “Hayvanları çok seviyor. 2002 yılında bir çiftlik kurdu.”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.32)

- “Babam evimize bir kedi getirdi. Kedi çok sevimliydi. Onu çok sevdim.”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.36)

- “Nasreddin Hoca’yı herkes çok severmiş. Çevresindeki insanları hem güldürmüş, hem mutlu etmiş. Bu sebeple UNESCO, 1996 yılını “Dünya Nasreddin Hoca Yılı” olarak ilan etti.”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.103)

- “Onun en büyük tutkusu at yarışımışı. Evlerinde atlarla ilgili bilgiler, hikâyeler ve sohbetler çokmuş. Büyükbabam her gün atlarıyla ilgilenirmiş. Atları çok severmiş ve onları hiç yanından ayırmamış. Her yere atlarıyla gitmiş.”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.110)

İncelenen A1 ve A2 düzeyindeki ders kitaplarında; A1 düzeyinde 9, A2 düzeyinde 20 olmak üzere toplam 29 sevgi sosyal değerine ait örnek tespit edilmiştir. Sevgi sosyal değerinin en fazla yer aldığı kitaplar; Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A1, Gazi Yabancılar İçin Türkçe A1 ve Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe A2 ders kitaplarıdır.

Sevgi, incelenen ders kitapları içinde en fazla sayıda yer alan sosyal değerdir. A1 ve A2 düzeyinde tespit edilen toplam sosyal değerler içerisinde sevgi sosyal değerinin yeri %15'tir.

4.1.17. Sorumluluk Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Her insan herkes karşısında her şeyden sorumludur.” Dostoyevski

Sorumluluk, bireyin kendi davranışlarını ve davranışın sonuçlarını üstlenmesi; başkalarının haklarına saygı gösterebilmesidir. Bir işin sonucunu bulabilen, davranışlarının sonucuna katlanabilen bireyler sorumluluk sahibidir. Güncel Türkçe Sözlük'te (2021) sorumluluk tanımı şu şekilde yapılmıştır: “Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet” (TDK, 2021). Sorumluluk, bireyin kendi davranışlarının sonucunu üstlenmesi ve verilen görevi yerine getirmesidir. Sadece verilen görevi yapmak yeterli değildir. İnisiyatif almak, yeni fikirler üretmek de sorumluluk bilinci içerisinde (Turan, 2017).

Ortaya konan tanımlar sorumluluğun; bireylerin başkalarına karşı saygı duymasını; sağlıklı bir kimlikle kişinin hür iradesi ile davranış sergilemesi gerektirdiğini savunmaktadır. Bununla birlikte sorumluluk bilincinin bireyde güvenilirlik göstergesi olarak kabul gördüğünü ifade etmektedir. Bundan hareketle, sorumluluk sahibi birey olmak için belirli niteliklere ve şartlara ihtiyaç vardır. Sorumluluk sahibi bireylerin başlıca özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Kişi kendi görevlerini özgür iradesiyle üstlenebilmelidir.
- Sağlıklı düşünebilmelidir.
- Sergilediği her davranışın ahlaki ve yasal sonucunu bilmelidir.
- Sorumlu olduğu her davranışı yerine getirip getirememesi durumunda ortaya çıkan olumlu-olumsuz, yasal ve ahlaki açıdan sonuçları kabullenebilmelidir.
- Güvenilir olmalıdır.

Bu özellikler çerçevesinde her birey, davranışlarının sonuçlarını ve getirilerini kabul etmeli ve sağlıklı bir kimliğe sahip olmalıdır (Şahan, 2011, s.11).

Sorumluluk kavramı, her kuramcı tarafından farklı sınıflandırılmış, farklı bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu nedenle farklı içerikler ve nitelikler ortaya çıkmıştır. İncelenen alan yazındaki başlıca çalışmalarda sorumluluk türleri:

- Kişisel sorumluluk
- Vatandaş olma sorumluluğu
- Sosyal sorumluluk
- Ortak sorumluluk olarak ele alınmıştır (Sezer vd., 2017).

Ünlü (2016)'ye göre bireyin ahlaki gelişimine şekil veren çeşitli etmenler vardır. Bu etmenleri aile, öğretmen, arkadaş, çevre gibi faktörler oluşturmaktadır. “Değer eğiliminin şekillenmesinde annenin, babanın, öğretmenin ve arkadaşın rolü vardır” (Ünlü, 2019, s.268 – 269). Sorumluluk değerinin de öğrenilen bir davranış olduğunu düşünürsek bu etmenlerin rolü, sorumluluk değeri üzerinde oldukça etkilidir. Birey, ailede öğrendiği sorumluluk davranışını çevre ve okulla pekiştirir ve uygulama alanını genişletir. Sorumlu bireylerin yetişmesi tüm toplumların geleceği için hayati bir öneme sahiptir. Çünkü sorumlu bir birey, iyi bir bireydir. İyi birey de iyi bir vatandaş, iyi bir toplum demektir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan sorumluluk sosyal değerine ilişkin örnekler:

- **Bora:** *Evet, bu site güzel. Burada ödevim için gerekli resimler var. Bunları bilgisayara nasıl indiriyoruz?*

Görevli: *Şimdi sayfadaki resmin üzerine gel ve sağ tıkla. Sonra “Resmi farklı kaydet.” seçeneğine tıkla. Masaüstüne kaydet.*

Bora: *Hepsi bu kadar mı?*

Görevli: *Evet, hepsi bu kadar.*

Bora: Çok teşekkür ederim.

Görevli: Rica ederim, görevimiz...”

(Gazi A1, s.63)

- “Bugün Leyla Hanım’ın iş yerinde toplantısı var. Akşam yemeğine geç kalacak. Bu nedenle sabah, eşi Serhat Bey için buzdolabının üzerine bir not bıraktı. Geç geleceğim. Afiyet olsun.”

(Gazi A1, s.104)

- “Mustafa kütüphanede heyecanla işe başlar. Haftalarca, aylarca bekler ama kimse kütüphaneye gelmez ya da kütüphaneden kitap almaz. Mustafa Bey’in aklına bir fikir gelir. Bir eşek satın alır, kitapları eşeğe güzelce yükler. Sonra eşekle köyleri, kasabaları dolaşır.

(Yedi İklim A2, s.51)

- “Televizyon reklamlarındaki yeni ürünler ve reklam programlarının bu ürünleri sunuş biçimi nedeniyle çocukları bilinçli tüketim konusunda daha erken yaşlarda eğitmemiz gerekiyor”

(Yeni Hitit A2, s.124)

- “Mert: Öğretmenim dün çok hastaydım. Bu nedenle dün gelemedim. Ama dün annem müdürü aradı ve benim için izin aldı.”

(İstanbul A2, s.27)

- “İşleri doğru yapmaya çalışırım. Toplum kurallarına uyarım. Güvenilir biri olmaya dikkat ederim. Yanlış yapmamalıyım. Doğruları yaparım ve örnek insan olmaya çalışırım.”

(Türkçeye Yolculuk A2, s.127)

İncelenen A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarında, A1 düzeyinde 2, A2 düzeyinde de 4 olmak üzere toplam 6 sorumluluk sosyal değerine rastlanmıştır. Sorumluluk sosyal değerinin

en fazla yer aldığı ders kitabı, A1 düzeyinde Gazi Yabancılar İçin Türkçe, A2 düzeyinde de Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe ders kitabıdır. Sorumluluk sosyal değerinin A1 ve A2 düzeyinde tespit edilen toplam sosyal değerlere oranı %3'tür.

4.1.18. Temizlik Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Temizlik, insani bir ihtiyaçtır. Temiz olma ihtiyacına her yaşta, her dönemde ihtiyaç duyarız. Bu ihtiyaç, gerek maneviyatımızın getirdiği sorumluluk sebebiyle gerekse sağlığını korumak amaçlı olarak yaşamımızın her evresinde vardır. Temiz olma veya temizlik davranışı da öğrenilen bir davranıştır. Bu davranışı aile içinde öğrenmeye başlar daha sonra çevresel faktörler ile devam ettiririz. Bu davranışı öğrenme sebebimizin ilk koşulu sağlıklı yaşayabilmektir.

Çoğu zaman hastalıkların ilk sebebi, temizlik ve yeme içme alışkanlığına önem vermemekten kaynaklanmaktadır. Maddi ve manevi açıdan dinlenmek, sosyal ilişkileri yürütmek, şık ve güzel görünmek hem de sağlıklı olmak için temizlik şarttır (Turan, 2017).

Temizliğin basit ama önemli kurallarından bazıları bireye çocuk yaşta kazandırılır. El yıkamanın önemi, banyo yapmanın gerekliliği gibi davranışlar bireyin temizlik ile ilgili öğrendiği ilk kurallardır. Son günlerde en çok ihtiyaç duyduğumuz hususlardan biri de temizliktir. Tüm insanlığı ilgilendiren Covid -19 salgını bunu bir kez daha kanıtlamıştır. Bu hastalıktan korunmanın temel şartlarından biri şüphesiz temizliktir. En basit temizlik yöntemi olan 'el yıkama' alışkanlığının tekrar gündeme gelmesi de bu değer kazanılmasındaki önemi vurgulamaktadır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan temizlik sosyal değerine ilişkin örnekler:

- *“Dişlerinizi düzenli fırçalayın. 6-8 ayda bir diş hekiminize uğrayın.”*

(Yeni Hitit A1, s.65)

- “yediden yedi buçuğa kadar (07.00 – 07.30 arası) kahvaltı ediyor. Kahvaltı ettikten sonra dişlerini fırçalıyor ve giyiniyor.”

(Türkçeye Yolculuk A1, s.85)

- “Kahvaltı etmeden önce duş alıyor. Sonra kahvaltı ediyor. Kahvaltıdan sonra dişlerini fırçalıyor.”

(Türkçeye Yolculuk A1, s.103)

- “Kahvaltıdan önce yüzümü yıkadım. Kahvaltıdan sonra dişlerimi fırçaladım.”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A1, s.162)

- “Bahar aylarında pencereleri kapalı tutun ve açık havada fazla dolaşmayın. Vücut temizliğinize dikkat edin. Düzenli bir şekilde ellerinizi ve yüzünüzü yıkayın.

(Yedi İklim A2, s.33)

- “HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR: Temizlik hastasıydı. Mikrop kapmaktan çok korkar, eldiven takmadan sokağa çıkmazdı.”

(Türkçeye Yolculuk A2, s.123)

Temizlik sosyal değerine incelenen A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarında A1 düzeyinde 4, A2 düzeyinde de 2 örnekle rastlanmaktadır. Temizlik sosyal değeri A1 düzeyinde Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında, A2 düzeyinde de Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe ve Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında rastlanmıştır. İncelenen her iki düzeydeki tüm ders kitaplarında temizlik sosyal değerinin tespit edilen toplam değerlere oranı %3’tür.

4.1.19. Vatanseverlik Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Vatan sevgisi imandandır.” Hz. Muhammed

Doğup büyüdüğümüz, üzerinde yaşadığımız, gelenek – görenek ve kültürüne ait olduğumuz toprak parçasına vatan denir. Vatan, bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü

oluşturduğu toprak parçası, yurt olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Vatan, diğer bir adıyla yurt bizim için bir yuvadır, ailedir. Vatan da aile gibidir.

İnsanın dünyanın neresine giderse gitsin en çok özlemini çektiği yer, vatanıdır. Vatan, insanın hem geçmişi hem de geleceğidir. Vatan bireyin ait olduğu toprak, geçmişi, atası, kültürüdür. Nereye gidersek gidelim vatanımızda rahat ettiğimiz kadar, huzurlu olduğumuz kadar rahat edebileceğimiz bir başka toprak parçası yoktur. Çünkü insan, aidiyet duygusunu hissettiği yerde daha güvenli ve mutlu olur. Bu nedenledir ki vatan, bir toprak parçasından daha fazlasıdır.

İnsanlar, bağlı bulundukları topluma karşı ait olma duygusu besler. Birey bu aitlik duygusunu en çok ülkesinden ayrılıp başka bir ülkeye gittiğinde daha iyi anlar. Bu nedenle kendi vatanına kutsallık atfeder (Güven, 2014).

Doğup büyüdüğü veya köklerinin bulunduğu toprak parçasına duyduğu bağlılık ve aidiyet duygusu sevgiyi doğurur. Biz bunu vatan sevgisi diğer bir adıyla yurt sevgisi olarak adlandırmaktayız. Orhan Seyfi Orhon'un da dediği gibi vatanseverlik, doğduğu yeri, evini, köyünü, memleketini sevmektir. “Ana” olarak gördüğümüz vatan toprağına çoğu zaman “ana vatan” , “ana yurt” gibi nitelendirmeler de yaparız. Vatan toprağı bize kucak açan bir anadır. Ana nasıl kutsalsa, ana vatan olarak adlandırılan vatan da o denli kutsaldır.

“Vatanseverlik ile ilgili literatür incelendiğinde farklı farklı isimler olsa da temelde büyük benzerlikler taşımaktadır. Vatanseverliğin en genel tanımı sadakat çeşidi olarak sevgi, bağlılık, aidiyet duygularını içerir. Ancak bu duygular kişinin sosyal değerleri, inanç ve süreçleri ile birleştirildiğinde farklılıklar gösterebilir” (Yavuz, 2018, s. 18).

Doğup büyüdüğümüz ve bir bayrak altında yaşam sürdüğümüz toprak parçasına vatan diyoruz. Vatanı namus, bayrak, can olarak kabul ederiz. Vatanımız canımızdan daha önemlidir ve onu karşılıksız bir aşk ile severiz. Bizim kültürümüzde vatan denilince bütün akan sular durur. Vatan sevgisi çok başka bir yerededir (Turan, 2017).

“Vatanseverlik bireyin beslendiği kültürün etkisiyle, vatanını sevmeye ve ait hissetmeye duyusudur. Birey, ailede öğrendiği vatanseverlik duygusunu informal yollarla öğrenir daha sonra çevresel etkenlerle formal öğrenme ile vatanını sevmeye duyusuna sahip olur” (Gündüz, 2018, s.3).

“Bir topluma ait bireyler millete sarsılmaz bağlarla bağlı olması için geçmişini, tarihini, vücuda getirdiği idealleri ve kültürünü öğrenmek zorundadır. Ait olduğu milletin geçmişini bilen birey, vatan sevgisini daha derinden hisseder” (Sungu ve Ata, 2002; akt. Gündüz, 2018, s.5)

Vatanı sevgisi, aidiyet duygusu ile başlar, aidiyet duygusu ile güçlenir. Vatan sevgisini her daim diri tutmak, güçlendirmek için vatanın geçmişi, tarihi öğrenilmelidir. Böylelikle vatan sevgisi ve vatana bağlılık güçlenmiş olur.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan vatanseverlik sosyal değerine ilişkin örnekler:

- “Bu şampiyonluğu ülkeme hediye ediyorum. Biraz sonra millî marşımızı söyleyeceğiz ve ardından madalyamızı alacağız.”

(Yedi İklim A2, s.62)

- “2016 yılında rakip takımlara 13 gol attı. Arda bir Türk ve Türkiye’yi çok özliyor.”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A2, s.32)

Vatanseverlik sosyal değeri, A1 düzeyi ders kitaplarında yer almazken A2 düzeyi ders kitaplarında 2 vatanseverlik sosyal değerine rastlanmıştır. İncelenen tüm ders kitapları içerisinde yalnız Yedi İklim ve Altay Türkçe Öğreniyorum ders kitapları vatanseverlik sosyal değerine yer vermektedir. A1 ve A2 düzeyindeki ders kitapları içerisinde vatanseverlik sosyal değerinin yer alma oranı %1 düzeyindedir.

4.1.20. Yardımseverlik Sosyal Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Yardımlar tıpkı çiçek gibidir. Ne kadar taze ise insanları o kadar menun eder.” Chillon

İnsan sosyal bir varlıktır. Bu nedenle yardım etmek ve gerektiğinde çevresinden yardım istemek zorunda kalabilir. Yardımlaşma insan hayatını kolaylaştıran, insana paylaşmayı öğreten, birlikte bir şeyler yapma mutluluğunu yaşatan; maddi manevi rahatlık veren bir değerdir. Çevresine iyilik yapma, güzel söz söyleme sosyal insandan beklenen özelliklerdir. Zor durumda olan herkese her şeye yardım etme, iyi insanların sahip olduğu bir erdemdir (Erdal, 2020). Sosyal bir varlık olan insan, yaşamı boyunca yardıma ihtiyaç duyar. Yardıma ihtiyaç duyma sadece insana özgü bir davranış değildir. Her canlı mutlaka yardıma muhtaç olduğu zamanlar yaşamaktadır. Zor durumda olana yardım etmek ise insanlık görevidir. İnsanı insan yapan temel davranışlar arasındadır.

Yardımseverlik, yardıma ihtiyacı olan insanlara veya doğadaki tüm canlılara maddi manevi destek olmak, eldeki tüm imkânları kullanmaktır. Bir kişinin yalnız yapamayacağı işleri, başkalarının yardımıyla yapılması yardımlaşarak olur. Hal böyle olunca yardımseverlik sosyal değeri içerisinde iyiliği, merhameti, sevgiyi, saygıyı, empatiyi de barındırmaktadır. Turan (2017)’a göre yardım etmek zengin ile fakirin arasındaki dengesizliği veya zor durumda olan kimselerin müşkül durumunu ortadan kaldırır. “İnsanlar arasındaki sevgi ve muhabbeti arttırır. Tok açın halinden anlar ve empati duygusu gelişir” (Turan, 2017, s.132). Türk kültüründe yüzyıllardır varlığını koruyan yardımseverlik değeri önemini hala korumaktadır. Millet olarak en küçük zorluk, sıkıntı karşısında kenetlenip elimizdeki tüm imkânlarla zorda olanın yanında olmaya çalışırız.

Bireylerin veya tüm canlıların yardıma ihtiyacı olduğu zor zamanlar mutlaka vardır. Bu ihtiyaçlar bazen maddi, bazen manevi, bazen psikolojik ihtiyaç olabilir. Ekinci (2016)’nin de belirttiği gibi yardıma ihtiyaç duyan her birey ya da canlının zor zamanında yanında olunmalı, ihtiyaçları karşılanmalı, üzüntüleri paylaşılmalıdır. Felaketler her an bir insanın

başına gelebilir. İnsanlar zengin iken; bir anda fakir, sağlıklı iken hasta, güçlü iken zayıf düşebilir (Ekinci, 2016).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan vatanseverlik sosyal değerine ilişkin örnekler:

- *“Filiz, masayı hazırlıyor. Mustafa gazete okuyor. Asuman, Filiz’ e yardım ediyor.”*

(Yedi İklim A1 s.44)

- *“Annem alışverişi tamamladı. Poşetler meyve ve sebze ile doldu. Poşetleri taşımak için anneme yardım etmek istedim. Annem bu teklifime çok sevindi. Annem poşetlerin bir kısmını bana verdi.”*

(Yedi İklim A1, s.87)

- *“Sabah çok erken uyandım. Hemen anneme yardım ettim. Birlikte yiyeceklerimizi hazırladık.”*

(Yedi İklim A1, s.156)

- *“Remzi Usta: Döner ve kebab çeşitlerimiz; mantı, yaprak sarması, taze fasulye gibi ev yemeklerimiz var. Ev yemekleri öğrencilere indirimli.”*

(Gazi A1, s.32)

- *“Bora: Ödevim için araştırma yapmak istiyorum. Bana yardımcı olur musunuz?*

Görevli: Tabii, beraber bakalım.

Bora: İnternete nasıl bağlanacağım?

Görevli: Şu mavi renkli simgeye çift tıkla.”

(Gazi A1, s.63)

- *“EDA: Alışveriş listesi sende mi?*

EZGİ: Evet listeler bende. İki listemiz var. Ben meyve ve sebzeleri alıyorum. Sen de temizlik malzemelerini al.

EDA: Tamam on beş dakika sonra kasada buluşuruz.”

(Gazi A1, s.36)

- “Banka Görevlisi: Şimdi siz bana banka kartınızı verin. Önce banka kartını yerleştiriyoruz, sonra da şifre giriyoruz. Lütfen şifrenizi girin.

Elif Teyze: Tamam şifreyi giriyorum.

Banka Görevlisi: Bu işlemden sonra ana menüden “para transferi”ni seçiyoruz. Ne kadar para göndermek istiyorsunuz.”

(Gazi A1, s.66)

- “Özgür: Bu makineyi nasıl kullanıyoruz?

Meltem: Çok kolay. Bir lira ile çalışıyor. Parayı atıyorsun ve talimatlara uyuyorsun.

Hadi paramızı atalım. Kahven nasıl olsun: sütlü, sade; şekerli, şekersiz?”

(Gazi A1, s.70)

- “Hakan: Güzel, lütfen yolu tarif eder misiniz?

Danışma Görevlisi: Elbette. Yurttan çık. Sola dön. İlk köşeden tekrar sola dön. 10

metre sonra bir büfe var. Kartlı telefon, büfenin hemen yanında.”

(Gazi A1, s.86)

- “B: Çiçekleri suluyorum.

A: Yardım edebilir miyim?

B: Teşekkür ederim, işim bitmek üzere.

A: Rica ederim.”

(Gazi A1, s.97)

- “Burak: Birazdan Eskişehir trenine bineceğim. Ağabeyimi aramam gerekiyor ama cep telefonumu yurttan unuttum. Bana yardım eder misiniz?

Görevli: Tabi ki, benim telefonumu kullanabilirsiniz.”

(Gazi A1, s.110)

- “Kahvaltıyı ben hazırlıyorum. Çünkü ben kahvaltı hazırlamayı çok seviyorum. Eşim mutfakta bana yardım ediyor.”

(Türkçeye Yolculuk A1, s.95)

- “Amir: Dur bir bakayım, aaa, Makafui, sen yanıyorsun, ateşin çok yüksek! Ne oldu sana böyle?

Makafui: Ben de bilmiyorum, aniden şiddetli bir ağrıyla uyandım.

Amir: Seni hemen hastaneye götürelim.

Makafui: Çok hâlsizim, yürümeye gücüm yok!

Amir: Tamam, sen şimdi şuraya yat! Ben 112 Acil Servise telefon ediyorum.”

(Türkçeye Yolculuk A1, s.158)

- “Gece birden uyandım. Karnım sancı içindeydi. Saat 03.00’te Amir’i yataktan kaldırdım. İyi ki Amir var. Amir hemen ambulans çağırdı beni acil servise götürdü.”

(Türkçeye Yolculuk A1, s.169)

- “Öğretmen bana ve arkadaşlarıma Türkçe öğretiyor. Öğretmen bize ödev veriyor. Arkadaşım Aram bana yardım ediyor. Ben ona yardım ediyorum.”

(Altay Türkçe Öğreniyorum A1, s.71)

- “Ancak büyük bir azimle çalışır, bilim adamı olur ve insanlara yardım eder, onlara insanca yaşamayı öğretir.”

(Yedi İklim A2, s.54)“

- **İhtiyar:** Delikanlı bakar..... mısın.....? Bu paketler çok ağır; benim için biraz taşır..... mısın.....? Evim şurada.

Genç: Tabi amca, taşırım.

İhtiyar: Sağ ol evladım. ... İşte geldik. Benim gözlerim iyi görmüyor. Rica etsem kapıyı ...açar..... mısın.....? Anahtarlar burada.”

(İstanbul A2, s.74)

- “Antalya’daki ilkokul öğrencileri Van’daki arkadaşları için hem harçlıklarını hem de çadır, battaniye, kıyafet, ayakkabı gibi temel ihtiyaç malzemeleri gönderdiler.

Öğrenciler kampanyada 7 bin 890 “ topladılar.”

(Gazi A2, s.4)

- “**Ahmet Bey:** Ben, gazetede ki ağaç dikim şenliğinizle ilgili haberi okudum. Ne yazık ki son yıllarda ülkemizdeki orman yangınlarının sayısı oldukça arttı. Bunun için ben de kampanyanıza destek olmak isterim.

Görevli: Bu bizi çok mutlu eder efendim. Biz kampanyamıza Ankara’dan başladık ama başka şehirlere de gideceğiz.”

(Gazi A2, s.5)

- “Dün gece en yakın arkadaşım Derya beni aradı. Çok endişeli ve telaşlıydı. Düğün hazırlıkları için yardım istedi, kabul ettim.

Sabah buluştuk. - Düğünüme bir aydan az kaldı ve benim pek çok şeyim hazır değil. Mobilyalar, perdeler, mutfak eşyaları... Çok gergindi. - Merak etme birlikte bakarız. Mobilyadan başlayalım. Senin aklında bir şeyler var mı?”

(Gazi A2, s.52)

- “Kemal: Teşekkür ederim ama ben henüz kaydımı yaptıramadım. Yurt dışından yeni geldim. Şimdi ne yapacağımı bilmiyorum. Bana yardım eder misin?
- Ali: Tabii ki... Önce fakültenin öğrenci işlerine gideceksin. Görevli, senin belgelerini kontrol edecek ve sana öğrenci numarası ile bir şifre verecek.”

(Gazi A2, s.84)

- “Hasret’in bütün arkadaşları dosyalarını e-posta ile gönderiyor. O da okulunun e-posta adresine üye olacak. Ama nasıl? Hasret bu konuda okul arkadaşı Hülya’dan yardım istedi. Hülya da ona e-posta adresine üye olmanın aşamalarını şöyle anlattı:”

(Gazi A2, s.66)

- **“Mehmet:** Zeki, ben dijital bir tansiyon ölçme aleti aldım ama kullanma kılavuzu yok.

Nasıl çalışıyor bilmiyorum. Bana yardım edebilir misin?

Zeki: Tabi ki! Tansiyon aletini önce sol bileğine tak. Taktıktan sonra kolunu kalp seviyesine kadar kaldır. Aleti açıp hareket etmeden ve hiç konuşmadan bekle. Alet tansiyonunu ölçünce sinyal veriyor. Sen de ekrana bakıp tansiyonunu öğreniyorsun. Ölçme işlemi bittikten sonra da aleti kapat. İşte bu kadar!

Mehmet: Çok teşekkür ederim.

(Gazi A2, s.72)

- **“Ayrıca Türkiye’ de insanlar ülkemdeki insanlara çok benziyor. Hepsi bana çok yardımcı oluyor. Bu sebeple fazla zorluk yaşamadım.”**

(Türkçeye Yolculuk A2, s.31)

- **“Mitsuko Kojima: Türk insanı, samimi ve çok yardımsever. Ben Türkiye’deyken kendimi hiç yabancı gibi hissetmedim.”**

(Türkçeye Yolculuk A2, s.94 - 95)

- **“Yaşantımda paylaşmayı seçiyorum. İyiliksever insanlarla birlikte olmayı isterim. İnsanlara yardım etmek benim için çok önemlidir.”**

(Türkçeye Yolculuk A2, s.127)

- **“ESRA: Bende öz geçmiş istediler. Nasıl hazırlayabilirim? Bana yardımcı olur musun?**

DENİZ: Tabi ki yardım ederim Esra. Hatta geçen gün “Öz Geçmiş Yazmanın Püf Noktaları” başlıklı bir sunum hazırladım. Onu sana da e-postayla gönderebilirim.”

(Türkçeye Yolculuk A2, s.164)

İncelenen A1 ve A2 düzeyi ders kitaplarında, A1 düzeyinde 14, A2 düzeyinde 12 olmak üzere, toplam 26 yardımseverlik sosyal değerine rastlanmıştır. Yardımseverlik sosyal değerinin en fazla yer aldığı kitaplar, A1 ve A2 düzeyinin her ikisinde de Gazi Yabancılar İçin Türkçe ders kitabıdır. Yardımseverlik sosyal değeri, Gazi Yabancılar İçin Türkçe A1 ve

A2 düzeyi ders kitaplarında yedişer örnek tespit edilmiştir. A1 ve A2 düzeyindeki ders kitaplarının toplam sosyal değer sayısı içerisinde yardımseverlik sosyal değerinin oranı %13'tür.

5. Bölüm

Sonuç ve Öneriler

5.1. Sonuç

İnsanın düşünen, konuşabilen ve bu yolla iletişim kurabilen bir varlık oluşu onu diğer canlılardan ayıran en temel özelliktir. Bir kültür ortamı içerisinde dünyaya gelip zamanla dâhil olduğu kültürün yaratıcısı olan dili konuşup iletişime geçen insan, hayatı da içine doğduğu kültürün penceresinden görüp anlamlandırmaya çalışmaktadır. Yabancı bir dili öğrenen birey için de durum bundan farksızdır. Dilin ve kültürün insan yaşamındaki yeri düşünüldüğünde gerek anadili gerekse de yabancı dil öğretiminin sosyal yaşamdan yani kültürden bağımsız bir şekilde öğretilmeyeceği muhakkaktır. Bu nedenle birbirini besleyen iki önemli unsur olan dil ve kültürün her tür öğretim ortamlarında birbirine paralel yer alması gerekir. Dil öğretimi kültür öğretimi ile eşdeğerdir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği öğretim ortamlarında kültürel unsurların ders kitapları yoluyla öğretime katılması Türkçenin kolay, etkili ve kalıcı öğretilmesine şüphesiz büyük katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda yabancılara Türkçe öğretirken kültürel öğeler açısından faydalanılması gereken alanlardan biri de sosyal değerlerdir. Türkçeyi öğretirken sosyal değerlerden faydalanmak Türk kültürünü, düşüncesini ve yaşam tarzını tanıtmak açısından önemlidir.

Ders kitabı, ders içi olduğu kadar ders dışı öğrenme ortamlarında da öğrencilerin yararlanacağı başlıca kaynak durumundadır. Hangi öğrenme ortamı olursa olsun, öğrenmenin devamlılığı için ders kitaplarının içeriğinin öğrencilerin günlük yaşamda sıklıkla karşılaşabileceği durumlara bağlı olarak Türk toplumunun kültürel tanımlayıcılarını da yansıtacak biçimde düzenlenmelidir. Dolayısıyla ders kitaplarının aynı zamanda bir kültür rehberi niteliğinde hazırlanması gereği göz ardı edilmemelidir.

Bu çalışmada yabancılara Türkçe öğretiminde yaygın olarak kullanılan Türkçenin yabancı dil öğretimine yönelik A1 ve A2 düzeyinde hazırlanmış Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe, Gazi Yabancılar İçin Türkçe, Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe ve Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarındaki sosyal değerlerin tespitine çalışılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Çalışma sonucunda A1 düzeyinde toplam 89, A2 düzeyinde ise 111 tekrar edilen sosyal değer tespit edilmiştir. İncelenen A1 ve A2 düzeyine yönelik hazırlanmış Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında 45; Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında 23 ; İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında 26; Gazi Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında 52; Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında 29 ve Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında da 25 sosyal değer kullanılmıştır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yaygın olarak kullanılan ders kitaplarında tespit edilen sosyal değerlerin çoğunluğunun sevgi, sağlıklı olmaya önem verme, yardımseverlik ve duyarlılık gibi sosyal değerlerden oluştuğu; bağımsızlık sosyal değerine hiç yer verilmeyip barış, vatanseverlik, misafirperverlik, hoşgörü, özgürlük, temizlik, sorumluluk gibi sosyal değerlerin ise ilgili ders kitaplarında yeter oranda yer almadığı görülmüştür.

Çalışma kapsamında incelenen ders kitaplarındaki sosyal değerler dil düzeyleri bağlamında değerlendirildiğinde; sosyal değerlere A1 ve A2 düzeylerinin tümünde yer verildiği ancak, bu sosyal değerlerin düzeylere göre değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Buna göre; incelemeye esas olarak belirlenen sosyal değerlere, A2 seviyesindeki ilgili kitapların tümünde yer verildiği; A1 seviyesinde ise yalnızca Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe kitabında tümüyle yer verildiği görülmüştür. Bu kapsamda sosyal değerlerin en çok A2 düzeyindeki ders kitaplarında yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca ilgili kitaplardaki sosyal

değerlerin dağılımında bir düzensizlik olduğu da göze çarpmaktadır. Bu bağlamda sosyokültürel bilgiler kapsamındaki sosyal değerlerin ders kitaplarına düzenli, orantılı ve devamlılık arz edecek bir şekilde yansıtılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

İncelenen ders kitaplarındaki okuma metinleri ile etkinliklere bağlı metinler kıyaslandığında okuma metinlerinin daha fazla oranda sosyal değerlere yer verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada kapsamında incelenen ders kitaplarında yer alan sosyal değerlerin ünitelere (temalara) göre dağılımına bakıldığında Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında yer alan sosyal değerlerin hem A1 hem de A2 düzeyinde daha düzenli bir dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

“Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ve değerler” ile ilgili çalışmalara bakıldığında değerler ve değer iletimi bakımından daha çok ders kitaplarının incelendiği görülmektedir (Aksoy 2015, Boztılki, 2018; Işıkoğlu, 2019; Satık ve Kesin, 2019; Erçelik ve Yeşilyurt, 2020; Aydın, 2021 vb.).

Yapılan çalışmalarda “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe”, “Gazi Yabancılar İçin Türkçe”, “Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe”, “Yesevi Türkçe” gibi Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanan ders kitaplarındaki değerlere ait unsurların incelendiği görülmüştür. İlgili araştırmalar içerisinde kapsamında temel düzey (A1-A2) ders kitaplarındaki değerlere de yer veren ve bu yönüyle çalışmamızla paralellik gösteren Aksoy (2015)’un araştırmasında MEB Değerler Eğitimi Yönergesi ölçüt alınarak üç farklı öğretim setindeki değerler tespit edilmiştir. Aksoy’un çalışmamızla ortaklık gösteren Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitabındaki değerlere ilişkin bulgularında sevgi ve sorumluluk değerleri en fazla bulgularanan değerlerdir. Yardımlaşma ve aile birliğine önem verme değerleri ise en az oranda yer alan değerler durumundadır. Benzer bir araştırmada da Aydın (2021), Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe temel ve orta düzey ders kitaplarını kök değerler açısından

incelemiştir. Aydın'ın temel düzey ders kitaplarındaki bulgularında ise sevgi, saygı, yardımseverlik ve sorumluluk en fazla rastlanan değerler durumundayken adalet, dürüstlük ve vatanseverlik değerleri en az yer verilen değerler olarak tespit edilmiştir. Söz konusu araştırmalar ve çalışmamızın sonuçlarına göre Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik temel düzeyde hazırlanmış ders kitaplarında sevgi, saygı ve sorumluluk gibi değerler sıklıkla yer alırken adalet, aile birliğine önem verme, dürüstlük, temizlik gibi değerlerin ise yeter oranda yer bulmadığı görülmektedir. Bu durum, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik temel düzeyde hazırlanmış ders kitaplarındaki metinlerin sadece dilin kurallarını öğretmek amacıyla değil, değerler özelinde türlü anlam ilişkileri ve derin yapı bakımından da gözden geçirilerek ders kitaplarında yer alması gerektiğini ortaya koymaktadır.

5.2. Öneriler

- Sosyokültürel bilgilerin gerekliliği ve bu kapsamda sosyal değerlerin ders kitapları ve sınıf içi etkinlikler yoluyla aktarımı, yabancı dil öğretiminde göz ardı edilmemesi gereken önemli bir husustur.
- Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde sosyal değerlerin kültür aktarımı amaçlı kullanımına ilişkin çalışmaların ilgili literatürde yer almadığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle bu konuda yapılacak çalışmaların, ders kitaplarına, çalışma kitaplarına, öğretmen kılavuz kitaplarına, uzaktan öğretim materyallerine ve en önemlisi dil öğreticilerine kaynak teşkil edip yönlendirici bir etkiye sahip olacağı düşünülmektedir.
- Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine başlarken öncelikle evrensel kültür öğelerinden ve ortak kültürel değerlerden örnekler verilmesi sonrasında da hedef kültür olarak Türk kültüründen bahsedilmesi öğrenciler açısından, ilgi çekici, merak uyandırıcı ve motivasyon artırıcı olabilmektedir. Bundan hareketle gerçekleştirilecek yabancı dil öğretimi monoton bir hâlden kolay, zevkli ve kalıcı bir hâle dönüştürülebilir.

- Sosyal değerlerin Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders materyallerinde yer alması ve sınıf içi etkinliklerde kullanılması, öğretmenin diğer kültürlerde bulunan sosyal değer örneklerinden bahsedip bu türden değerlerin her kültürde benzer yönlerinin olduğunu göstermesi öğrencilerde oluşabilecek önyargıları ortadan kaldırma açısından önemlidir.
- Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alacak metinlerin -kültürlerarası yaklaşım gereği- öğrenciler arasında kültürel ayrışma değil kültürel bütünleşmeyi sağlaması temel ilke olmalıdır. Bu bağlamda içeriğinde sosyal değerleri barındıran metinlerin ders kitaplarında mümkün olduğunca fazla yer alması, kaynak kültür ile hedef kültürün yakınlaşıp bütünleşmesini sağlayacaktır.
- Hemen her toplum için ortak kültürel değerler niteliğinde olan sosyal değerlerin yaparak yaşayarak öğrenme ilkesi ve aktif öğrenci merkezli bir öğretim anlayışına aracılık edebilecek önemli kültür araçlarından biri olduğu ve bu yüzden Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarındaki metinlerde sıkça yer alması göz önünde bulundurulması gereken önemli bir husustur.
- Sosyal değerler aracılığıyla kültür aktarımı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde bugüne kadar üzerinde yeterince durulmamış bir araştırma alanıdır. Bu nedenle dil öğreticileri ile kitap hazırlayıcılarının sosyal değerlerden daha fazla oranda yararlanmaları hususunda yönlendirmelerde bulunulmalıdır. Aynı zamanda merkezine sosyal değerleri alan ders materyalleri ve öğretim araçları geliştirme çalışmaları yapılmalıdır.
- Türk toplumunun sahip olduğu sosyal değerler, yabancılara Türkçe öğretiminde Türk insanını ve kültürünü tanıtmada en elverişli araçlardan biridir. Bu çalışma, ilgili literatürde ortaya konmuş ilk araştırma olmakla birlikte aynı zamanda farklı araştırmacılara ve bu türden çalışmaların devamlılığına ön ayaklık edecektir.

KAYNAKÇA

- Akalın, Ş. H. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Akbaş, O. (2014). *Değerler eğitime genel bir bakış* (1. Baskı b.). (Y. Zavalı, Dü.) İstanbul: ensar.
- Aksan, D. (2007). *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim* (3. Baskı b.). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Aksan, D. (2015). *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim* (6. Baskı b.). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Aksoy, H. (2015). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Alanında Hazırlanan Kitap Setlerinde Yer Alan Değerler Üzerine Bir İnceleme*. Konya: Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Amanvermez, F. (2018). Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarındaki (B1, B2-C1) Okuma Metinlerinin Değerler Bakımından İncelenmesi. *TÜRKÜ Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(13), 146-161.
- Aslan, S., & Aybek, B. (2019). *Uygulama Örnekleriyle Çokkültürlü Eğitim ve Değerler Eğitimi*. Ankara: Anı.
- Atabey, D., & Ömeroğlu, E. (2016). Okul Öncesi Sosyal Değerler Kazanımı Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(35), 101-136. doi:http://dx.doi.org/10.31795/baunsobed.645318
- Avrupa Konseyi. (2013). *Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi Öğrenim, Öğretim ve Değerlendirme*. Modern Diller Bölümü.
- Ay, T. S. (2016). Okulda Değerler Eğitimi. R. Turan, & K. Ulusoy içinde, *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*(2.Baskı) (s. 18-40). Ankara: Pegem.
- Aydın, E. (2021). Yedi iklim Türkçe öğretim seti ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Kuram Ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 185-195. doi:Doi: 10.48066/kusob.1006260
- Aydın, İ., Çelenk, B., & Can, Z. (2018). Memduh Şevket Esendal Öykülerinin Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi. *Teke Dergisi*, 7(1), 254-275. doi:http://dx.doi.org/10.7884/teke.4099
- Ayrancı, B. (2019). Türkiye’de Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Analizi ve Değerlendirilmesi. *Söylem Filoloji Dergisi*, 4(2), 446-454. doi:DOI: 10.29110/soylemdergi.595246
- Aytekin Özkan, P. (2009). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Derslerinde Kültürlerarası İletişim Yetisi Kazandırma Amaçlı Karikatür Kullanımı*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bakıner Çekin, A., & Çalışkan, H. (2020). Dil ve Kültür Üzerine. *Language Teaching and Educational Research*, 3(1), 163-175. doi:DOI: 10.35207/late.724966

- Banguoğlu, T. (2007). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Barcın, S. (2018). Türk Soylulara Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarım Aracı Olarak Atasözleri ve Deyimlerin Kullanımı: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı (B1 Seviyesi). *Aydın Tömer Dil Dergisi*, 3(2), 1-16.
- Barın, E. (2004). Yabancılar Türkçe Öğretiminde İlkeler. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (1), 19-30. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkiyat/issue/16660/329608> adresinden alındı
- Barın, E., & Güzel, A. (2013). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi* (1. Baskı b.). Ankara: Akçağ.
- Bayburt, Y. (2014). Türkçenin Yabancı Dil OLarak Öğretiminde Kültür Kavramı ve Sınıf Ortamına yayılması. D. Yaylı, & Y. Bayburt içinde, *Yabancılar Türkçe Öğretimi Politika Yöntem Ve Beceriler (3.Baskı). içinden* (s. 29-42). Ankara: Anı.
- Bilgin, N. (2003). *Sosyal Psikoloji Sözlüğü: Kavramlar, Yaklaşımlar*. Ankara: Bağlam.
- Bolat, Y. (2013). Bir Değer Ölçme Aracı: Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği. *Turkish Journal of Education*, 2(4), 13-27.
- Bolat, Y. (2016). Sosyal Değerleri ve Değerler Eğitimi Anlamak. *Akademik Sosyal Araştırma Dergisi*(29), 322-348. doi: 10.16992/ASOS.1283
- Bolat, Y. (2016). Sosyal Değerleri Ve Değerler Eğitimi Anlamak. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(29), 322-348.
- Boylu, E. (2014). Dil – Kültür İlişkisi Ve İran’da Türkçe Öğretimine Etkisi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi.*, 4(4), 19-28. doi:<https://doi.org/10.18493/kmusekad.52839>
- Boztilkı, G. (2018). Gazi Üniversitesi Tömer B1 seviyesi kitabının değerler eğitimi bakımından incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 15(2), 755-765. doi:10.14687/jhs.v15i2.5315
- Bölükbaş, F., Gedik, E., Gönültaş, G., Keskin, F., Özenç, F., Tokgöz, H., & Ünsal, G. (2012). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A2*. Kültür Sanat.
- Bölükbaş, F., & Keskin, F. (2010). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metinlerin Kültür Aktarımındaki İşlevi,. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(4), 221-235. https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=1220497267_9B%C3%B6l%C3%BCkba%C5%9F_Fatma.pdf&key=14625 adresinden alındı
- Bölükbaş, F., Gedik, E., Gönültaş, G., Keskin, F., Özenç, F., Tokgöz, H., & Ünsal, G. (2013). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1*. İstanbul: Kültür Sanat.
- Bülbül, M. (2007). Yazınsal Metinlerde Anlam Oluşturucu Bileşenler,. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 94-101.

- <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423874909.pdf> adresinden alındı
- Bülbül, M. (2007). Yazınsal metinlerde anlam oluşturuıcı bileşenler. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 94-101.
<https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423874909.pdf> adresinden alındı
- Çalık, M., & Sözbilir, M. (2014). İçerik Analizinin Parametreleri. *Eğitim Ve Bilim*, 39(174), 33-38. doi:<http://dx.doi.org/10.15390/EB.2014.3412>
- Çalışkan, H., & Yıldırım, Y. (2020). Seçmeli Hukuk ve Adalet Dersinin Ortaokul Öğrencilerinin Adil Olma ve Sorumluluk Değerlerine Etkisi. . *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 4(2), 34-48.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1115239> adresinden alındı
- Çapanoğlu, E., & Okur, A. (2015). Ortaokul 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerde Yer Alan Değerler . *Sakarya University Journal of Education*, 5(3), 90-104. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/suje/issue/20640/220105> adresinden alındı
- Çintaş Yıldız, D. (2009). İbrahim Zeki Burdurlu'nun Eserlerinde Sevgi Değeri. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* .
- Çoşkun Keskin, S., & Keskin, Y. (2009). Cumhuriyet Dönemi İlkokul (İlköğretim 1. Kademe) Sosyal Bilgiler ve Onun Kapsamına Giren Ders Programlarında Bir Değer Olarak "Barış"ın Yeri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4(17), 69-92. doi:JA29EZ36YH
- Demir, A., & Açık, F. (2011). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültürlerarası Yaklaşım Ve Seçilecek Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*(30), 51-72. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/157086> adresinden alındı
- Demirel, Ö. (2014). *Yabancı Dil Öğretimi Dil Pasaportu Dil Biyografisi Dil Dosyası (8. Baskı)* . Ankara: Pegem.
- Demirkaya, H., & Çal, Ü. T. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dürüstlük Değerine İlişkin Metaforik Algıları. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergileri*, 19(3), 1964-1980. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59259/851332> adresinden alındı
- Dereli, E., & Dereli, B. M. (2017). Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Okul Öncesi Dönem Çocukların Psikososyal Gelişimlerini Yordaması. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 227-258. doi:<http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2017.9>
- Dilmaç, B. (2012). *İnsanca Değerler Eğitimi (2. Baskı)*. Ankara: Pegem.
- Diyanet İşleri Başkanlığı: Rûm Suresi 21. Ayet Meali* . (2020, 10 24). Diyanet İşleri Başkanlığı Web Sitesi: <https://www.kuranmeali.net/diyanet/rum-suresi-21.ayet.htm> adresinden alındı
- Doğan, B., & Gülüşen, A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6-8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 75-101.

- Eğinli, A. T. (2012). Kültürlerarası Yeterliliğin Kazanılmasında Kültürel Farklılık Eğitimlerinin Önemi. *Öneri Dergisi*, 9(35), 215-227.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruoneri/issue/17898/187793> adresinden alındı
- Ekinci, H. (2016). *Değerler Eğitimi: Yardımlaşma Ve Paylaşma*.
<https://www.hursitekinici.com>: <https://www.hursitekinici.com/2016/04/17/degerler-egitimi-yardimlasma-ve-paylasma/> adresinden alındı
- Ekşi, H., & Katılmış, A. (2020). *Karakter Ve Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Elkatmış, M. (2016). Okul Kültüründe Demokrasinin Yeri. R. Turan, & K. Ulusoy içinde, *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi (2. Baskı)* (s. 41-76). Ankara: Pegem Akademi.
- Erçelik, H., & Yeşilyurt, E. (2020). Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum Setinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(40), 149-179.
- Erdal, K. (2020). *Örneklerle Değerler Eğitimi*. Bursa: Sentez.
- Ergin, M. (1999). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- Ergin, M. (2005). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- Erişek, Ö., & Yücel, F. (2002). Dil Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Yeri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 63-76.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ogusbd/issue/10981/131437> adresinden alındı
- Fichter, J. (1990). *Sosyoloji Nedir?* Toplum Yayınları.
- Fişekçioğlu, A. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi ölçütlerine göre Türk kültürü tanımlayıcılarının oluşturulması: B1 dil düzeyi model önerisi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 12(27), 871-893.
doi:10.12981/mahder.598017
- Göçen, S. (2019). *Okul yöneticilerinin kültürlerarası eğitime ilişkin görüşleri*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı
- Gökmen, E. (2005). Yabancı Dil Öğretiminde Kültürlerarası İletişimsel Edinç. *Dil Dergisi*(128), 69-78. doi:10.1501/Dilder_00000000035
- Güfta, H., & Kan, M. (2011). İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabının Dil ile ilgili Kültür Öğeleri açısından İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 239-256. Retrieved from
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19555/208669> adresinden alındı
- Gülensoy, T. (2000). *Türkçe El Kitabı*. Ankara: Akçağ.
- Güler, Z. (2020). Safahat' tan seçmeler:Adalet. *Journal of Turkish Language and Literature*, 6(3), 431-442. doi: 10.20322/littera.747765
- Gültekin, İ., Kalfa, M., Atabey, İ., Mete, F., Eryiğit, A., & Kılıç, U. (2015). *Yedi İklim A2* . Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.

- Gültekin, İ., Kalfa, M., Atabey, İ., Mete, F., Eryiğit, A., & Kılıç, U. (2017). *Yedi İklim Türkçe A2*. Ankara: Semih Ofset.
- Gültekin, İ., Melanlıoğlu, D., Balcı, M., & Türkdil, Y. (2017). *Türkçeye Yolculuk A1 Ders Kitabı*. İstanbul: Kesit.
- Gültekin, İ., Melanlıoğlu, D., Balcı, M., & Türkdil, Y. (2017). *Türkçeye Yolculuk A2 Ders Kitabı*. İstanbul: Kesit.
- Gündüz, D. D. (2018). *Tarih öğretmenlerinin ortaöğretim öğrencilerine “vatanseverlik” değerini öğretirken kullandıkları değer yaklaşımlarının tespit edilmesi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2020 tarihinde <http://tez.sdu.edu.tr/Tezler/TS02983.pdf> adresinden alındı
- Gürsoy, S., & Güleç, İ. (tarih yok). Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kültürel Öğelerin Aktarımı: Gökkuşuğu Türkçe Öğretim Seti Temel Seviye Örneği,. 4. *Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi* (s. 98-119). Sakarya: SAÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güven, A. Z. (2014). *Değerler Eğitimi ve Türkçe Derslerinde Değerlerin Kullanımı*. Konya: Palet.
- Güven, S. (1999). *Toplumbilim*. Bursa: Ezgi Kitapevi.
- Güvenç, B. (2018). *Kültürün ABC'si (8. Baskı)*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Güzel, A. (2012). *İki Dilli Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi (3. Baskı)*. Ankara: Akçağ.
- Güzel, A. (2014). *İki Dilli Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi (Almaya Örneği) (3. Baskı)*. Ankara: Akçağ.
- Güzel, A., & Barın, E. (2013). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi*. Ankara: Akçağ.
- Hökelekli, H. (2009). Bir Değer: Adalet. (Ö. F. Ocakoğlu, Dü.) *Dem Dergi*(5), s. 132-137.
- Hökelekli, H., & Gündüz, T. (2004). Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğitimleri. R. Kaymakcan, H. Hökelekli, S. Arslan, & M. Zengin içinde, *Değerler Ve Eğitim* (s. 371-396). İstanbul: DEM.
- İltar, L., & Açık, F. (2019). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Metin Türlerinin Sınıflandırılması ve Ders Kitaplarında Yer Alan Okuma Metinlerinin Değerlendirilmesi. *İltar, L., & Açık, F. (2019). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Metin Türlerinin Sınıfları Türkiye Mecdması*, 29(2), 311-346. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuturkiyat/issue/49676/658073> adresinden alındı
- İnel, Y., Urhan, E., & Ünal, A. İ. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Adalet Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(2), 379-402. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ajesi/issue/38903/454584> adresinden alındı
- İşcan, A., & Yassıtış, T. (2018). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Kültür Aktarımı: Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti Örneği (B1-B2 Düzeyi). *Aydın Tömer Dil Dergisi*, 3(1), 47-66.

- Işıkoğlu, D. (2019). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi C1 Ders Kitaplarında Hedef Kültüre Yönelik Metinlerde Değerler. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*(64), 553-562.
- Kalfa, M., & Karadağ, Ö. (2018). *Altay Türkçe Öğreniyorum Ders Kitabı A1 Seviyesi*. Ankara: YDS Publishing.
- Kalfa, M., Kılıç, U., Karadağ, Ö., Doğan, S., Çetinkaya, G., & Göçmenler, H. (2018). *Altay Türkçe Öğreniyorum Ders Kitabı A2*. Ankara: YDS Publishing.
- Kaplan, M. (2014). *Kültür ve Dil (32. Baskı)*. İstanbul: Ankara.
- Karababa, A. (2014). Kurumsal Temelde Değer. B. Dilmaç, & H. H. Bircan içinde, *Değerler Ve Değerler Psikolojisi* (s. 1-20). Ankara: Pegem.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel Araştırma Teknikleri: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi temelli sosyal hizmet araştırmaları dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kaşkaya, A., & Duran, T. (2017). İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının değer aktarımı açısından incelenmesi. *rakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 417-441.
- Katılmış, A., Ekşi, H., & Öztürk, C. (2010). Sosyal Bilgiler Dersi kazanımlarıyla bütünleştirilmiş bilimsellik odaklı karakter eğitimi programının etkililiği. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 50-87.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179014> adresinden alındı
- Kaymakcan, R. (2009). Hoşgörü Ve Eğitimi. Ş. Arslan içinde, *Dem Dergisi* (s. 114-119).
- Kaymakcan, R., & Meydan, H. (2016). *Ahlak Değerler Ve eğitimi (2. Baskı)*. İstanbul: DEM.
- Keskin, Y. (2014). Değer Davranış İlişkisi. B. Dilmaç, & H. H. Bircan içinde, *Değerler Ve Değerler Psikolojisi* (s. 104-139). Ankara: Pegem.
- Keskin, Y., & Öğretici, B. (2013). Sosyal Bilgiler derslerinde “duyarlılık” değerinin etkinlikler yoluyla kazandırılması: nitel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 143-181. <https://ded.dem.org.tr/gorsel/pdf/ded-25-makale-6.pdf> adresinden alındı
- Korkmaz, Z. (2007). *Gramer Terimleri Sözlüğü (3. Baskı)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Kuçuradi, L. (1995). Hoşgörü: Kavramı Ve Sınırları. B. Onur içinde, *Hoşgörü Ve Eğitim* (s. 18-29). Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Kulaksızoğlu, A., & Dilmaç, B. (2000). İnsani Değerler Eğitim Programı. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12, 199-208. 11 17, 2020 tarihinde <http://dspace.marmara.edu.tr/bitstream/handle/11424/3371/1347-2389-1-SM.pdf?sequence=1> adresinden alındı
- Kurt, M., & Temur, N. (2015). *Gazi Üniversitesi Türkçe öğrenim Araştırma Ve Uygulama Merkezi A1 (Temel Düzey) Ders Kitabı*. Ankara: Salmat.

- Kurudayıoğlu, M., & Çakıcı, E. (2013). Türk Edebiyatı Dersinin Öğretiminde Değerler. *Anadili Eğitim Dergisi*, 1(3), 41-57.
- MEB. (2014). *Milli Eğitim Temel Kanunu*. 2020 tarihinde MEB Mevzuat: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> adresinden alındı
- Melanlıoğlu, D. (2008). Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretim Programları. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 64-73.
- Melanlıoğlu, D. (2008). Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi Programları. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 64-73. <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/631/101> adresinden alındı
- Mutlu, H. H., & Set, G. (2020). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan C1 Seviye Ders Kitaplarındaki Kültür Unsurlarının İncelenmesi (Gazi Yabancılar İçin Türkçe İstanbul Yabancılar İçin Türkçe). *Dil Dergisi*, 1(171), 91-108.
- Nurlu, M. (2019). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi (1. Baskı)*. Ankara: KalemKitap.
- Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim Terimleri Sözlüğü, (3.Baskı)*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Oral, T. (2014). Psikolojik Perspektiften Değer Kavramı. B. Dilmaç, & H. H. Bircan içinde, *Değerler Ve Değerler Psikolojisi* (s. 21- 30). Ankara: Pegem.
- Otmar, Ö., & Erdem, A. (2019). Yalvaç Ural'ın Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Hayvan Sevgisi Değeri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 7-34. doi: 10.34234/ded.346197
- Önder, M. (1997). *Prof.Dr. Beyza Bilgin ve Din Eğitiminde Yeni Yöntem Çalışmaları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-240.
- Özensel, E. (2014). Sosyoloji Ve Değer. B. Dilmaç, & H. H. Bircan içinde, *Değerler Ve Değerler Psikolojisi* (s. 66-80). Ankara: Pegem.
- Pilav, S., & Erdoğan, Ş. (2016). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Bilgilendirici Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(210), 351-371. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36140/406030> adresinden alındı
- Polat, Ö. S., & Dilidüzgün, Ş. (2015). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Şiir Etkinliklerinin Kültürel İşlevi. *Turkish Studies*, 10(7), 815-834. doi:http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8042
- Polat, T. (2012). Yazınsal Metinler ve Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretimi. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*(8), 181-190. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/luaded/issue/1041/11760> adresinden alındı
- Sargut, S. (2001). *Kültürlerarası Farklılaşma ve Yönetim (2. Baskı)*. Ankara: İmge Kitapevi.

- Sarı, O. (2013). Sosyal Değerler Emek ve Sosyal Edebiyata Dair Bazı Düşünceler. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*(2), 201-227.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/fsmia/issue/6474/85558> adresinden alındı
- Sarı, O. (2013). Sosyal Değerler Emek ve Sosyal Edebiyata Dair Bazı Düşünceler. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*(2), 201-227.
- Sarıkaya, N., & Altunışık, R. (2011). Kişisel Bakım Olgusu Ve Kişisel Bakım Ürünlerine Yönelik Tüketici Tutum Ve Tercihlerini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İbf Dergisi*, 6(2), 389-413.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/oguiibf/issue/5718/76542> adresinden alındı
- Satık, G., & Kesin, T. N. (2019). Yabancılar Türkçe öğretiminde ‘Yesevi Türkçe B1’ düzeyi ders kitabının değerler eğitimi bakımından incelenmesi. *Ulakbilge*(40), 645-654.
- Sezer, A., Çoban, O., & Akşit, İ. (2017). Öğretmenlerin Sorumluluk Değeri Algılarının İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 122-144.
doi:10.29065/usakead.285941
- Sönmez, Ö. F. (2014). Atasözlerinin Sosyal Bilgiler Programındaki değerler Açısından İncelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 6(2), 101-115.
<https://www.dieweltdertuerken.org/makale-detay/atasozlerinin-sosyal-bilgiler-programindaki-degerler-acisindan-incelenmesi-305> adresinden alındı
- Sözcü, U., & Aydınözü, D. (2018). 7. Sınıf Öğrencilerinin Bilimsellik Değerine İlişkin Zihinsel Modellerindeki Değişim. *Kastamonu Education Journal*, 26(2), 589-597.
doi:10.24106/kefdergi.389882
- Şahan, E. (2011). *İlköğretim 5. ve 8. sınıf ders programlarındaki sorumluluk eğitime dönük kazanımların gerçekleşme düzeyleri*. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı
- Şahin, N. (2018). Cengiz Aytmatov’un Romanlarında Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değeri ve Sağlık Eğitimi Dair Pratik Bilgiler. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*(63), 399-418. doi:DOI: 10.14222/Turkiyat3901
- Şahin, Ş., Ökmen, B., & Kılıç, A. (2019). Sevgi Eğitimi Dersi Alan Öğrencilerin Sevgi ve Sevgi Eğitimi Dersine Dair Görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırma Dergisi*, 7(1), 176-197. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/enad/issue/43049/521535> adresinden alındı
- Şimşir, Z., & Dilmaç, B. (2020). Değerlerin Sınıflandırılması. H. Ekşi, & A. Katılmış içinde, *Karakter Ve Değerler Eğitimi* (s. 57- 73). Ankara: Nobel.
- Tapan, N. (2011). Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Kültür Bağlamının Değerlendirilmesi. *Studien zur deutschen Sprache und Literatur*(7), 55-68.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuaded/issue/1036/11637> adresinden alındı
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *İçerik Analizi Ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon.
- Tekşan, K. (2010). Kültür Aktarımında Yazılı anlatımın Rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları TÜBAR-XXVII* (27), 595-619.

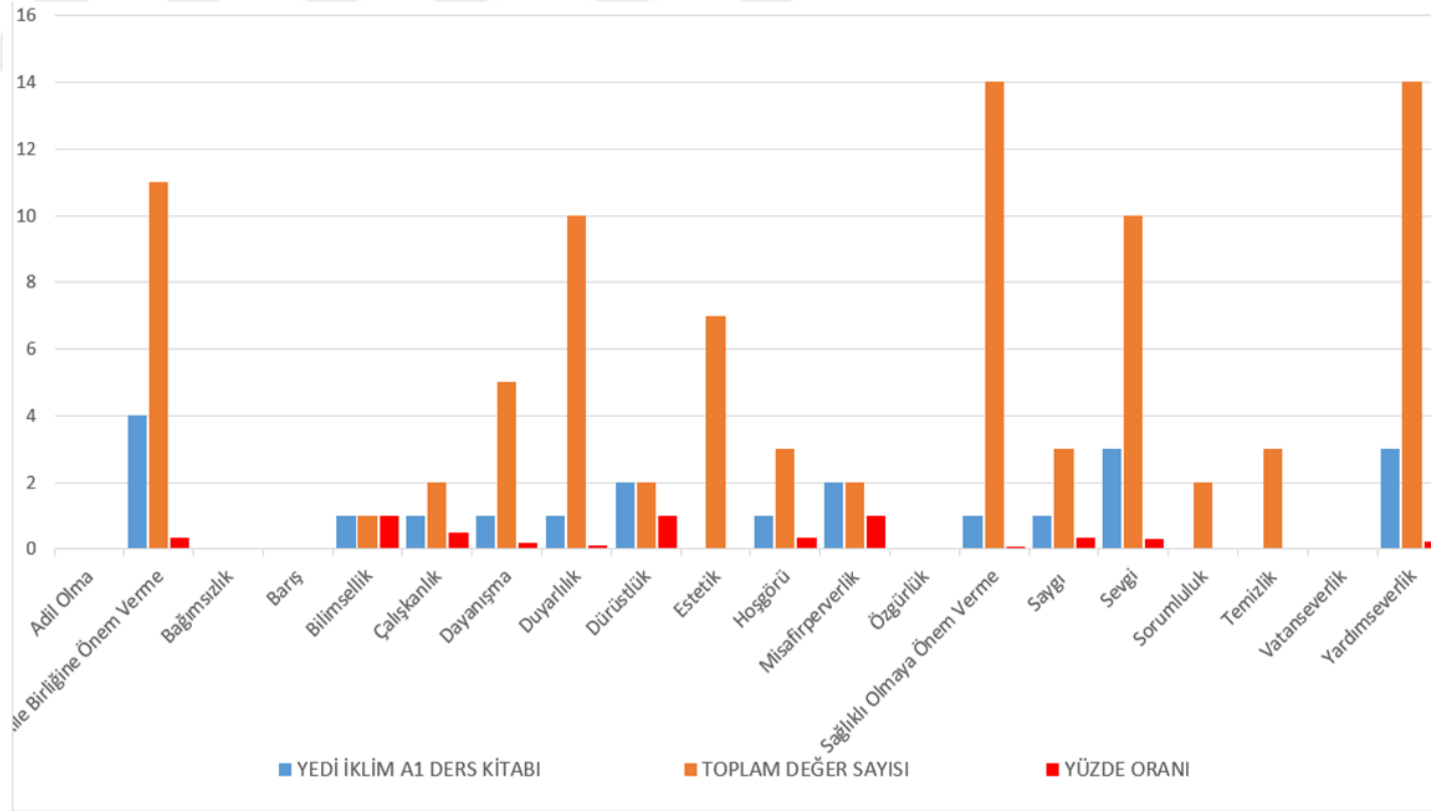
- Temel Eğinli, A. (2012). Kültürlerarası Yeterliliğin Kazanılmasında Kültürel Farklılık Eğitimlerinin Önemi. *Öneri Dergisi*, 9(35), 215-227.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/maruoneri/issue/17898/187793> adresinden alındı
- Temizkan, M., Yırtıcı, E., & Ergün, A. (2020). Türkçe Ders Kitaplarında Sosyal Değerlerin Görünümü. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(2), 769-794.
- Temizkan, M., Yırtıcı, E., & Ergün, A. (2020). Türkçe Ders Kitaplarında Sosyal Değerlerin Görünümü. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(2), 769-794.
- Temur, N., & Kurt, M. (2013). *Gazi Üniversitesi Türkçe öğrenim Araştırma Ve Uygulama Merkezi A2 Ders Kitab*. Ankara: Gazi Üniversitesi TÖMER.
- Toprak, A. (2019). Türk Kültüründe Misafirperverlik Ve Sofra Açmak/ Sofra Çekmek (Samsun Örneği). *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 74-81. doi: 10.32579/mecmua.534041
- Turan, M. (2017). *Değerler Eğitimi (7. Baskı)*. İstanbul: Kutupyıldızı.
- Turan, R., & Ulusoy, K. (2016). *Yönleriyle Değerler Eğitimi (2. Baskı)*. Ankara: Pegem.
- Turp Özdemir, Z. (2020). *Türkiye’ de Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi Ve Bu Çizgi Filmlerin Türkçe Öğretimine Katkısı*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. (2021, 10 28). sozluk.gov.tr: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Türkmen, N. (2012). Çizgi Filmlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Pepee. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(2), 139-158.
<http://cujos.cumhuriyet.edu.tr/tr/pub/issue/4347/59453> adresinden alındı
- Uludağ, Z. (2005). Savater'e Göre Eğitim ve Özgürlük. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 89-110. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29191/312549> adresinden alındı
- Ulusoy, K., & Arslan, A. (2016). Değerli Bir Kavram Olarak Değer ve Değerler Eğitimi. R. Turan, & k. Ulusoy içinde, *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi (2.Baskı)*. (s. 2-16). Ankara: Pegem.
- Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2020). *Değerler Eğitimi (6. Baskı)*. Ankara: Pegem.
- Uysal, S. (2021). Kırgızistan’da Türkiye Türkçesi Öğretiminde Kültürel Farkındalık Oluşturma: KTMÜ Hazırlık Sınıfı Örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4, 104-112. doi:10.47948/efad.896211
- Ünalın, Ş. (2014). *Dil Ve Kültür (6. Basım)*. Ankara: Nobel.
- Ünlü, İ. (2019). İlkokul Öğrencilerinin Değer Yönelimlerinin Ahlaki İkilem Hikâyeleriyle İncelenmesi: Sorumluluk Değeri Örneği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 265-287.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisosbil/issue/43928/538485> adresinden alındı
- Yaman, E. (2016). *Değerle Eğitimi (4. Baskı)*. Ankara: Akçağ.

- Yavuz, İ. (2018). Sosyal bilgiler derslerinde vatanseverlik değerlerinin öğretimi konusunda farklı ülke uygulamaları. *Araştırma Ve Deneyim Dergisi (ARDER)*, 3(1), 17-31. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/adeder/issue/37151/436179> adresinden alındı
- Yazar, T. (2016). Toplumsal Yaşam Ve Değerler. R. Turan, & K. Ulusoy içinde, *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi (2. Baskı)* (s. 96-114). Ankara: Pegem.
- Yazar, T., & Lala, Ö. (2020). Değerlerin Kaynakları Ve Temelleri. H. Ekşi, & A. Katılmış içinde, *Karakter Ve Değerler Eğitimi* (s. 27-55). Ankara: Nobel.
- Yazıcı, F. (2020). Değer Eğitiminde Kültürler Arası Farklılaşma Ve Birlikte Yaşama Kültürü. H. Ekşi , & A. Katılmış içinde, *Karakter Ve Değerler Eğitimi* (s. 215-228). Ankara: Nobel.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler Ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.
- Yazoğlu, R. (2005). Dil-Kültür İlişkisi. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 2(5), 123-143.
- Yiğit, M., & Arslan, M. (2014). Kültürel Etkileşimin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimine Etkisi: Arnavutluk Örneği. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(10), 1-13. <https://www.proquest.com/docview/1614637532/fulltextPDF/C3DC2F2AAD564F63PQ/1?accountid=17219> adresinden alındı
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, H. (2004). Ortaöğretim ‘Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi’ Programını Barış Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi. R. Kaymakcan, H. Hökelekli, & M. Zengin içinde, *Değerler Ve Eğitimi* (s. 697-713). İstanbul: Dem.
- Zeyrek, S. (2020). Dil-Kültür İlişkisi Doğrultusunda Yabancı Dil Öğretimi. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi*, 3(2), 165-186.

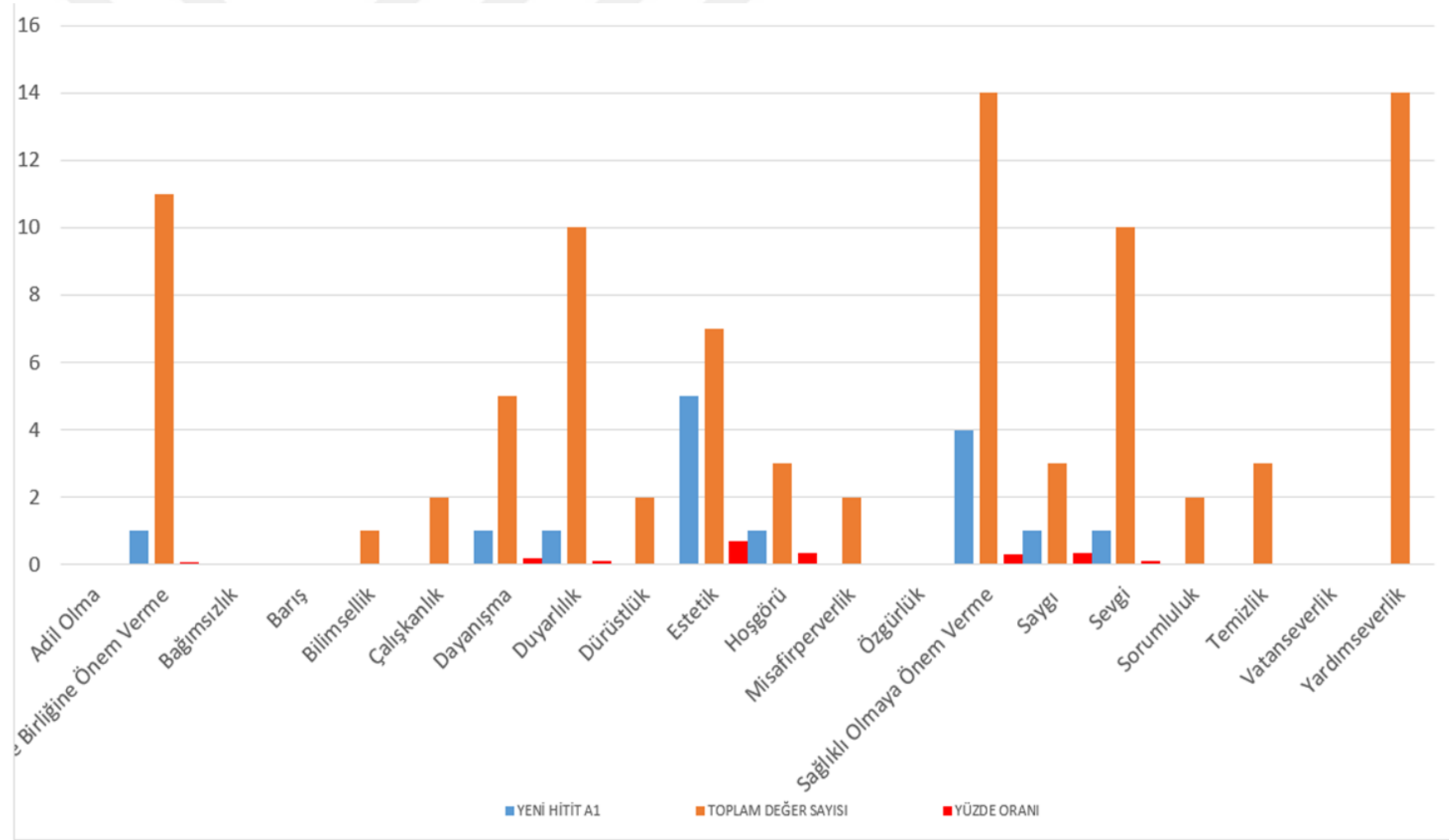
EKLER

Ek 1. Grafikler

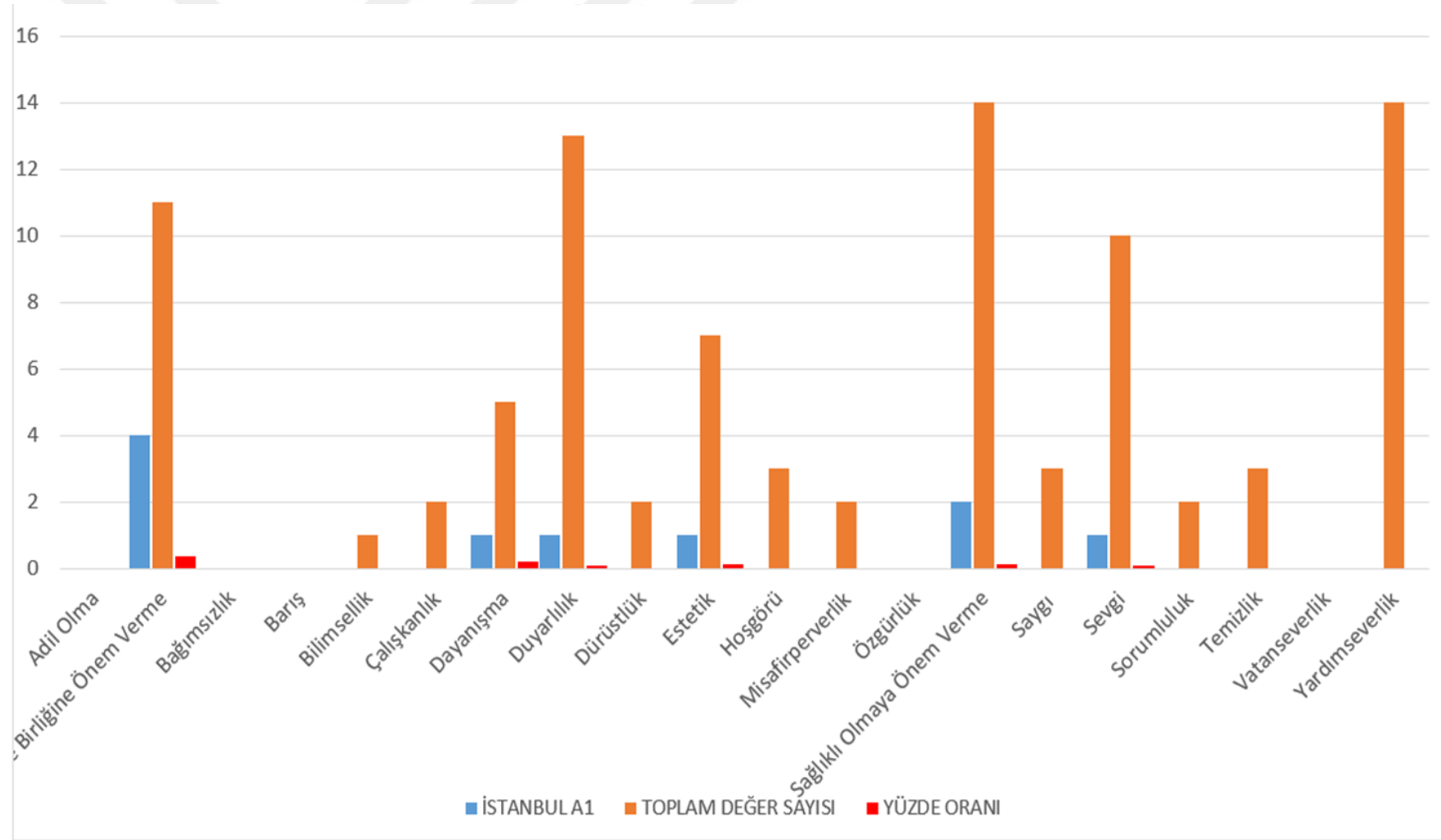
1.1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış A1 Düzeyi Ders Kitaplarındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı

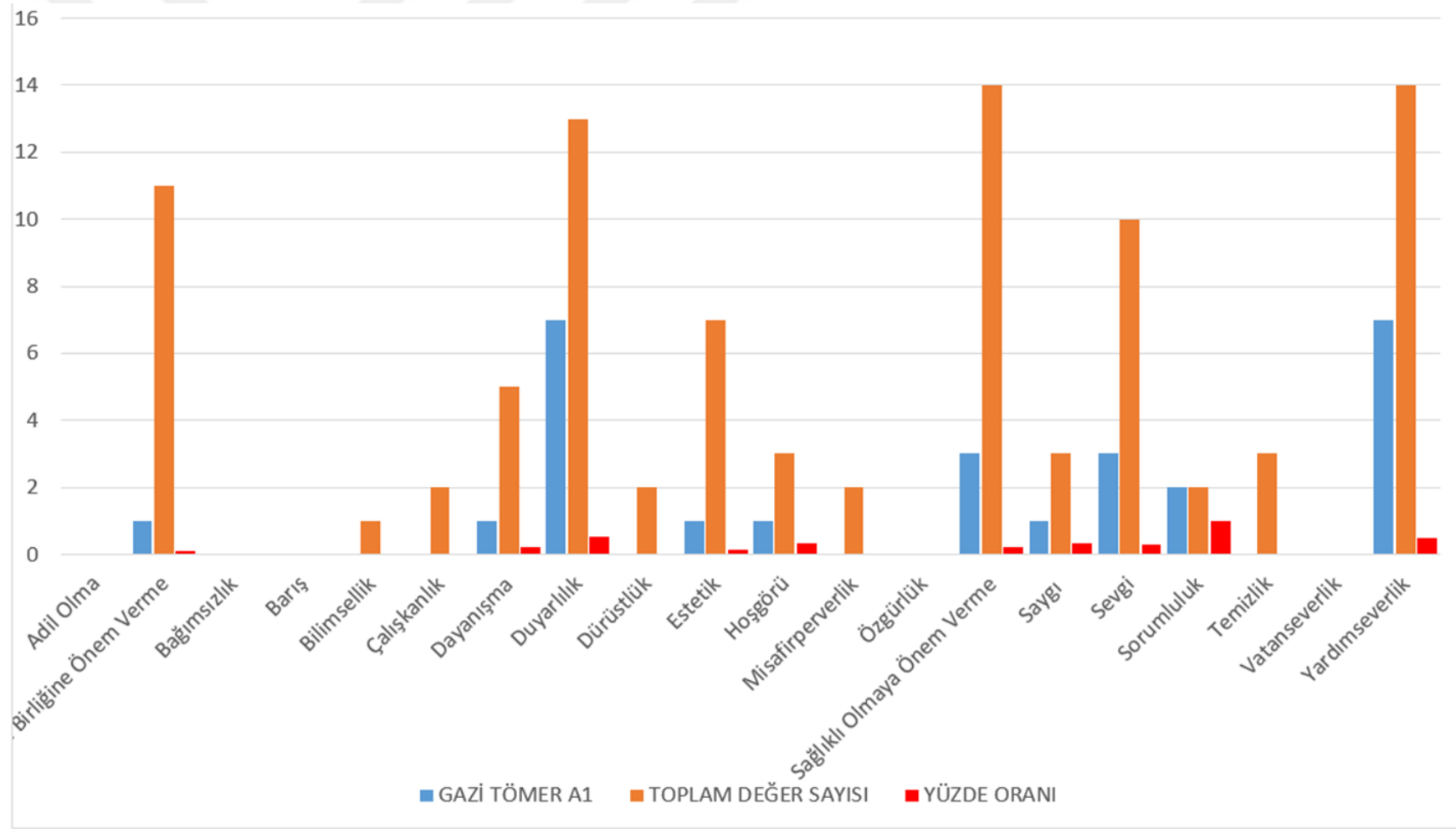
Grafik 1: Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı

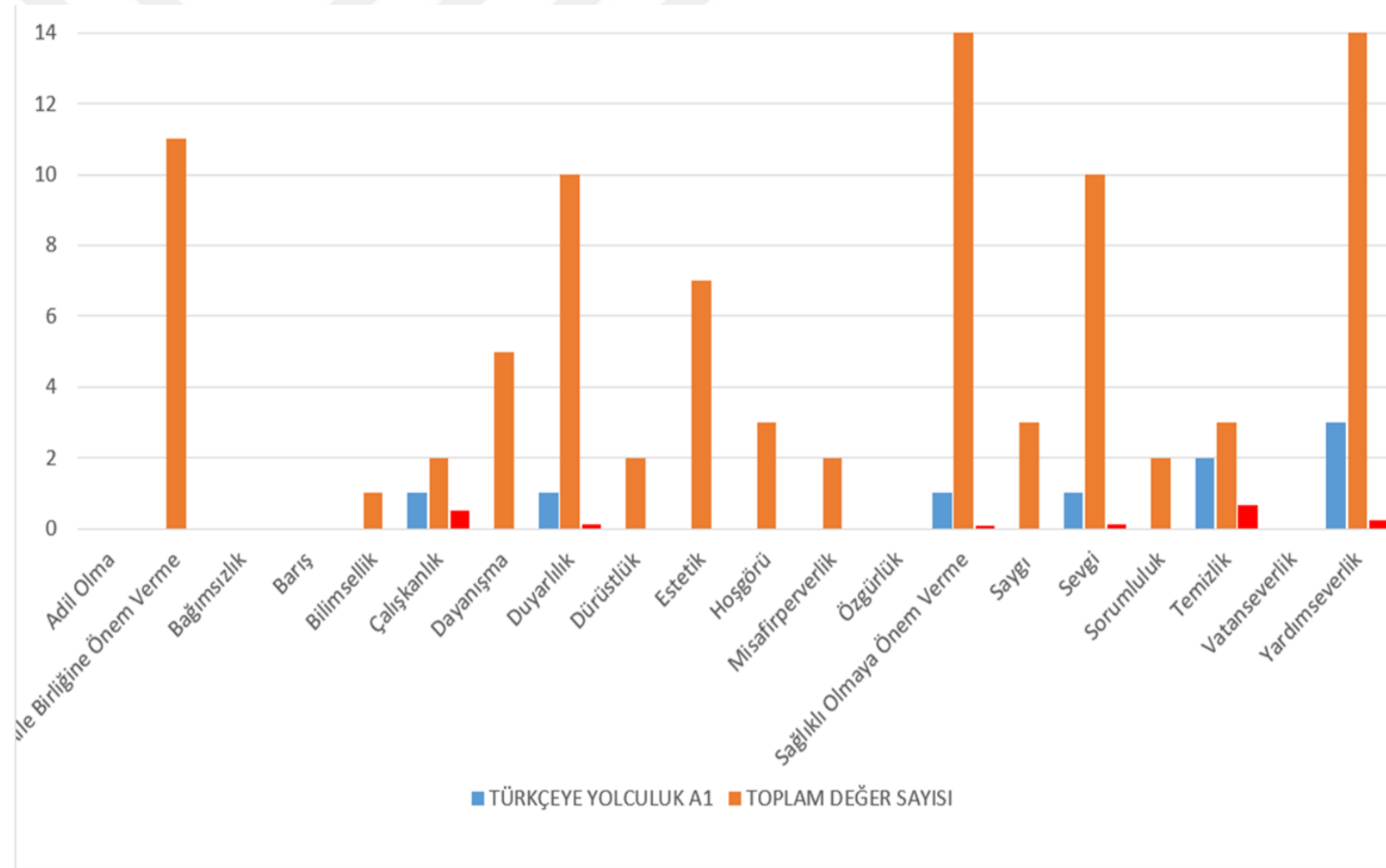
Grafik 2: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı

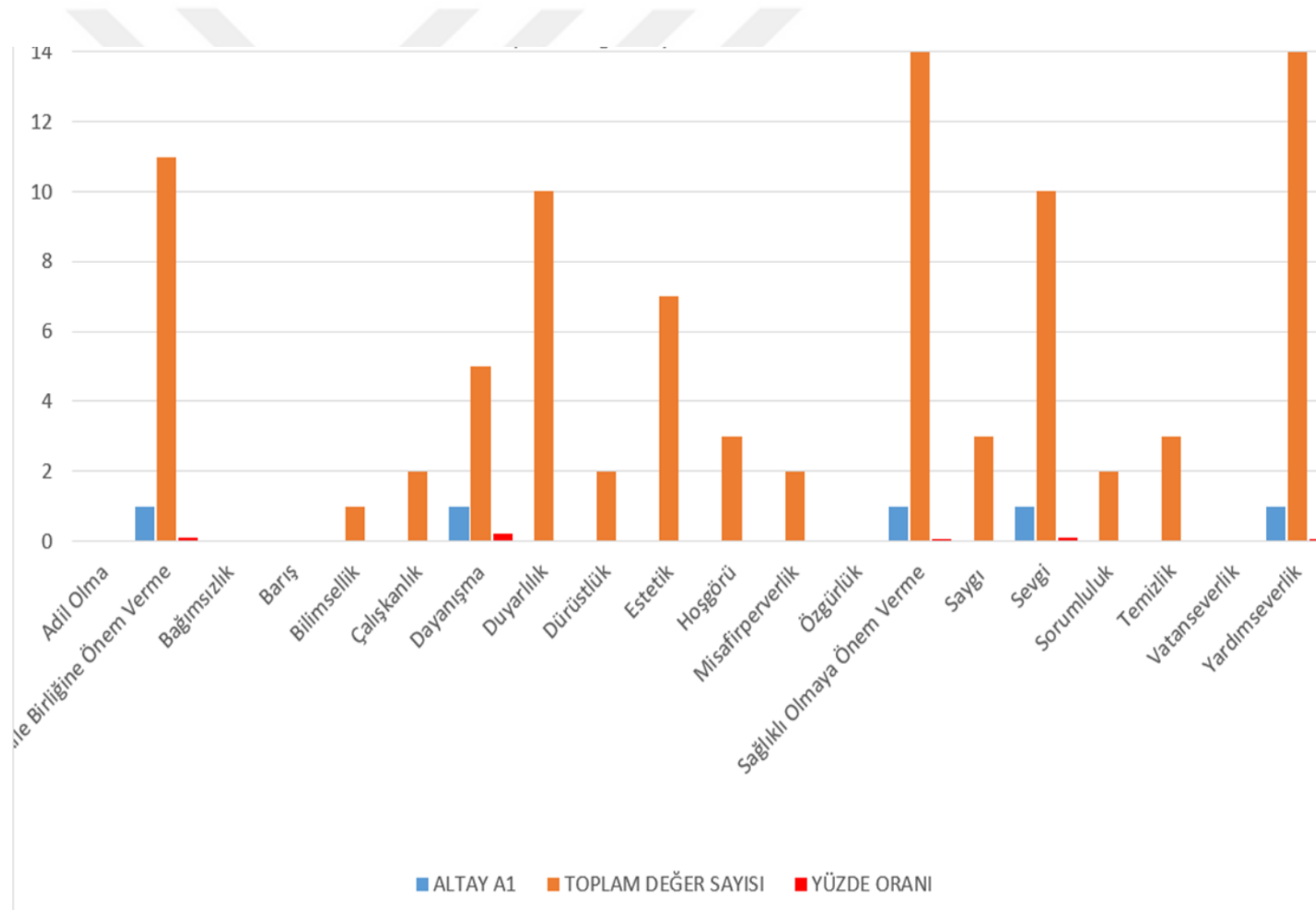
Grafik 3: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı

Grafik 4: Gazi Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı

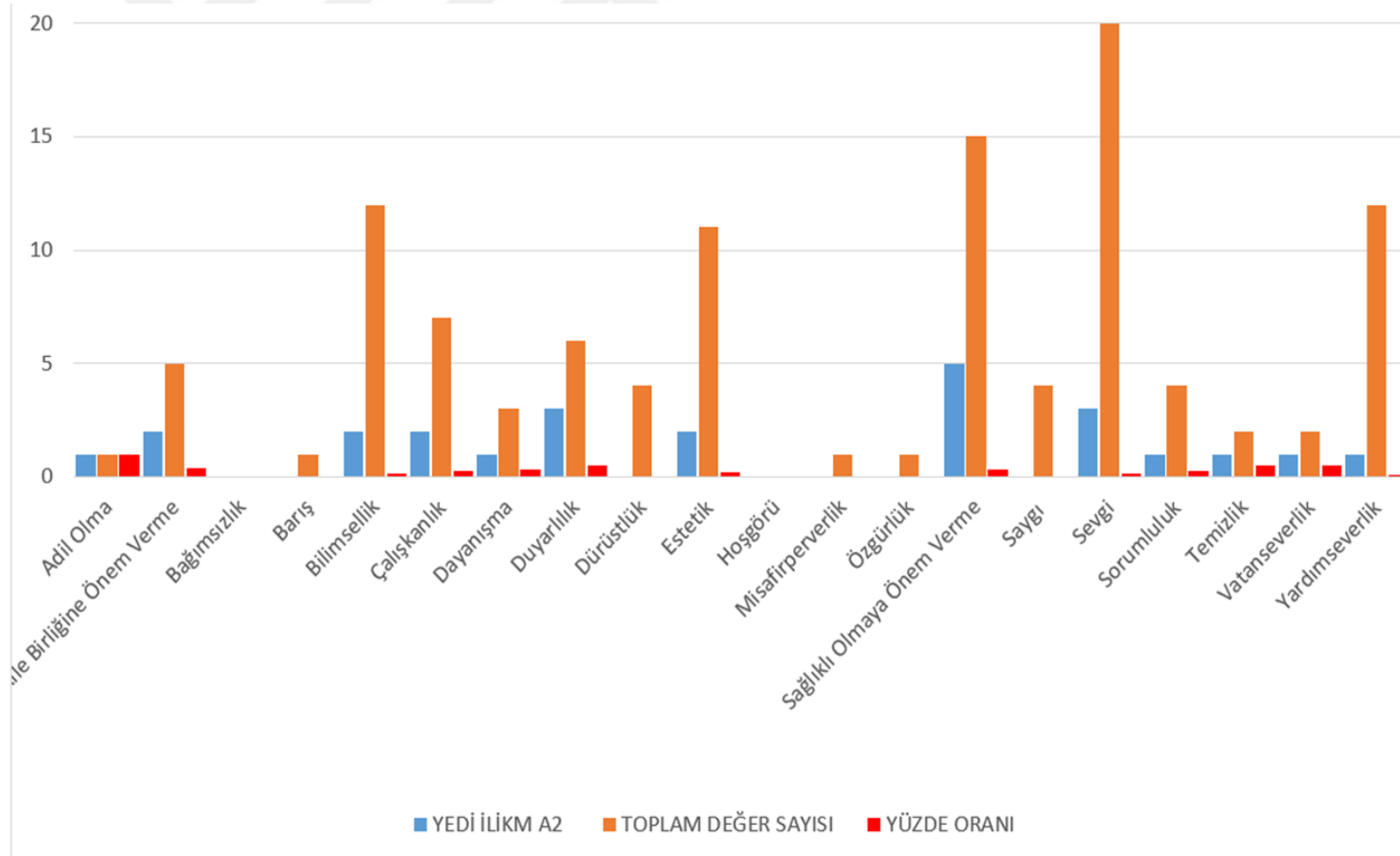

Grafik 5: Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı

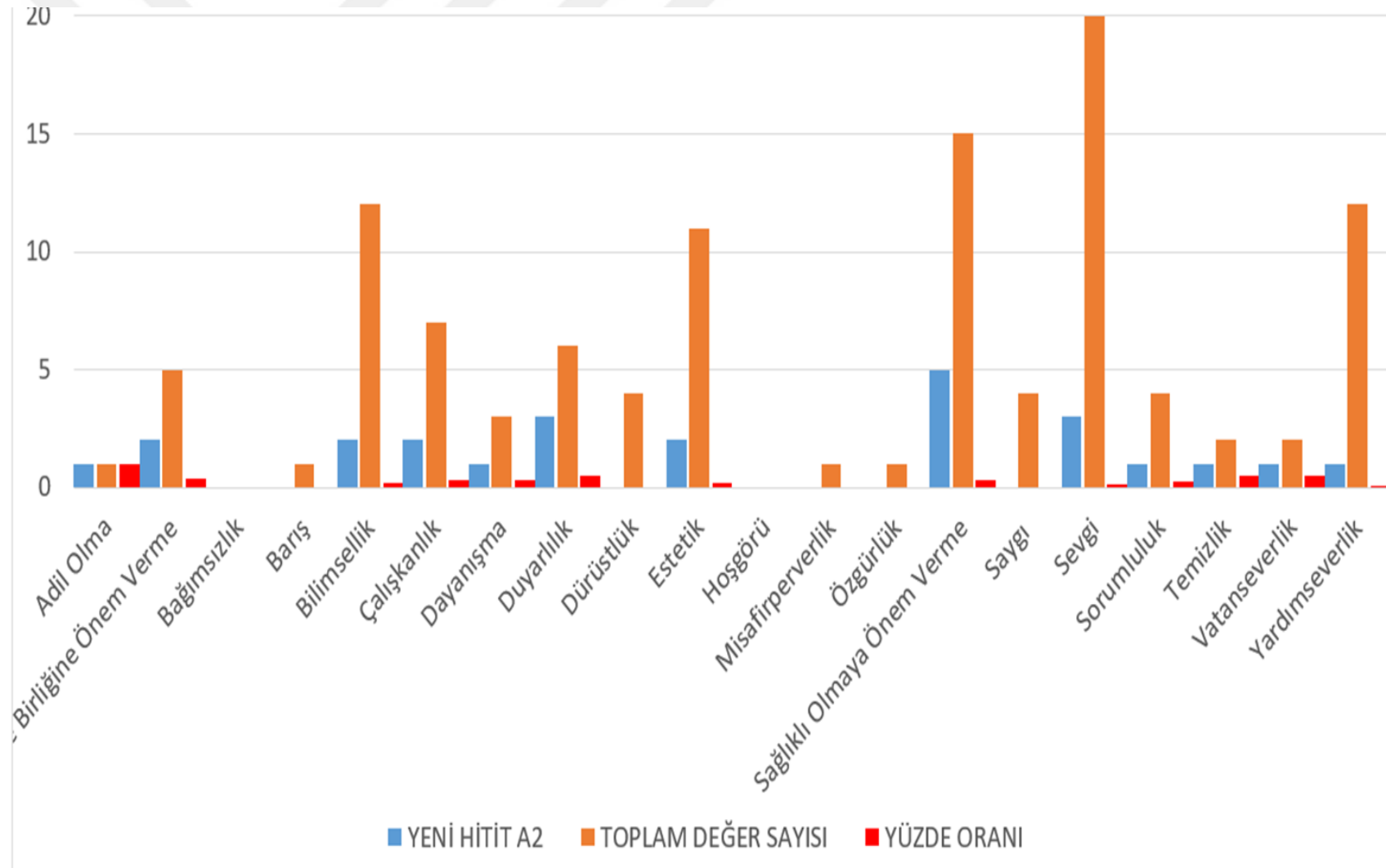

Grafik 6: Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı

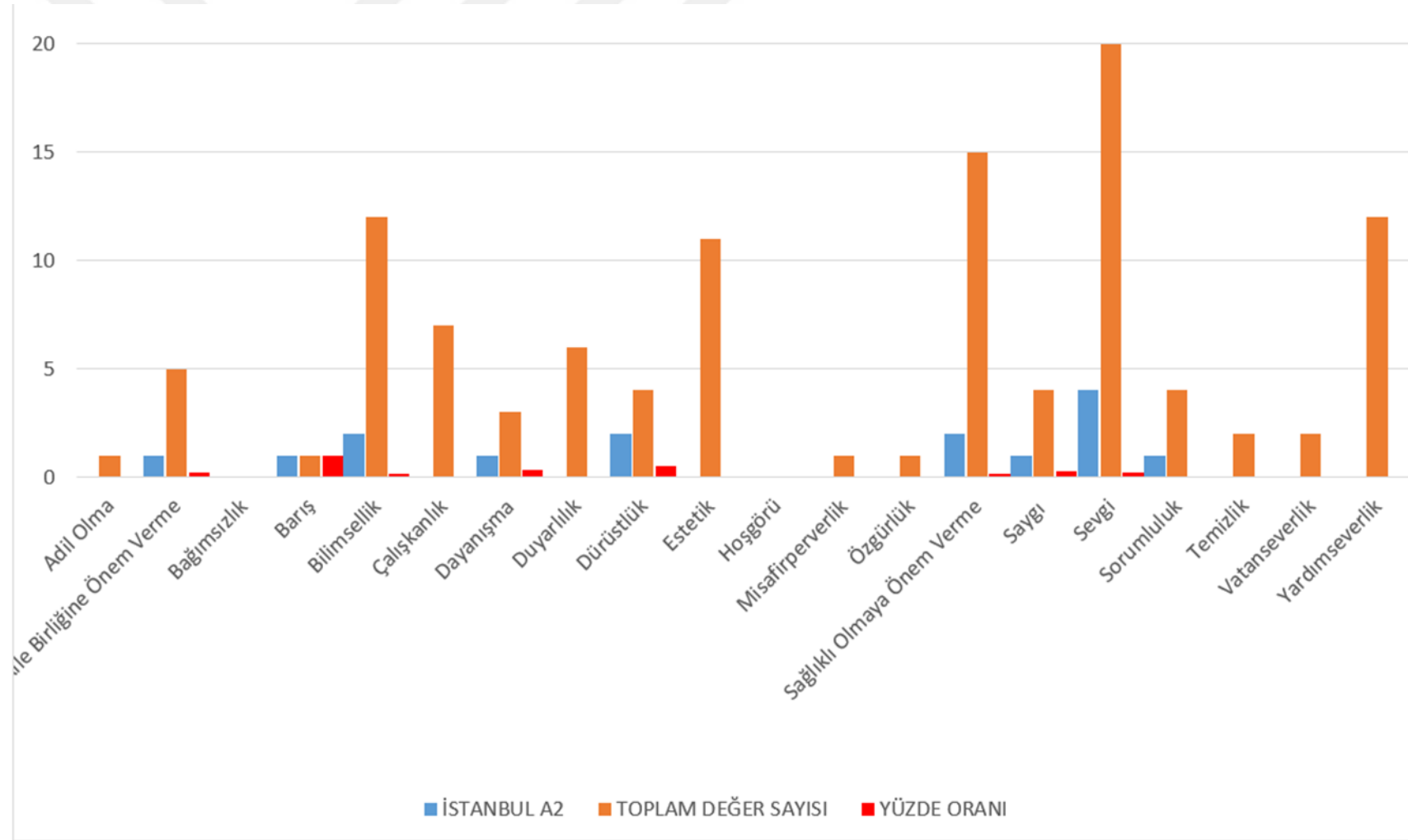
1.2. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış A2 Düzeyi Ders Kitaplarındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı

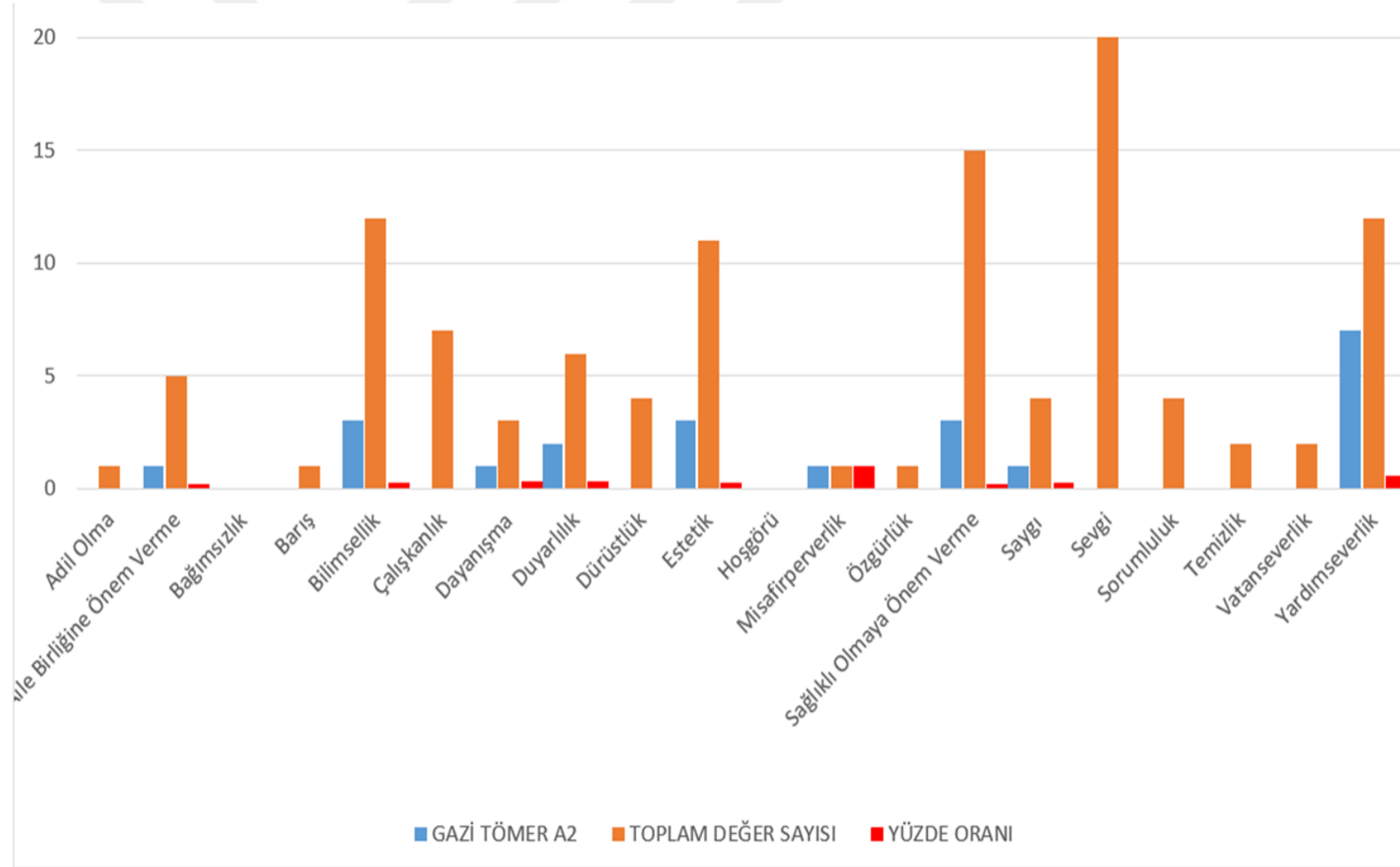
Grafik 7: Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı

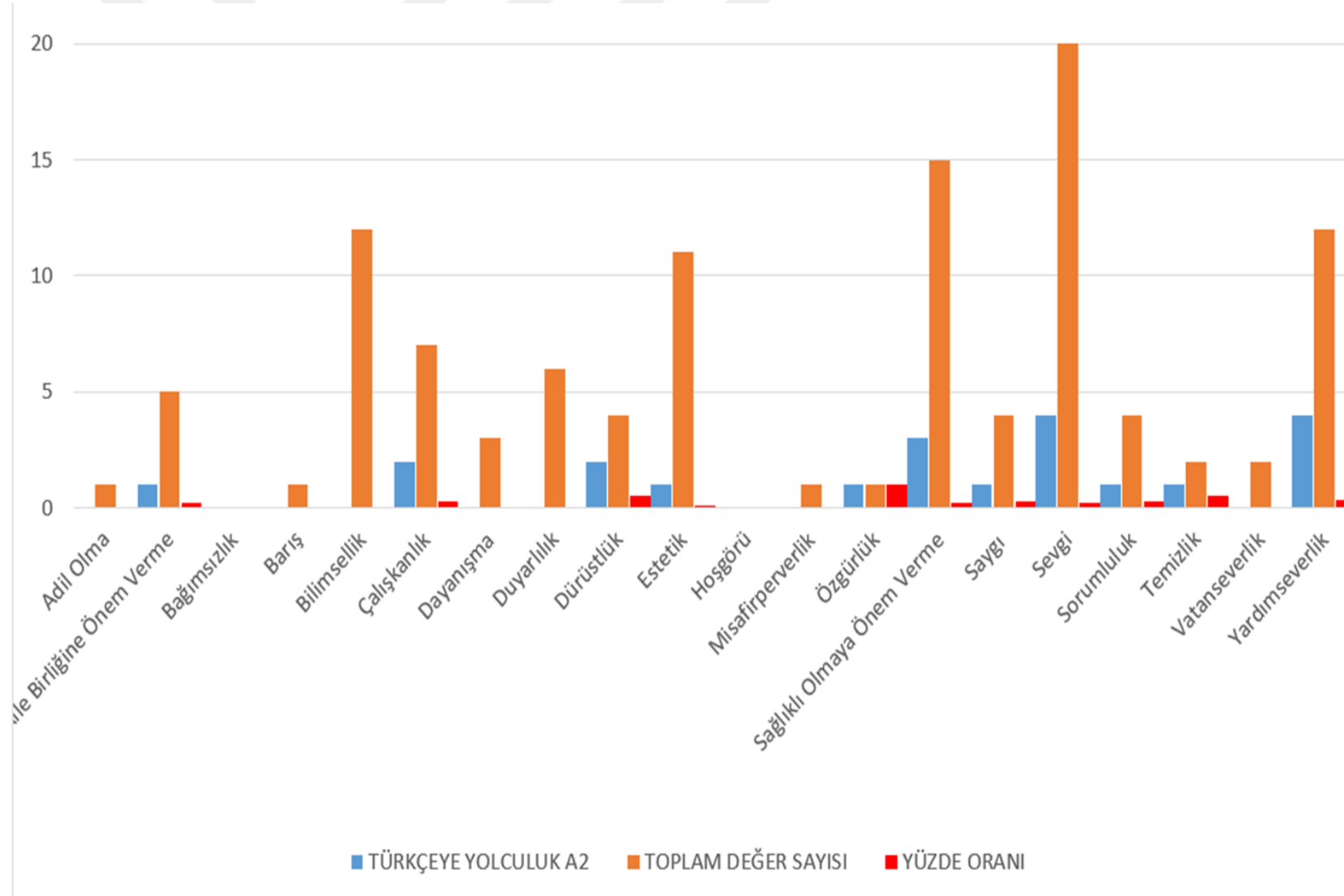
Grafik 8: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı

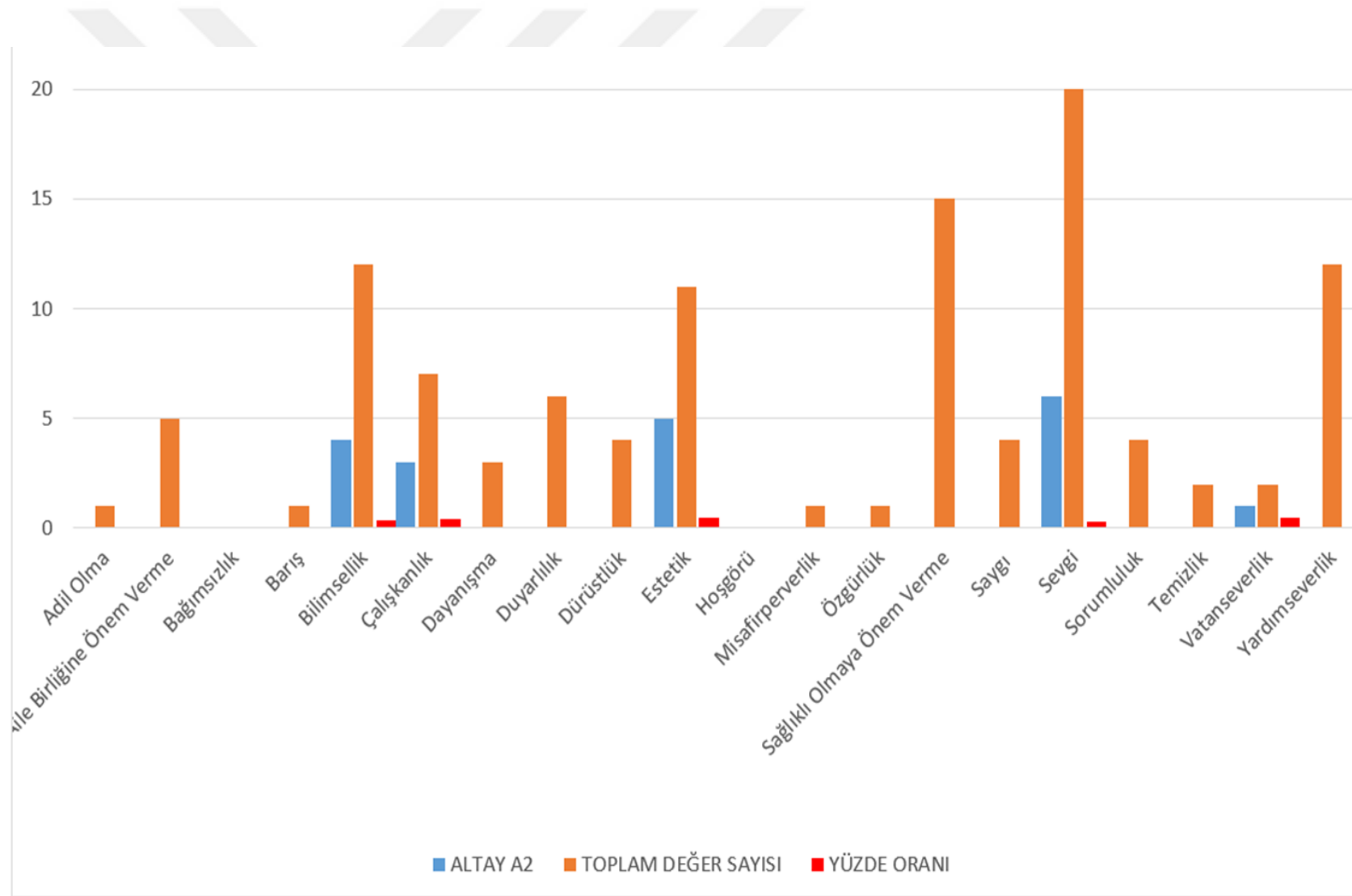
Grafik 9: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı

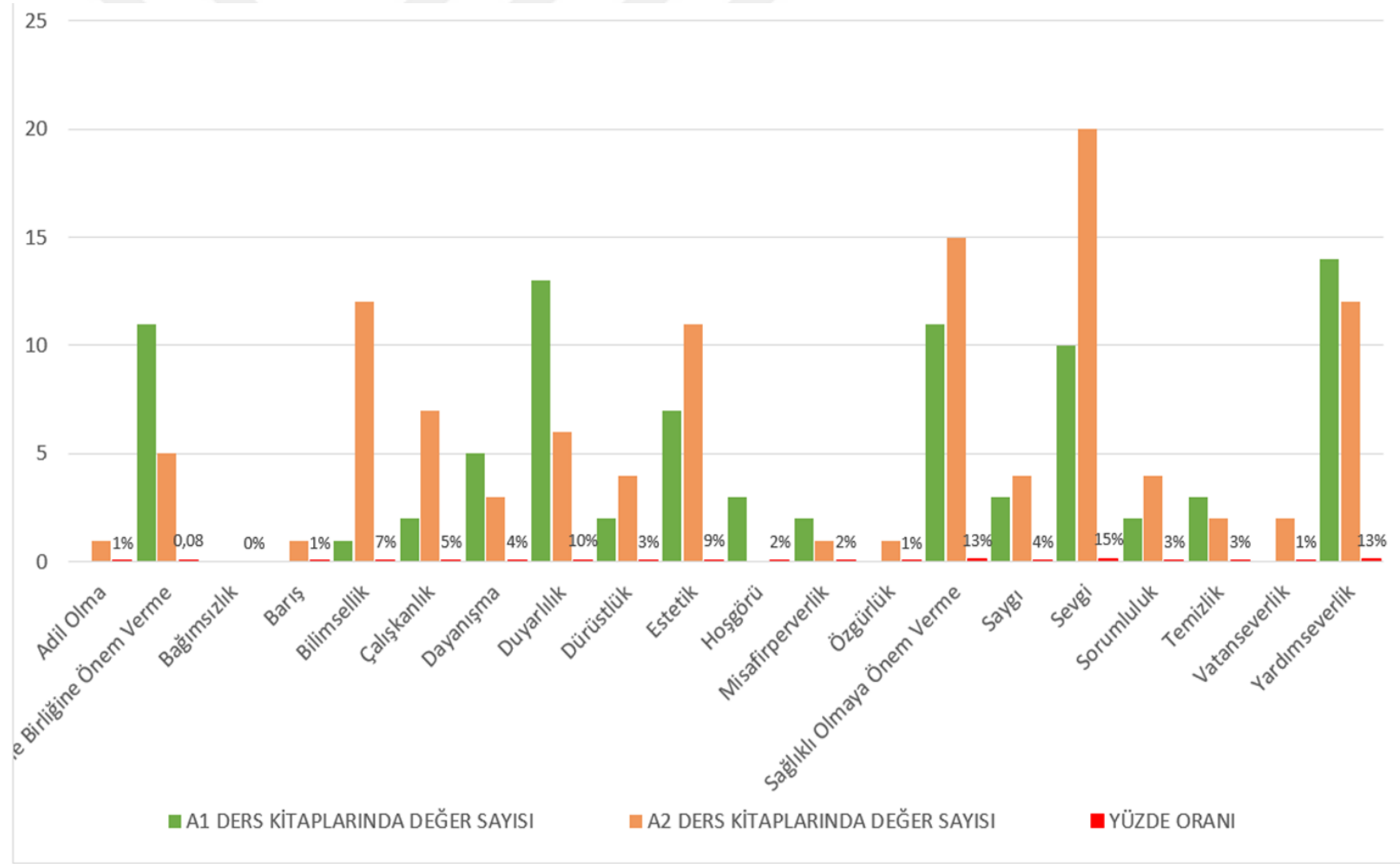
Grafik 10: Gazi Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı

Grafik 11: Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı

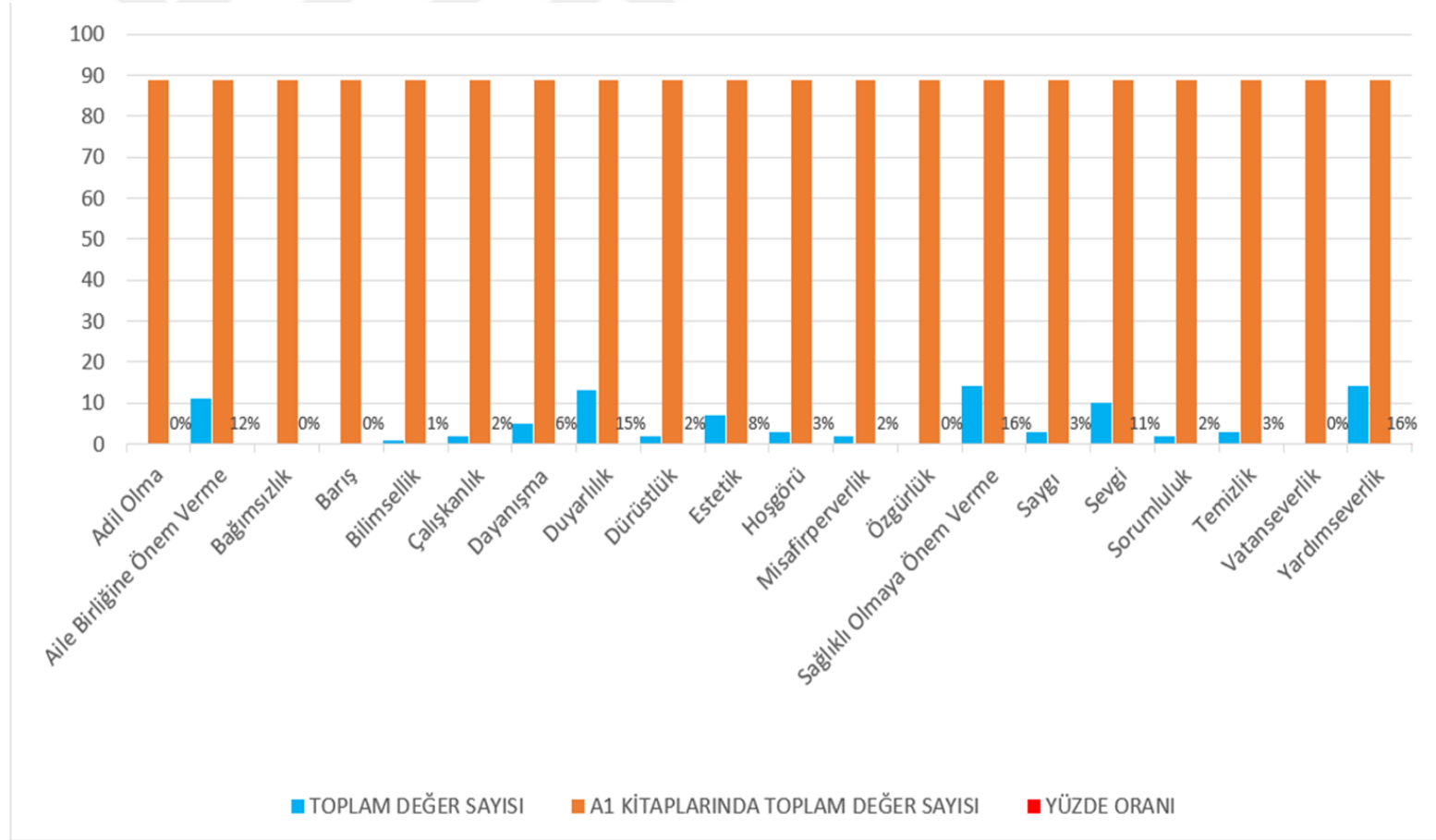

Grafik 12: Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabındaki Sosyal Değerlerin Dağılımı

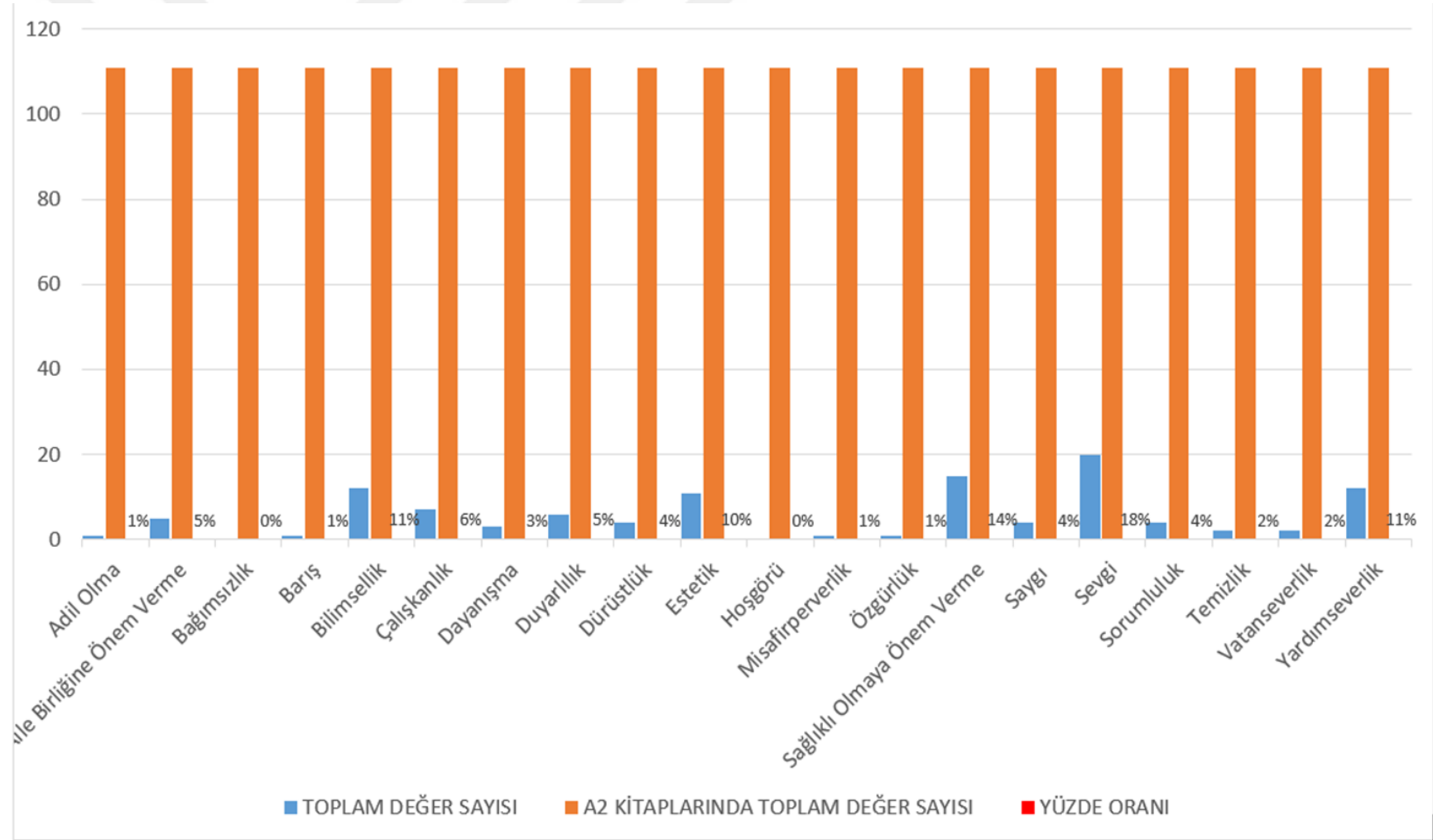

Grafik 13: A1 ve A2 Düzeyi Ders Kitaplarında Yer Alan Sosyal Değerlerin Dağılımı Ve (%) Oranları

1.3. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış A1 ve A2 Düzeyi Ders Kitaplarındaki Sosyal Değerlerin Sayıları ve (%) Oranları

Grafik 14: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış A1 Düzeyi Ders Kitaplarındaki Sosyal Değerlerin Sayıları ve (%) Oranları

Grafik 15: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış A2 Düzeyi Ders Kitaplarındaki Sosyal Değerlerin Sayıları ve (%) Oranları

Ek 2.

Ek 2. Tablolar

Tablo 1: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Hazırlanmış A1 Düzeyi

Ders Kitaplarındaki Sosyal Değerlerin Ünitelere (Temalara) Göre Dağılımı

KİTAPLAR ve ÜNİTELER	Adil olma	Aile birliğine önem verme	Bağımsızlık	Barış	Bilimsellik	Çalışkanlık	Dayanışma	Duyarlılık	Dürüstlük	Estetik	Hoşgörü	Misafirperverlik	Özgürlük	Sağlıklı olmaya önem verme	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Temizlik	Vatanseverlik	Yardıms severlik
YEDİ İKLİM 1. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
YEDİ İKLİM 2. ÜNİTE	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
YEDİ İKLİM 3. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
YEDİ İKLİM 4. ÜNİTE	-	1	-	-	1	1	-	-	2	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1
YEDİ İKLİM 5. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
YEDİ İKLİM 6. ÜNİTE	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
YEDİ İKLİM 7. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
YEDİ İKLİM 8. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1
YENİ HİTİT 1. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
YENİ HİTİT 2. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
YENİ HİTİT 3. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
YENİ HİTİT 4. ÜNİTE	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
YENİ HİTİT 5. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-
YENİ HİTİT 6. ÜNİTE	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-
İSTANBUL 1. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İSTANBUL 2. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İSTANBUL 3. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
İSTANBUL 4. ÜNİTE	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İSTANBUL 5. ÜNİTE	-	2	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
İSTANBUL 6. ÜNİTE	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
GAZİ 1. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GAZİ 2. ÜNİTE	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	1
GAZİ 3. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
GAZİ 4. ÜNİTE	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	3	-
GAZİ 5. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
GAZİ 6. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	1	3	1	-	-	3	-
TÜRKÇEYE YOLCULUK 1. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TÜRKÇEYE YOLCULUK 2. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TÜRKÇEYE YOLCULUK 3. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TÜRKÇEYE YOLCULUK 4. ÜNİTE	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	2	-	1	-
TÜRKÇEYE YOLCULUK 5. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TÜRKÇEYE YOLCULUK 6. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TÜRKÇEYE YOLCULUK 7. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
TÜRKÇEYE YOLCULUK 8. ÜNİTE	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ALTAY TÜRKÇE ÖĞRENİYORUM 1. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ALTAY TÜRKÇE ÖĞRENİYORUM 2. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ALTAY TÜRKÇE ÖĞRENİYORUM 3. ÜNİTE	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
ALTAY TÜRKÇE ÖĞRENİYORUM 4. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ALTAY TÜRKÇE ÖĞRENİYORUM 5. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
ALTAY TÜRKÇE ÖĞRENİYORUM 6. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ALTAY TÜRKÇE ÖĞRENİYORUM 7. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ALTAY TÜRKÇE ÖĞRENİYORUM 8. ÜNİTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-

Ek 3. Öz Geçmiş**Öz Geçmiş**

Doğum Yeri: Karabük

Öğr. Gördüğü Kurumlar:

Lise: Bursa Fatih Lisesi (2001/2005)

Lisans: Manisa Celal Bayar Üniversitesi (2008/2012)

Yüksek Lisans: Bursa Uludağ Üniversitesi/ Yabancılarla Türkçe Öğretimi Yüksek Lisans Programı (2018/ devam ediyor)

Çalıştığı Kurumlar:

1. İstanbul Aydın Üniversitesi Türkçe Uygulama ve Araştırma Merkezi (2015/2016)
2. Öğretimi Bursa Uludağ Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi- ULUTÖMER(2016- ...)

Elif ERDİNÇ

17/02/2022